

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Vlastenecká výchova a současnost

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracovala:
Bc. Vladimíra KOTÁSKOVÁ

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Vlastenecká výchova a současnost**“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 21. 3. 2012

.....
Vladimíra KOTÁSKOVÁ

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za metodické vedení a odborné rady, kterými přispěl k úspěšnému vypracování této diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a manželovi za všestrannou podporu, trpělivost a poskytnutí prostoru pro studium. Dále děkuji všem respondentům, které jsem během svého výzkumu oslovila, bez nichž by empirická část mé práce nikdy nevznikla.

Vladimíra Kotásková

OBSAH

ÚVOD	1
I. TEORETICKÁ ČÁST	3
1. Základní charakteristiky	3
1.1 Filozofické základy osvícenství	3
1.2 Filantropie a altruismus	7
1.3 Národní obrození	11
1.4 Výrazné osobnosti českého národního obrození	20
1.5 Buditelští učitelé a jejich význam pro vlasteneckou výchovu	27
2. Výchova k vlastenectví a k občanství	39
2.1 Výchova jako formování osobnosti	39
2.2 Mravní výchova	41
2.3 Výchova k hodnotám a postojům	43
2.4 Hlavní činitelé výchovného prostředí	45
3. Vlastenectví a současnost	51
3.1 Historický průřez českým vlastenectvím	51
3.2 Vlastenectví napříč generacemi	52
3.3 Současné vnímání českého vlastenectví	56
II. EMPIRICKÁ ČÁST	58
1. Úvod	58
1.1 Vymezení cílů	58
1.2 Stanovení hypotéz	59
1.3 Průzkumné metody	59
2. Dotazník	60
2.1 Vymezení skupiny respondentů	60
2.2 Struktura dotazníku	61
3. Vyhodnocení výsledků dotazníku	61
3.1 Identifikace respondentů	62
3.2 Interpretace výsledků	63
3.3 Určení platnosti hypotéz	73
3.4 Shrnutí výsledků dotazníku	77
4. Rozhovor	80
4.1 Vymezení skupiny respondentů	80
4.2 Struktura rozhovoru	80
5. Vyhodnocení výsledků rozhovoru	81
5.1 Identifikace respondentů	81
5.2 Interpretace výsledků	81
5.3 Určení platnosti hypotéz	92
5.4 Shrnutí výsledků rozhovoru	96
ZÁVĚR	98
Resumé	101
Anotace	101
Seznam použité literatury	103
Seznam příloh	108

ÚVOD

Pro člověka je typická snaha neustále hledat něco lepšího a příznivějšího. Tak tomu bylo na počátcích hledání ztracené české identity, v období, které nazýváme dobou obrozeneckou. Lidé, kteří se podíleli, pod vlivem myšlenkových proudů osvícenství, na záchraně českého národa, také hledali... Hledali lepší budoucnost nejen pro sebe, ale spíše pro nás, pro následující generace svých potomků. Kriticky se stavěli k temným přežitkům tehdejší společnosti a germánskému útlaku a nebáli se otevřeně vyjádřit své vlastní myšlenky. Díky nim tu dnes stojíme jako český národ. Národ hrdý, vzdělaný a hovořící vlastním jazykem. Což nemůžeme brát, ani v nejmenším, jako samozřejmost.

Proto je víc než aktuální, připomínat si, odkud jsme vzešli a kam patříme. Právě v dnešní uspěchané době je nutné vychovávat mladé generace k úctě k minulosti a vštěpovat jim lásku k vlasti a národu. A nejen to. Velkým úkolem, před kterým stojíme právě v době, kdy dochází ke krizi vlastní identity, ke ztrátě vztahu lidí k reálné skutečnosti, je třeba mladé generaci ukázat správný vztah, k lidem a celé společnosti. Každý jedinec si musí umět osvojit svoje kompetence, etické hodnoty a normy. A také si musí zformovat vlastní občanské postoje.

Cílem této diplomové práce je přinést ucelený přehled jak historických, tak i soudobých aspektů souvisejících s českým vlastenectvím a jeho výchovou v dnešní moderní společnosti. Dále zmapovat intenzitu vlastenectví českých občanů a zjistit do jaké míry ovlivnila výchova utváření vlasteneckých hodnot účastníků empirického šetření.

Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly. První se zaměřuje na hlavní myšlenky osvícenství, filantropie či altruismu, jako základu rodícího se nacionalismu v českých zemích. Dále pak popisuje historická fakta a souvislosti období národního obrození, jeho významné osobnosti, ale také řadu neznámých, ale přesto důležitých jmen buditelských učitelů. Druhá část přibližuje výchovu od obecného vymezení, přes výchovu k hodnotám, až po vliv rodiny a školy na výchovný proces. Poslední kapitola je věnována přehledu českého nacionalismu v průběhu 20. století, názorům známých

osobností na vlastenectví a s ním spojené hodnoty a v neposlední řadě také na vnímání vlastenectví současnou společností.

V části praktické se pak prostřednictvím dotazníkového šetření a přímých rozhovorů zaměřuji na získání názorů a postojů k problematice vlastenectví, pohledů na vlasteneckou výchovu a chápání vlasteneckých hodnot zástupci různých věkových skupin oslovených respondentů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Základní charakteristiky

V první kapitole teoretické části vymezím pojmy jako je osvícenství, filantropismus či altruismus a to v kontextu s historickými aspekty období českého národního obrození. Předložím také výčet nejdůležitějších osobností vlastenecké scény přelomu 18. a 19. století.

1.1 Filozofické základy osvícenství

„*Odvaž se používat vlastní rozum*“! ...píše německý filozof Immanuel Kant a tato věta snad nejlépe charakterizuje myšlení druhé poloviny 18. století.¹ Zrodil se nový myšlenkový proud, jenž se snažil skoncovat s temnou minulostí a to jak ideově, filozoficky, politicky, ekonomicky i kulturně, prostě celým způsobem svého myšlení, cítění i jednání. Dochází k mohutné odmítavé reakci na dosavadní masový vliv církve, působící na všechny stránky lidského života. Minulost je označována za období temna, kdy církev zatemňovala náboženskými dogmaty a předsudky lidskou mysl a nedovolovaly tak člověku přirozeně jednat dle své svobodné vůle. Jako protiklad byl stavěn lidský rozum, vlastní poznání, vzdělanost a právo člověka na svobodný život. „S vírou v rozum je u osvícenců spojena i víra v pokrok, víra v člověka a v jeho schopnosti, optimistický názor jako výraz lidského postoje. Společnost věřila, že sociální a politické neduhy té doby lze odstranit rozumným jednáním.“²

Filozofové začali vyslovovat pochybnosti o neměnnosti a spravedlnosti společenského systému založeného na zvýhodňování jedné skupiny obyvatel nad druhou. Ve filozofických spisech se stále častěji objevovaly myšlenky o přirozených právech člověka, přirozené morálce společnosti a o svobodě rozhodovat o vlastním osudu.³ „Celá plejáda vynikajících osobností ovlivnila svou dobu a vtiskla jí originální pečeť rozchodu se starým myšlením, ale i naději na vytvoření světa nového,

¹ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 3.

² HAUBELT, J. České osvícenství. Praha: Nakladatelství Rodiče, 2004, 605 s. ISBN 80-86695-53-0, str. 8 – 9.

³ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 3.

svobodnějšího, lidštějšího a dokonalejšího. Ideály rovnosti, svobody, pokroku spolu s dalšími idejemi osvícenců vyústily ve Velkou francouzskou revoluci.“⁴

Člověk se tak zásluhou osvícenců více než kdykoliv předtím jevil jako tvor připravující si lepší budoucnost, a dokonce i jako tvor záměrně ji vytvářející.⁵ Tato myšlenka přímo souvisí i s tématem této práce. To, o čem se snažily generace vlastenecky smýšlejících lidí, ať už známých osobností, nebo obyčejných obyvatel venkova, byla právě snaha o zlepšení budoucnosti, prosazení českého jazyka a uznání českého národa, jako historicky existujícího etnika.

Osvícenci usilovali o rozšíření obzorů poznání, projevovali zájem o ostatní národy, hlásali přirozené právo člověka na svobodný život, právo na svobodu myšlení a vědecké bádání, i myšlenku náboženské a světonázorové tolerance.⁶ I hlavní myšlenky národního obrození se vztahovaly ke svobodnému životu ve smyslu vymanění se z mnohaleté germánské nadvlády, vymanění se alespoň na úroveň jazykové duality, tj. prosazení češtiny jako právoplatného jazyka českého národa vedle úředního jazyka německého. A také tolerance k protestantským církvím, přijetí myšlenek Husa či Komenského, potažmo oproštění se od masového vlivu dominantní katolické církve.

„I charakter filozofického myšlení tohoto období je do značné míry určen bojem s církví. Většina osvícenců se hlásila k ideovým, filozofickým i vědeckým vzorům jako Rabelais, Montaigne, Descart, Locke, Bacon či Hobbes.“⁷ Uvědomovali si, že filozofie je víc než kdy jindy spojena s uměním a literaturou. V kultuře a umění docházelo k velkým změnám, projevujícím se v podstatném zeslabení náboženského vlivu, a člověk tak začal objevovat svoji individualitu. „Do popředí se dostává realismus, humanismus, logika a racionalismus. Pro osvícenství začal být charakteristický odpor ke středověkým přežitkům a k nevolnictví, a naopak obrana svobody, práv člověka a zájmů národa.“⁸

⁴ HALADA, J. Osvícenství – věk rozumu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 342 s. označení 14-376-84, str. 7.

⁵ Tamtéž, str. 19.

⁶ Tamtéž, str. 19.

⁷ Tamtéž, str. 20.

⁸ Tamtéž, str. 23-24.

„Republika vzdělaných duchů“ - tak nazval francouzský filozof Voltaire společenství evropských osvícenských učenců, kteří byli provázáni sítí členství v učených společnostech, příspěvky do časopisů a zejména mimořádně čilou korespondencí. Spojovala je touha po vědění a víra v sílu vzdělanosti a pokroku. S tímto světem byli pevně svázáni i osvícenští vědci v českých zemích.⁹

České osvícenství

*„Pokrok přináší ti,
kdo se odvažují stále měnit vše,
co není v pořádku.“* **Bolzano**

„První období českého osvícenství vymezujeme léty 1745 – 1761, kdy docházelo ke změnám ve struktuře české vzdělanosti a k úniku vědy od teologie. V druhém období v letech 1761 – 1773 se rozrůstalo osvícenské myšlení a skupinky vzdělanců aktivně pracovaly v soukromé „Učené společnosti“. V třetím období 1773 – 1791 dosáhlo české osvícenství mezinárodně uznávaných výsledků a současně rozvíjelo českým jazykem psanou publicistiku.“ Vývoj směřoval k modernímu ocenění významu husitství v našich dějinách a k politickému vystoupení na obranu českého národa a jazyka.¹⁰

Osvícenské myšlení se v českých zemích rozvíjelo a formulovalo v odlišných společenských, politických, historických i ideových podmínkách typických pro rakouskou monarchii. Šíření osvícenských myšlenek brzdila nejen slabost buržoazie, ale stále silný vliv církve na všechny vrstvy společnosti. České měšťanstvo se teprve vyvíjelo v buržoazii a bylo početně, hospodářsky i politicky velmi slabé. Česká šlechta využívala narůstajících národnostních projevů proti centralizačním snahám Vídně a proti germanizaci. Samotné české osvícenství bylo výrazně poznamenáno řešením národní otázky a vznikem národního povědomí, které se hledalo po dlouhém období útlaku. Bylo tak odrazem složitého procesu, v němž postupně vznikala základ vytvářející první předpoklady pro společenskou a politickou emancipaci novodobého českého národa.¹¹

⁹ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 24.

¹⁰ HAUBELT, J. České osvícenství. Praha: Nakladatelství Rodiče, 2004, 605 s. ISBN 80-86695-53-0, str. 28-29.

¹¹ Tamtéž, str. 24.

Nastalo období, kdy dosavadní latinská vzdělanost, musela ustoupit světské kultuře, jejímž jádrem se stala českým jazykem psaná literatura, která vytvářela základ pro vznik českého národního politického programu. „Pokrokové dějepisectví počínaje **Josefem Dobrovským** a jeho „*Dějiny českého jazyka a literatury*“ (1791) se proto na národní minulost začínalo dívat prostřednictvím české jazykové kultury. Tento pohled nemohl pominout fakt, že v období let 1648 – 1763 došlo k neobyčejně výraznému úpadku českého jazyka.“ Tyto skutečnosti umožnily splývání osvícenského a obrozeneckého vlastenectví s patriotickými projevy.¹²

Do podvědomí českého národa se dostávaly knihy zakázaných autorů Montesquieho, Voltaira či Rousseau. „V Praze byly založeny salóny Nostice a Fürstenberka, ve kterých se diskutovalo, četly se díla osvíceneckých myslitelů a byly tu k dispozici bohatě vybavené knihovny s osvíceneckou literaturou. K Nosticům chodil například Born, Dobner, Dobrovský, Pelcl nebo Stepling.“¹³ Čeští učenci pocházeli především z řad měšťanstva i vysoké aristokracie a ve své většině nebyli rodilými Čechy. Dorozumivacím jazykem byla němčina, spisy se psali latinsky nebo německy. Tato skupina vzdělanců čítala pouze několik desítek osob. Mnozí z nich však položili základy moderní české vědy v řadě oborů. Někteří dosáhli evropského významu.¹⁴

Mezi první osvícence řadíme přírodovědce **Ignáce Borna**, který proslul svým satirickým pamfletem v duchu osvícenství „*Monadologie*“, kritizujícím především mnichy. A také **Jáchyma Šternberka**, jenž věřil v osvíceného panovníka, v důležitost výchovy a osvěty, v sílu a moc rozumu, a kriticky vystupoval proti náboženství. Jako další osobnost můžeme uvést vzdělaného kněze **Gelasia Dobnera**, který se systematicky zabýval historií, a jeho cílem bylo přinést pravdivý výklad dějin ke slávě vlasti. Vydal fragmenty z českých dějin pod názvem „*Monumenta historica Bohemiae*“.¹⁵ Dějinami a lingvistikou se zabýval také již výše zmiňovaný **Josef Dobrovský**, významná osobnost českého osvícenství. Jeho dílo je velmi rozsáhlé a tvoří v jazykové oblasti základ pro obrozeneckou vědu a literaturu. Kládl důraz na výchovu v racionalistickém duchu a zasazoval se o posílení vědomí úcty k českému jazyku a dějinám.¹⁶

¹² HAUBELT, J. České osvícenství. Praha: Nakladatelství Rodiče, 2004, 605 s. ISBN 80-86695-53-0, str. 24.

¹³ HALADA, J. Osvícenství – věk rozumu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 342 s. označení 14-376-84, str. 187.

¹⁴ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 24.

¹⁵ HALADA, J. Osvícenství – věk rozumu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 342 s. označení 14-376-84, str. 190.

¹⁶ Tamtéž, str. 192.

Na konci českého osvícenství se setkáváme s filozofem, matematikem a sociálním myslitelem **Bernardem Bolzanem**. Byť měl italsko – německé kořeny, za svou vlast považoval českou zemi. „Jako profesor na pražské univerzitě přednesl na šestset úvah, názorů a návrhů na sociální, politická a náboženská témata. V duchu osvícenství kladl velký důraz na osvětu, na racionální a předsudků zbavenou výchovu a vzdělání. Pokrokově navrhoval zakládat v obcích družstva, každá obec měla mít svůj obchodní dům, knihovnu, lékařskou službu. Také si uvědomoval smysl a význam práce pro člověka a celou společnost.“¹⁷

1.2 Filantropie a altruismus

FILANTROPIE je většinou definována jako láska k člověku, která je realizovaná prostřednictvím dobročinnosti. Tato dobročinnost však nemusí být vždy nutně spojována s finanční stránkou. Hartl například tento pojem vymezuje jako lidumilství.¹⁸ Lexová ve své práci vysvětluje filantropii jako dobrovolné, aktivně vynaložené úsilí jedince nebo skupiny ve prospěch jiného jedince či jiné skupiny, ovšem bez předchozího vzájemného vztahu.¹⁹ Obecně se tedy filantropie více používá ve spojitosti s charitativní činností. Nicméně z pohledu této práce lze filantropii chápat i jako zájem o lidi ve svém okolí, o svůj národ či vlast. Může se jednat o podporu určitých oblastí společenského života, např. kultury, sportu, vzdělávání, obnovy jazyka, záchrany historických památek apod.

S Filantropií se setkáváme již od dob antických. Ve středověku byla především spojována s křesťanskými hodnotami ve smyslu pomoci bližnímu svému. V 16. – 18. století se pozornost zaměřovala na udržení sociální rovnováhy, kdy docházelo k oslabování moci církve a stále více ke slovu přicházela úloha státu. „Významný posun v oblasti filantropie nastává v 19. století, kdy dochází k nárůstu počtu různých nadací, spolků a občanských asociací jako výsledek národního obrození a projevu rozmachu národního vlastenectví.“ Pozornost dobrodinců se začíná obracet i k oblastem společenským, jako např. podpora vzdělávání, vědy, kultury a umění.

¹⁷ HALADA, J. Osvícenství – věk rozumu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 342 s. ozn. 14-376-84, str. 193 – 195.

¹⁸ HARTL, P. Stručný psychologický slovník. Praha: Portál, 2004, 311 s. ISBN 80-7178-803-1, str. 67.

¹⁹ LEXOVÁ, J. Filantropie v České republice a její význam pro neziskové organizace poskytující sociální služby /bakalářská práce/. Brno: IMS, 2010, 80 s., str. 9.

Typickým představitelem filantropa v 19. stol. v českých zemích je **Josef Hlávka**, jenž pocházel z nemajetných poměrů, ale svou pílí, podnikavostí a svým nadáním se stal vyhlášeným a uznávaným stavitelem.²⁰ „Jeho nejvýznamnější stavbou byla vídeňská Dvorní opera, po jejíž dostavbě se stal nejbohatším vídeňským stavitelem. V Praze navrhl například Zemskou porodnici u sv. Apolináře.“²¹ „Kromě věhlasu stavitelského získává i věhlas štědrého dárcce a filantropa a to svou podporou především v oblastech kultury a vzdělanosti českého národa.“²² Od roku 1869 Hlávka byl upoután na kolečkové křeslo, přijímal na svém zámečku v Lužanech mnoho známých osobností jako například Dvořáka, Nedbala, Suka, Zeyera, malíře Maňáka, Alše, Ženíška a Hynaise, sochaře Myslbeka, básníky Vrchlického či Sládka, kterým poskytoval nejen finanční pomoc. „Josef Hlávka založil „*České univerzitní nadání Josefa a Marie Hlávkových*“, na podporu studentů různých fakult. Založil také Akademii věd a fond na zbudování jezdecké sochy sv. Václava před Národním muzeem. Ve své poslední vůli odkázal celé své ohromné jmění českému národu – na podporu české vědy a nadaných studentů.“²³

V dnešní době je filantropie více globalizovaným pojmem. Zájem je soustřeďován na lidstvo obecně, než na jednotlivce. Zaměřuje se spíše na celkové zlepšování života lidí. Filantropie 21. století je velmi úzce spjata s existencí neziskového sektoru, který pak zajišťuje poskytování služeb veřejnosti i v oblasti činností, které dříve uskutečňovaly spolky a nadace. Filantrop v podobě mecenášské osoby Hlávky se již v dnešní době vyskytuje opravdu jen vzácně. Lidé s filantropickým smýšlením nyní představují anonymní dárcce přispívající na chod neziskového sektoru, čímž si uspokojují vlastní potřebu solidarity vůči své společnosti.

²⁰ LEXOVÁ, J. Filantropie v České republice a její význam pro neziskové organizace poskytující sociální služby /bakalářská práce/. Brno: IMS, 2010, 80 s., str. 12.

²¹ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 235-238.

²² LEXOVÁ, J. Filantropie v České republice a její význam pro neziskové organizace poskytující sociální služby /bakalářská práce/. Brno: IMS, 2010, 80 s., str. 12.

²³ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 235-238.

ALTRUISMUS je definován jako „poskytování výhod jiným na úkor sebe“. ²⁴ Nakonečný uvádí, že altruismus může, ale nemusí mít nutně znak pohotovosti zřít se vlastního dobra ve prospěch jiné osoby nebo celé skupiny osob. ²⁵

Pojem altruistické chování se v biologii označuje proces, při němž jedinec posiluje zdatnost druhého jedince navzdory možné ztrátě vlastní zdatnosti. ²⁶ „Altruismus je také definován jako prosociální chování z hlediska vrozených tendencí, které jsou tvořeny procesy jako upřednostňování příbuzenských jedinců a vzájemnost.“ Vzájemnost, tedy reciprocita, znamená, že bychom se k druhým měli chovat tak, jak se oni chovají k nám. Reciprocita podporuje pozitivní reakce na vstřícné chování a negativní reakce na nežádoucí chování. Nastává v momentě, kdy jedinec pomáhá s cílem, že jeho pomoc bude opětována. ²⁷ „V této souvislosti je nutné zmínit tzv. **reciproční altruismus**, který vysvětluje prosociální chování mezi nepříbuznými jedinci. Zde významnou roli hraje empatie, jako emocionální stav vyvolaný přiblížením se emocionálnímu stavu jiné osoby a pochopení jejich pocitů. Altruistické motivy zapříčiněné empatií, vyvolávají v jedinci zájem či obavy o prospěch druhého.“ Jedinec motivovaný empatií se automaticky snaží zmírnit „utrpení“ druhého člověka. ²⁸

Pokud budeme hledat odpověď na otázku, kde se rodí altruistické či filantropické chování, musíme se zapátrat v oboru sociální psychologie. Ta nám částečně odkryje souvislosti mezi tímto zaměřením člověka a jeho motivací. Sociální psychologové vymezili altruistické chování jako ochotu jedince pomáhat druhé osobě navzdory možnosti volby, rozhodnout se jinak. ²⁹ V souvislosti se záměrných chováním Vágnerová definuje motivaci jako faktory, které aktivizují lidské chování, zaměřují je na určitý cíl a tím směřují k uspokojování určité potřeby. ³⁰ Nakonečný míní, že „motivace determinuje jednání člověka tak, aby udržoval a uspokojoval svůj vnitřní stav spokojenosti“. Zjednodušeně můžeme říci, že motivace vyjadřuje rozdíl mezi aktuálním prožitkem a tím, co člověk prožívat touží. Funkcí motivace je uspokojování potřeb a zajišťování v tomto směru účelného chování člověka. ³¹

²⁴ HARTL, P. Stručný psychologický slovník. Praha: Portál, 2004, 311 s. ISBN 80-7178-803-1, str. 16.

²⁵ NAKONEČNÝ M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9, str. 221.

²⁶ HEWSTONE, M., STROEBE, W. Sociální psychologie. Praha: Portál, 2006, 769 s. ISBN 80-7367-092-5, str. 52-53.

²⁷ Tamtéž, str. 334.

²⁸ Tamtéž, str. 340.

²⁹ Tamtéž, str. 52 – 53.

³⁰ VÁGNEROVÁ, M. Základy psychologie. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, 356 s. ISBN 80-246-0841-3, str. 168.

³¹ NAKONEČNÝ, M. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1997, 270 s. ISBN 80-200-0592-7, str. 16.

Nakonečný ve své sociální psychologii také uvádí Leedsy znaky altruistického chování:

- jednání má účel samo v sobě a není zaměřeno na vlastní zisk,
- jednání je prováděno dobrovolně,
- jednání způsobuje dobro.³²

Jestliže je altruismus konání člověka ve prospěch druhých lidí bez ohledu na jakékoliv materiální osobní odměny, pak se jedná o uspokojování a naplňování vnitřních potřeb. Pomineme-li altruismus příbuzenský, mohou být těmito přínosy uznání od okolí, získání prestiže, vlastní vnitřní uspokojení či jistá míra očekávané reciprocit. „Dalším faktorem, který ovlivňuje a formuje altruistické chování, je společenský život lidské populace, který je dalším determinantem jeho vývoje. Člověk ke svému životu společnost potřebuje, a musí se tedy chovat v jejím zájmu a ku prospěchu ostatních.“³³

Výše popsané filantropické a altruistické chování můžeme souhrnně označit jako prosociální chování. Od 60. let minulého století se začalo systematicky zkoumat, co vede lidi k chování prosociálnímu, altruistickému nebo směřujícímu k pomoci druhým. Slovenské autorky Reichelová a Baranová definují prosociální chování jako chování, které přináší užitek jiným. „Altruismus pak považují altruismus chápaný jako sklon jednat tak, aby se zvýšila celková pohoda jiné osoby, přičemž chování nepřináší žádný zjevný prospěch aktérovi, ale často od něho vyžaduje určitou obět.“ (Reichelová, Baranová, 1994, s. 41)³⁴ Vychovatelé, především rodiče a učitelé, mohou rozvoji prosociálnosti jako základnímu znaku vyšší úrovně morálky výrazně pomoci. „Výskyt prosociálního chování je tedy výrazným signálem správně orientovaného morálního rozvoje. Takové chování mívá podobu soucítění, spoluúčasti, solidarity až po aktivní pomoc potřebnému.“ Podpora a rozvoj prosociálních projevů žáků by měly být základní snahou každého pedagoga. Umět bez ostychu nabídnout pomoc a stejně přirozeně si o ni říci narovnává a zkvalitňuje mezilidské vztahy.³⁵

³² NAKONEČNÝ M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9, str. 228.

³³ LEXOVÁ, J. Filantropie v České republice a její význam pro neziskové organizace poskytující sociální služby /bakalářská práce/. Brno: IMS, 2010, 80 s., str. 23.

³⁴ VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha. Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4, str. 77.

³⁵ Tamtéž, str. 78-79.

1.3 Národní obrození

Hlavní myšlenky českého národního obrození

České národní obrození vznikalo na základě revolučních myšlenek evropského proudu osvícenství a nutně se muselo dotknout všech oblastí společenského, kulturního i politického života. Právě prostřednictvím znovu se rodícího českého jazyka prezentovaného v literatuře, v nově vznikajících českých novinách a česky hraných divadelních hrách, přicházely ke všem vrstvám obyvatelstva tyto novátorské myšlenky, které jej burcovaly k obnovení české identity a národního uvědomění.

K myšlence národa se začala hlásit skupina širokých středních vrstev měst a také vesnice teprve ve druhé třetině 19. století. Nicméně české národní obrození se začalo rodit již o sto let dříve, kdy již existovalo několik desítek učenců, jež se ujaly nelehkého úkolu obnovy českého jazyka, jako hybatele národního uvědomění.

„Pro českou společnost 18. století je třeba vzít v úvahu rozlišení dvou fází intenzity identit, jak je charakterizuje významný britský sociolog **Anthony D. Smith**. **Etnická kategorie** je charakterizována kulturními rysy jako blízké dialekty, zvyky či náboženství, ale nositelé těchto rysů si jen velmi slabě uvědomují svoji skupinovou totožnost. **Etnická pospolitost** je naopak typická tím, že alespoň část jejich příslušníků si jasně uvědomuje svoji sounáležitost a spojuje ji s dalšími atributy, jako je společné označení, mýtus o společném původu, vědomí společné vlasti, prvky historického vědomí a smysl solidarity vůči příslušníkům vlastní pospolitosti.“

Dílčí doklady, které přinášejí důkaz o rodící se etnické identitě Čechů konce 18. století, se nám dochovaly v českých kronikářských a písmáckých záznamech:

„Nic nežádáme jiného, jen to, co naše jest, a nic nového, ale staré, totiž: řeč naši milou, českou mateřskou.... Když toliko mládež naše, obzvláště do škol vyšších jdoucí, řeč svou vlastní přirozenou zavrci a jiné řeči se učití musí. Tím se zamezuje cesta všem Čechům

k dosáhnutí jak duchovních tak světských ouřadů, z čehož za krátký čas škodlivé oučinky mohou povstati.“³⁶

(z Vavákova projevu k císaři Leopoldovi, 1791)³⁷

Pozvolný nástup osvěceničké vědecké aktivity, který nastal od 70. let 18. století, vytvořil v Čechách příznivou badatelskou atmosféru. Velmi důležitou skutečností je, že představitelé těchto aktivit, lež neurozeného původu, byli spjati s mecenášskou skupinou z řad vysoké aristokracie. Toto spojení představovalo nejen finanční podporu, ale také jistou sílu politického vlivu, bez kterého by nebylo možné myšlenky na znovuožrození českého národa prosadit. Většina těchto učenců se hlásila k patriotismu, jako ke své základní motivaci. Šlo o patriotismus založený na osvěceničském mravním kodexu vzdělance, který je zodpovědný za výchovu a vzdělání svého lidu, za blaho a prospěch své vlasti.

Odtud vyplývá úloha osvěceničských vzdělavců v Čechách oné doby. Na jedné straně zastávali funkci jakéhosi odborníka na český jazyk a na české dějiny, tedy „dodavatele argumentů“ pro stavovský zemský patriotismus. Na straně druhé tímto svým historickým bádáním sloužili své vlasti. Z výsledků těchto vlastenečkých aktivit vznikla celá řada vědeckých prací, které se staly trvalým základem později se formující národní kultury.³⁸

Obžroení v literatuře a v divadle

V druhé polovině 18. století patřili česky mluvící obyvatelé obvykle k méně vzdělaným a k chudým vrstvám. Proto i první novodobé pokusy o kvalitní českou literární tvorbu byly v drtivé většině zaměřeny na tyto vrstvy, ať již s cílem bavit, nebo vzdělavat. Současně se ale objevovaly i první pokusy o použití češtiny jako jazyka vyšší literatury – poezie či divadelní tragédie. Autoři chtěli především dokázat, že se: „...v naší mateřské řeči, na způsob jiných jazyků všecko básnití a zpívati může.“³⁹

³⁶ HROCH, M. Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6, str. 61.

³⁷ František Jan Vavák - byl český spisovatel – písmák, vlastenečké kronikář a plodný autor veršů, představitel první obžroenečké generace a spolupracovník jejich čelných představitelů.

³⁸ HROCH, M. Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6, str. 62.

³⁹ LNĚNÍČKOVÁ, J. České země v době osvěceničství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 60.

Velmi významnou osobností, která se velkou měrou podílela na propagaci českého jazyka a na osvětě všech vrstev obyvatel českých zemí, byl **Václav Matěj Kramérius** (1753 – 1808), jenž se stal vůdčím duchem českého národně buditeckého snažení v posledních dvou desetiletích 18. století. „Češtinu ovládal podle soudu svých současníků nejlépe z nich. Roku 1785 se stal redaktorem Schönfeldských císařsko-královských pražských novin a od roku 1789 vydával vlastní Krameriusevy císařsko-královské vlastenecké noviny.“ České noviny byly pravidelně vydávány zpravidla jednou až dvakrát týdně. Na počátku 90. let pak Kramériovy noviny odebíralo asi 1500 čtenářů. Na tehdejší dobu to byl počet mimořádný. „Předplatiteli českých novin byli nejčastěji faráři, kantoři, panští úředníci, kupci, řemeslníci, mlynáři apod.“ Ti samozřejmě noviny hojně půjčovali, takže skutečný počet čtenářů mohl být několikanásobně vyšší. Stejní lidé obvykle kupovali i české knihy a rovněž je dále půjčovali. Knihy ale kupovali i sedláci.⁴⁰

Kramérius se rovněž od roku 1782 věnoval vydávání knížek lidového čtení. Následoval vznik **České expedice**, kterou založil 1790 jako vydavatelství a knihkupectví s čítárnou „*k lepšímu pohodlí veškerého slavného českého národu..., aby všechny české knihy v této zřízené expedici k dostání byly*“. Expedice, kde byly prodávány všechny nejen Kramériem nově vydané české knihy, ale i knihy starší, se záhy stala přirozeným centrem českého společenského života, „*shromaždištěm vlastenců pražských i venkovských*“. Před Kramériem převažovali v lidové četbě životy svatých, modlitby, dobrodružné příběhy a kalendáře. Kramériova vydavatelská činnost se nezřídila zábavné literatury a kalendářů, ale navíc se věnovala vzdělávací literatuře. „Kramérius zprostředkovával novinky z hospodářství, seznamoval s císařskými patenty, objasňoval politiku Josefa II. a prosazoval toleranci.“ Největšího úspěchu dosáhl „*Nový kalendář tolerancí pro veškeren národ český katolického a evangelického náboženství v kterémžto krom rozličných naučen a všech vojenských příběhů také nemalý počet potřebnějších a vůbec pro lid prospěšnějších královských nařízení a patentů obsažen jest*“.⁴¹

⁴⁰ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 60.

⁴¹ Tamtéž, str. 60.

Osvícenství i další duchovní hnutí 18. století si všímají i otázek četby mládeže z pohledu vychovatelství. Této problematice se věnuje ve svých dílech i Kant, Fichte, Locke či Rousseau, jako nositelé nových převratných myšlenek. „Osvícenci dávali velkou víru výchově člověka a lidské společnosti.“⁴² Právě osvícenství přirrhlo písemnictví úkoly širší, společensky sociální a národní. Četba pro mládež získávala funkci zjevující a vzdělávací. V obrozenecké době dochází k rozvoji literárních děl pro mládež, které vznikají pod pery několika málo vzdělavců. „Z německé předlohy se péčí Krameria k nám dostává **Campeho** zpracování „*Robinsona Crusoe*“ či další Campeho mravoučné příběhy určené pro mládež též upravené Krameriem pod názvem „*Mravové šlechtných dítek, k bedlivému jich následování*.“⁴³ Kramerius se snažil zapojit do doté doby strohé pedagogické četby pro mládež i skutečnou beletrii. Čerpal především z oblasti pověstí a bájí – o Libuši, O Oldřichovi a Boženě. Tento Krameriuův průkopnický čin však nebyl doceněn. Ba naopak i Josef Jungmann označil takovouto literaturu za nevhodnou pro výchovu mládeže.⁴⁴ „Kramérius se stal prostředníkem mezi osvícenskými vzdělavci, lidovými buditeli a mladou nastupující generací literátů 80. a 90. let. Vydal více než 80 knih, z nichž většinu přeložil nebo napsal.“⁴⁵

V tomto období se můžeme setkat i s prvními pokusy o ryze českou poezii a to díky dvěma osobám. **Václav Thám** (1765 – 1816) – úředník policie, kterého jeho láska k divadlu připravila o místo. „Byl básníkem, autorem divadelních her, překladatelem, režisérem, hercem, divadelním kritikem a propagátorem českého divadla.“ A také **Antonín Jaroslav Puchmajer** (1769 – 1820) – osvícenský kněz, který se vedle vlastní literární činnosti a pořádání almanachů věnoval i jazykovědě a podílel se na drobné vlastenecké práci mezi svými farníky. **Tháмова družina** je označována za první obrozeneckou skupinu básníků sdruženou kolem almanachu „*Básně v řeči vázané*“ z roku 1785. „Této skupině šlo o oživení staré básnické tradice a o zviditelnění češtiny jako básnického jazyka, jako jazyka vyšší literatury.“ **Puchmajerova skupina** vystoupila s almanachem „*Sebrání písní a zpěvů*“. Autoři usilovali o propracovaný český verš. „Na základě jazykovědných doporučení Josefa Dobrovského byl použit verš sylabotónický, tedy pravidelný.“⁴⁶

⁴² DLOUHÁN BULÍNEK, F. Osvícenství a romantismus v písemnictví pro mládež. Praha: J. Pokorný, 1943, 16 s. bez ISBN, str. 3.

⁴³ Tamtéž, str. 14.

⁴⁴ Tamtéž, str. 5.

⁴⁵ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 61.

⁴⁶ Tamtéž, str. 56.

České i německé divadlo v českých zemích odráželo zcela celoevropský vývoj. Ve druhé polovině 18. století došlo k rychlému růstu počtu divadelních budov – v Opavě, Karlových Varech, Brně, Olomouci - se postavila kamenná divadla. Centrem divadelního dění byla Praha, kde bylo divadel nejvíce. Činohra a zpěvohra byla hrána obvykle v němčině, opery pak v italštině. Česká představení je objevovala jen ojediněle. „Zlom způsobilo představení z němčiny přeložené hry „*Odběhlec od lásky synovské*“ v **Nosticově divadle** v roce 1785. O představení byl takový zájem, že nestačilo ani 1000 míst, které divadlo mělo.“ Od té doby začalo Nosticovo divadlo české hry občas uvádět. Krátce na to bylo (1786) otevřeno **Vlastenecké divadlo** zvané **Bouda**, kde byly uváděny pravidelně 3 – 4 týdně české činohry a zpěvohry. Hrál se pro široké lidové vrstvy. Hry uváděné v Boudě přebírala i ochotnická divadla na venkově a putovní loutkoherci. „Velký počet představení v Boudě vyvolal ohromnou potřebu českých her. Byly překládány hry z němčiny, francouzštiny a angličtiny. Vedle nich se objevovala původní česká tvorba s ryze českými historickými motivy o Janu Žižkovi, Vlasta a Šárka, Sedlské buřičství. Do roku 1792 tvořilo repertoár českého divadla na 300 her.“

47

Od roku 1824 byla ve **Stavovském divadle** hrána pravidelně česká představení. „Převážně se jednalo o překlady cizích veseloher nebo českých děl od Štěpánka či Klicpery.“ Od roku 1834 se hrála česká představení také v Kajetánském domě pod vedením J. K. Tyla. „Koncem roku 1834 byla ve Stavovském divadle uvedena Tylova hra „*Fidlovačka*“, ve které poprvé zazněla Škroupova píseň na slova J. K. Tyla, která se tak zalíbila, že znárodněla a stala se později národní hymnou.“⁴⁸

Jedním ze spolků, které měly počátkem 60. let 19. století velmi značný vliv na veřejný život v českých zemích, byl **Sbor pro zřízení Národního divadla**. „Jeho základy položil počátkem roku 1845 František Ladislav Rieger, který podal žádost o přenechání divadelních privilegií českému divadlu.“ V roce 1861 bylo rozhodnuto, že se místo značně finančně náročného projektu výstavby Národního divadla, začne s výstavbou skromnějšího **Prozatímního divadla**.⁴⁹ „To zahájilo provoz 18. 11. 1862 představením Hálkova Krále Vukašina. V roce 1866 zazněli v Prozatímním divadle Smetanovy opery Braniboři v Čechách a Prodaná nevěsta.“⁵⁰ „Zítkův projekt

⁴⁷ LNĚNIČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 61.

⁴⁸ BRANDEJS, Č. Didaktické podněty k výuce českých dějin období 1526 – 1848. Ústí nad Orlicí: Oltis nákladem Univerzity Hradec Králové, 2007, 156 s. ISBN 978-80-86845-00-5, str. 122.

⁴⁹ EFMERTO VÁ, M., SAVICKÝ, N. České země 1848 – 1918. Praha: Libri, 2009, 453 s. ISBN 978-80-7277-171-4, str. 264.

⁵⁰ Tamtéž, str. 266.

Národního divadla byl schválen 11. 11. 1866 s rozpočtem 472 000 zlatých. 16. 5. 1868 se v Praze uskutečnila velkopelá slavnost položení základního kamene.⁵¹ Slavnostní otevření ne zcela dokončeného **Národního divadla** se uskutečnilo 11. 6. 1881 představením Smetanovy Libuše. V pátek 12. 8. 1881 při montáži hromosvodů, vinou neopatrnosti řemeslníka, vypukl onen zničující požár. „Obnova ohněm zničeného symbolu zrození moderního českého národa se paradoxně stala mnohem větší výzvou než původní vleklá stavba.“⁵²

Obrození českého jazyka

Již od 17. století docházelo k postupnému ustupování češtiny před stále více používanou úřednickou němčinou, která se také postupně stávala hlavním jazykem vyšší společenských vrstev. Český jazyk již dokázal plnit funkci nanejvýše dorozumivacího prostředku nižších vrstev obyvatelstva.

Od poloviny 18. století je možné také vzdělání získat pouze v jazyce latinském nebo německém a dokonce od roku 1784 byla němčina vyhlášena jako oficiální jazyk rakouské monarchie. Od tohoto období zažívá čeština dobu svého největšího úpadku. Češi a jejich jazyková odlišnost se brala jako okolnost, která komplikovala možnost jejich kvalitního vzdělání a potažmo tedy i sociálního vzestupu. Státní úřady i šlechta ztotožňovaly česky mluvící etnikum pouze s venkovským obyvatelstvem a češtinu považovaly za vadný a nehotový jazyk pro úřední styk.⁵³ Většina šlechty tedy vnímala český jazyk především jako komunikační prostředek se služebnictvem, s kterým se mohla identifikovat pouze při projevech sociální péče o poddané, například při péči o české venkovské školy. Opravdu jen malá část české historické šlechty vnímala češtinu jako integrální součást své politické identity a vymezila ji jisté velmi skromné místo ve svém chápání zemského patriotismu.⁵⁴

Čeština jako jazyk českých králů a stavů předbělohorského období potažmo i dosavadní české dějiny se ale posléze staly symbolem vlastenectví pro českou šlechtu proti centralistickým snahám vídeňského dvora. Češtinu ve formě historického jazyka

⁵¹ EFMERTOVÁ, M., SAVICKÝ, N. České země 1848 – 1918. Praha: Libri, 2009, 453 s. ISBN 978-80-7277-171-4, str. 441.

⁵² Tamtéž, str. 448.

⁵³ HROCH, M. Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6, str. 54.

⁵⁴ Tamtéž, str. 55.

státní správy i literatury bylo třeba začít znovu užívat a vytvořit její ustálenou formu. K tomuto šlechta potřebovala právě učence, kteří by obnovili český jazyk na oficiální úrovni. Tak vzniklo jakési spojení několika urozených a neurozených českých vlastenců, mající zájem na povznesení českého jazyka.⁵⁵ „Jazyková norma byla v 18. století ji značně rozkolísaná. Pro mnoho věcí neexistovala česká slova, naopak mnohá již zdomácnělá slova cizího původu podléhala pokračujícímu náporu brusičů jazyka (puristů), kteří zaváděli další a další nesmyslné novotvary. Pro ilustraci těchto snah jen název jedná z učebnic češtiny: „*Pravopisnost řeči české, ředlně založená, též i důkazmi obráněná k užitečné potřebě c.k. urozeninské věstny a veškeré obecli vydaná...*“. Nerozumíte? Nerozuměl by ani sedlák té doby.“ Jedinou možnou cestou z úpadku byl podle vlastenecky smýšlejících vzdělanců, zejména Dobrovského, návrat k češtině doby před třicetiletou válkou a tato cesta se ukázala jako správná.⁵⁶ „Patriotičtí učenci se shodovali na tom, že je třeba češtinu studovat jako jazyk historický, ale i současný a živý, jazyk, který se má stát jazykem spisovným. Znamenalo to studování nejen gramatiky, ale i syntaxe a pravopisu. V letech 1775 – 1825 bylo vydáno 28 mluvnic, 14 slovníků a 20 dalších spisů o češtině.“⁵⁷

Zájem učenců se soustřeďoval nejčastěji na zkoumání českých dějin a studium českého a slovanského jazyka. V dějepisectví začal být důsledně uplatňován požadavek kritického výkladu historických pramenů. Tak pracoval člen řádů piaristů **Gelasius Dobner**. Proslul zejména kritickým vydáním populární kroniky Václava Hájka z Libočan, v níž formou komentářů vyložil a opravil Hájkovy omyly. Na jeho dílo navázal **František Martin Pelcl**, jehož stěžejním dílem je „*Nová kronika česká*.“ Ta byla na rozdíl od latinských a německých Pelclových vědeckých prací psána česky a byla tak určena širšímu čtenářskému okruhu.

V jazykovědě položil vědecké základy novodobé češtiny **Josef Dobrovský**. Jeho mluvnice češtiny, česko-německý slovník, dějiny české řeči a literatury a další práce určily vývoj češtiny. Pelcl i Dobrovský věnovali své dílo české řeči a dějinám, ale nevěřili, že by se čeština mohla stát znovu jazykem náročných literárních či vědeckých děl. Své práce tak zveřejňovali nejčastěji v němčině.

⁵⁵ HROCH, M. Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6, str. 56.

⁵⁶ LNĚNÍČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 61.

⁵⁷ HROCH, M. Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6, str. 66.

Vztah k češtině musela mít také ovšem katolická církev. Ta se neobešla bez aktivního používání češtiny, pokud nechtěla ztratit přístup k obyčejnému lidu.⁵⁸ „Právě v dobách intelektuální stagnace a narůstající germanizace byla čeština udržována především díky zájmu duchovenstva. Koncem 18. století dohlížel na péči o znalost češtiny profesor teologie na pražské univerzitě **Jiljí Chládek**, který vydal roku 1780 spis „*Počátkové opatrnosti pastýřské*“, v jehož předmluvě se vřele přimlouvá za užívání češtiny nejen z důvodů praktických: „*Zdaliž nevíme, že tehdejší každý národ se vynáší, když jazyk svůj k ozdobě a rozmnožení uvést pořádně vyhledává.*“ A jinde: „*Ó, když z toho příklad vezmou mnozí z rozených Čechů..., kteří jakž brzo k nějakému většímu důstojství přijdou, ani knih českých míti nechtějí.*“⁵⁹

Jakkoliv rozdílně definovali místo Čechů v Čechách, v jednom se většina českých osvíceneckých patriotů shodovala: český jazyk a česká literatura jsou v úpadku. „Z těchto podnětů se zrodily rozpravy o kvalitách českého jazyka a o tom, proč je třeba dbáti o oživení českého jazyka. F. M. Pelcl vydal „*Balbínovu obranu*“ a roku 1777 „*Příhody Václava Vratislava z Mitrovic*“. Hrabě F. J. Kinský sepsal r. 1773 „*Připomenutí důležité věci*“. Roku 1783 vyšla emotivně psaná „*Obrana jazyka českého proti zlovolným jeho utrhačům*“ od K. I. Tháma.“⁶⁰

Tyto obrany obsahují mnohé historické argumenty poukazující na dávnou slávu českého jazyka jako jazyka českého státu, českých králů, českých vzdělavců. „Jazykové argumenty dokládají ohebnost češtiny, její schopnost přesně vyjádřit i složitá sdělení. Estetické argumenty oslavovaly libozvučnost jazyka, krásu slov, bohatství synonym a metafor. Praktické argumenty pak dokládaly, pro které profesní a sociální skupiny je znalost češtiny nezbytná: *pro vrchnost, aby se domluvila se služebnictvem a s poddanými, pro důstojníka, aby mohl navázat kontakt se svými vojáky, pro lékaře, aby se dohodovil s pacientem, pro úředníka, aby mohl číst úřední listiny, pro duchovenstvo, aby mohlo kázat svým farníkům.*“ Je příznačné, že pochybnosti o dalším přežití českého etnika měli především učenci typu Dobrovský a Pelcla, kteří se pohybovali ve šlechtických kruzích, kde čeština skutečně byla jazykem vymírajícím.

61

⁵⁸ HROCH, M. Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6, str. 56.

⁵⁹ Tamtéž, str. 57.

⁶⁰ Tamtéž, str. 64.

⁶¹ Tamtéž, str. 64 - 65.

Boj za český jazyk kontinuálně probíhal i v průběhu celého 19. století. „Za zmínku stojí však založení **Malice české** v roce 1831, tedy v druhém období národního obrození. Podnět k jejímu založení dal „Sbor muzejní pro řeč a literaturu českou“, který vydal provolání s názvem „*Vlastencům národní literatury naší milovaným*“, jež podepsali J. Jungmann, F. Palacký, kníže R. Kynský a přírodovědec Presl. Tak vzniklo nakladatelství, které mělo za úkol vydávat české knihy vědeckého i praktického charakteru, např. Jungmannův Slovník česko – německý nebo Šafaříkovy Slovenské starožitnosti.“⁶²

„Vývoj česky psané politické publicistiky byl v první polovině 60. let 19. století charakterizován nejen postupně rostoucím počtem titulů, ale jejich rychlým formálním zráním a pokračující názorovou diferenciací. Politici spjatí s národním programem nezapomínali zdůrazňovat skutečnost, že jej umožnilo pouze systematické úsilí národní kulturní a vědecké elity 40. a 50. let 19. století a důslednou emancipaci českého jazyka.“ O významu, jaká měla jazyková otázka pro rodící se moderní českou politickou reprezentaci, svědčí i první bouřlivá rakouská parlamentní polemika, která se odehrála ve sněmovně říšské rady ve Vídni v létě 1861. Jejími hlavními protagonisty byli opavský advokát Franz von Hein a František Ladislav Rieger.⁶³ „Z Riegrova vystoupení vyplývá, jak velkým úspěchem bylo prosazení češtiny jako jazyka školství a vědy a s jakou nelibostí na něj pohlížela německy hovořící část české a moravské politické reprezentace. „...a jak často museli jsme slyšati: německá řeč samojediná že jest u nás řečí kultury, vědy a věda že může být pěstována pouze jazykem německým!“⁶⁴

⁶² BRANDEJS, Č. Didaktické podněty k výuce českých dějin období 1526 – 1848. Ústí nad Orlicí: Ofis nakladem Univerzity Hradec Králové, 2007, 156 s. ISBN 978-80-86845-00-5, str. 119.

⁶³ EFMERTO VÁ, M., SAVICKÝ, N. České země 1848 – 1918. Praha: Libri, 2009, 453 s. ISBN 978-80-7277-171-4, str. 239.

⁶⁴ Tamtéž, str. 240.

1.4 Výrazné osobnosti českého národního obrození

Byť **Jan Amos Komenský** žil a působil o jedno století dříve, než se začaly formovat myšlenky českého národního obrození, nedovolí mi to nezmínit v této souvislosti jeho pokrokové názory, jimiž výrazně ovlivnil smýšlení mnoho známých i neznámých aktérů, jenž se aktivně zasadili o obnovení české identity. Pod vlivem osvícenství vyložil nový pohled na koncepci světa a člověka v něm. Charakteristickým znakem se pro něj stal národní jazyk, který se začal uplatňovat místo universální latiny.⁶⁵ V oblasti výchovy se Komenský zaměřil na otázku použití mateřského jazyka ve výchově a prosazování humanitního směru výchovy.

Doba národního obrození (1781 – 1848)

V průběhu celého období národního obrození vstupovalo do procesu utváření české identity mnoho osobností. Ty se různou měrou podílely na obnově a prosazování češtiny, ale také, což bylo důležitější, prostřednictvím svých aktivit postupně budovaly vědomí existence českého národa a burcovaly všechny vrstvy obyvatelstva k otevřenému projevu jejich češství.

V následující části této práce si dovoluji uvést výčet těch nejznámějších osobností, které byly úzce spjaty s kulturní stránkou obrozeneckého veřejného života, a snad byly i vzorem pro méně známé či dokonce zcela neznáme, mnohdy i nedocenené, ale velmi důležité osobnosti venkovské buditelské scény.

Gelasius DOBNER - katolický kněz a historik (1719 – 1790)

Zakladatel českého kritického dějepisu se česky naučil až na gymnáziu, ale cítil se více Čechem a češtinu považoval za svůj mateřský jazyk. Proslul svým komentářem k latinskému překladu Kroniky české od Václava Hájka z Libočan. Během studia pramenů v archivech a knihovnách nacházel množství nepřesností a záměrných zkreslení. Nepodložené údaje nahradil historickými fakty a položil tak vlastně základy moderní české historiografie. Za jeho vědecké dílo se mu dostalo mnoha ocenění, sama císařovna Marie Terezie mu přiřkla penzi 300 zlatých ročně. Ve svých pracích

⁶⁵ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 127-128.

se zabýval také Velkou Moravou, původem hlaholice a cyrilice, staroslovanskou bohoslužbou a dalšími dějepisnými tématy.⁶⁶

František Antonín NOSTIC-REINECK – český šlechtic (1743 – 1794)

Nejvýznamnější zastánce českého jazyka a podporovatel české kultury, jehož pražský dům se stal centrem společenského života. Po studiích v roce 1743 vstoupil do armády, posléze působil na řadě postů ve státní správě. Byl například zemským soudcem, nejvyšším hofmistrem, purkrabím a prezidentem českého zemského gubernia. Při vykonávání těchto funkcí proslul svojí spravedlností a umírněností. Jako přesvědčený zemský vlastenec byl v opozici proti centralizovanému vídeňskému absolutismu Josefa II. V jeho salonu se scházeli přední intelektuálové té doby a představitelé národního obrození jako Dobner, Pelcl nebo Born. Vychovatelem jeho syna Bedřicha byl významný český jazykovědec a historik Josef Dobrovský. V roce 1781 dal zbudovat v Praze divadlo, které neslo jeho jméno.⁶⁷

František Martin PELCL - český historik a národní buditel (1734 – 1801)

Přední osobnost českého osvícenství a počátků národního obrození, projevující se jako velmi aktivní vědec a vlastenec. Patřil ke skupině kolem I. Borna při vydávání Pražských učených zpráv a v „Soukromé učené společnosti“. Pelcl dvacet sedm let vychovával hraběcí syny Šternberků a Nosticů. Jako historik navazoval na Dobnera a osvícenský kriticismus je u něho spjat s národním a jazykovým vlastenectvím. V roce 1774 vydal své první úspěšné dílo „*Stručné dějiny Čechů*“ a roku 1775 dosud nepublikovanou Balbínovu „*Obranu jazyka českého*“, která vzbudila mimořádný ohlas. Vyvrcholením Pelclový historické práce byla „*Nová kronika česká*“, jež vycházela v letech 1791-95, kterou napsal česky. To bylo významným literárním a buditelem činem, jímž zpřístupnil širším vrstvám čtenářů dosavadní výsledky výzkumu českých dějin. V roce 1793 byl Pelcl jmenován prvním profesorem nově zřízené katedry české řeči a literatury na pražské universitě, což bylo pro něj významným vlasteneckým posláním. Pelcl sám několikrát vystoupil na obranu českého jazyka a také jeho projev

⁶⁶ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 81.

⁶⁷ Tamtéž, str. 83.

při zahájení přednášek na universitě je zařazován mezi nejvýznamnější obrany českého jazyka.⁶⁸

Václav Matěj KRAMERIUS - nakladatel, novinář, spisovatel (1753 – 1808)

Byl jedním z prvních českých novinářů a národních buditelů. Na přímluvu Josefa Dobrovského nastoupil jako knihovník a opisovač starých rukopisů u rytíře Jana z Neuberku a následně u podnikatele Jana Ferdinanda ze Schönfeldu. Od roku 1786 působil v redakci Schönfeldských pražských novin, kde sám zajišťoval jejich obsah a v krátkém čase se mu podařilo počet předplatitelů zvýšit na několik set. Po sňatku s dcerou pražského zlatníka v roce 1786 si založil vlastní české noviny „*Krameriovy vlastenecké noviny*“. V roce 1790 otevřel vlastní nakladatelství a knihkupectví, nazvané „*Česká expedice*“, které se stalo střediskem probouzejícího se českého literárního života. Ve svém nakladatelství vydal přibližně 80 knih různé úrovně od starých českých literárních děl, jako byla „*Kronika trojanská*“, „*Ezopovy bajky*“ či „*Příhody Václava Vratislava z Mitrovic*“, až po lidové čtení typu „*Rozličné povídky k poučení a obveselení*“. Velmi oblíbené bývaly Krameriovy kalendáře, které vycházely jako příloha novin.

Josef DOBROVSKÝ – jazykovědec a historik (1753 – 1829)

Byl nepochybně jednou z největších postav našeho národního obrození. Vyrůstal v německém prostředí a česky se naučil až na gymnáziu. Byl vychovatelem synů hraběte Nostice, kteří jej později podporovali v jeho vědecké práci i v činnosti ve prospěch českého národního hnutí.⁶⁹ Při příležitosti korunovace císaře Leopolda II. českým králem pronesl Dobrovský projev o oddanosti a náklonnosti slovanských národů rakouskému arcidomu, jehož součástí byla také nebojácná obhajoba jazykových práv slovanských národů. Tímto vystoupením, proneseným v němčině, se z osvícenského učenice stal skutečný národní buditel. Zvláště když jeho projev zveřejnily Krameriovy vlastenecké noviny. V dalším období působil Dobrovský jako soukromý učenec. V roce 1792 vydal „*Dějiny české řeči a literatury*“. Tímto zásadním dílem založil českou literární historii a vytvořil podklady pro moderní pojetí českých dějin, na které navázal František Palacký. Z dalších jeho děl jmenujme „*Zevrubnou*

⁶⁸ <http://atanova-zasuvka.blog.cz/1005/dobra-ceska-trojka-pelci-kramerus-dobrovsky>, citováno dne 12. 2. 2012

⁶⁹ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 93.

mluvnici jazyka českého“, „*Slovník německo-český*“ či „*Základy jazyka staroslověnského*“. ⁷⁰ Dobrovský se tak stal vědcem evropského formátu, přední a zákonodárcem spisovné češtiny. ⁷¹

Josef JUNGSMANN – jazykovědec a překladatel (1773 – 1847)

Představuje další z velkých postav našeho národního obrození. Většinu svého života působil jako profesor a posléze i jako ředitel Akademického gymnázia v Praze. Vlasteneckou společností na sebe upozornil jako básník přispívající do almanachů A. J. Puchmajera. V roce 1806 vydal „*Dvojí rozmlouvání o jazyku českém*“, v němž jako první vytyčil národně kulturní program spočívající ve zdokonalování češtiny. Vydal velmi zdařilé překlady Goetha či Schillera. Při překladu „*Ztraceného ráje*“ od anglického básníka Johna Milтона, v případě, že mu chyběly odpovídající české ekvivalenty, vypomáhal si slovy z jiných slovanských jazyků nebo tvořil slova nová. Díky němu se tak do českého jazyka dostala slova jako *látka, poznatek, názor, časopis, rostlina, čtverec, trojúhelník, zeměpis, hvězdárna*. Skutečně impozantní Jungsmannovou prací je jeho pětisvazkový „*Slovník česko-německý*“, který sestavoval takřka tři desetiletí a dokončil v roce 1833. Mezi dalšími jeho významnými díly jmenujme „*Slovesnost*“ z roku 1821 a „*Historie literatury české*“ z roku 1825. Měl také mimořádné organizační zásluhy o rozvoj českého kulturního života. V roce 1831 se podílel na založení „*Matice české*“, která měla podporovat původní českou literaturu.

⁷²

Magdaléna Dobromila RETTIGOVÁ – spisovatelka (1785 – 1845)

Autorka známé „*Domácí kuchařky*“ se provdala za nadšeného českého vlastence a spisovatele J. A. S. Rettiga. Pod jeho vlivem se začala zdokonalovat v češtině. V roce 1820 publikovala v časopise „*Dobroslav*“ českou báseň „*Jablíčka*“, a stala se tak první českou básničkou. Ve své sbírce povídek „*Mařenčin košíček*“, v předmluvě sama uvádí: „*Naše česká řeč byla jako zvadlý kvítek v koutku pohozená a počíná znovu teď zase v nové kráse kvéstí....*“ Snažila se šířit lásku k české řeči a probouzet ve svém okolí uvědomělé vlastenectví. V roce 1830 vydala „*Kvítí májové*“, knihu protkanou láskou k Bohu a k vlasti. V Litomyšli podněcovala místní ženy k zájmu o české knihy, ujímala

⁷⁰ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 92 – 95.

⁷¹ BRANDEJS, Č. Didaktické podněty k výuce českých dějin období 1526 – 1848. Ústí nad Orlicí: Ofis nákladem Univerzity Hradec Králové, 2007, 156 s. ISBN 978-80-86845-00-5, str. 120.

⁷² KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 106 – 107.

se českých studentů, shromažďovala okolo sebe mladé dívky a učila je vařit, ale také je vzdělávala ve vlasteneckém duchu. Její buditelské práce mezi ženami si cenila i Božena Němcová.⁷³

Václav HANKA – básník, jazykovědec (1791 – 1861)

Proslul svojí literární a vlasteneckou činností a především propagací slovanské vzájemnosti. Brzy se stal velmi známým českým básníkem. Své verše publikoval od roku 1813 v časopise „*Prvotiny pěkných umění*“ a v almanachu „*Nové básně*“. Kritizoval zastaralou výuku češtiny na univerzitě a propagoval moderní zásady Josefa Dobrovského. V roce 1817 vydal „*Pravopis český*“ podle základů gramatiky J. Dobrovského a zasadil se tak o reformu pravopisu, která platí dodnes.⁷⁴ Tento spis byl velice významný svým obsahem, byly zde popsány základy novodobé spisovné češtiny, tj. skloňování, časování. Právě díky němu bylo například písmeno „W“ nahrazeno „V“ a místo zastaralé dvojhlásky „AU“ se začalo používat „OU“ a došlo k úpravě i/y.⁷⁵ Největší slávu mu přineslo jeho „objevení“ starobylého rukopisu v kostele ve Dvoře Králové – „*Rukopisu královédvorského*“. Podnikavý Hanka vydal v roce 1819 celý rukopis tiskem, což vzbudilo doslova senzaci, a rukopis byl brzy přeložen do většiny evropských jazyků. Spolu s ostatními nalezenými rukopisy té doby, sehrál Hankův rukopis významnou roli v českém národním obrození.

Frant. Ladislav ČALAKOVSKÝ – básník jazykovědec a překladatel (1799 – 1852)

Byl jeden z nejnadanějších básníků českého národního obrození, působil jako vychovatel, novinář a redaktor „*Pražských novin*“, publikující i v „*České včele*“. Stal se profesorem českého jazyka a písemnictví na pražské univerzitě a později také profesorem slavistiky ve slezské Vratislavi. Zabýval se sběrem lidových slovanských písní, které shrnul ve své práci „*Slovanské národní písně*“. Do češtiny přeložil mnoho světových autorů jako Goetha, Herdera či Puškina. Proslul především sbírkami „*Ohlas písní ruských*“ a „*Ohlas písní českých*“.⁷⁶

⁷³ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 110- 111.

⁷⁴ Tamtéž, str. 123- 124.

⁷⁵ BRANDEJS, Č. Didaktické podněty k výuce českých dějin období 1526 – 1848. Ústí nad Orlicí: Ofis nákladem Univerzity Hradec Králové, 2007, 156 s. ISBN 978-80-86845-00-5, str. 121.

⁷⁶ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 123- 124.

František ŠKROUP – hudební skladatel (1801 – 1862)

Skladatel české národní hymny se díky svému profesorovi V. K. Klicperovi nadchl pro české národní ideje a také pro divadlo. Působil ve Stavovském divadle, kde uváděl česká ochotnická představení. Byl autorem první české opery „*Dráteník*“, která měla premiéru v roce 1826, a její vřelé přijetí Škroupu podnítilo k tomu, aby se zcela věnoval hudbě. Dále napsal scénickou hudbu k „*Fidlovačce*“ J. K. Tyla, v níž roku 1834 poprvé zazněla píseň „*Kde domov můj*“.⁷⁷

František PALACKÝ – historik a politik (1798 – 1876)

Je dnes považován za největšího z českých historiků. Společně s Dobrovským studoval ve Vídni rukopisné prameny k českým dějinám. Pro hraběte Františka Šternberka sestavoval ze starých listin podrobný rodokmen. Po jmenování stavovským zemským historiografem se ujal úkolu sepsat dějiny Království českého. Na základě tohoto úsilí vyšla v roce 1836 německy psaná kniha „*Geschichte von Böhmen*“. Tuto monumentální práci o české historii vydal také v češtině pod názvem „*Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*“, díky níž se mu dostalo označení „Otec národa“. Ve svém proslulém psaní do Frankfurtu, v němž odmítl pozvání účasti na německém Národním shromáždění, a jež se stalo jedním z nejvýznamnějších politických projevů, uvedl: „*Jsem Čech rodu slovanského, i se vším tím nemnohým, co nám i co mohu, oddal jsem se zcela i navždy ve službu svému národu. Tento národ malý sice jest, ale odjakživa zvláštní a sám o sobě stávající, panovníci jeho účastnili se od věkův ve svazku knížat německých, národ ale sám sebe nikdy k národu německému nepočítal, aniž také od jiných po všecka staletí, kdy k němu byl počítán...*“. Prosazování českého státoprávního programu ho přivedly ke zveřejnění publikace „*Idea státu rakouského*“. Zklamání a hořkost z nemožnosti prosadit požadavky českého národa ho přivedly ke známému výroku: „*Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm!*“⁷⁸

⁷⁷ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 133 - 134.

⁷⁸ Tamtéž, str. 149 – 151.

Období národního obrození se spojilo s mnoha dalšími významnými osobnostmi, které se výrazně podílely na utváření českého národního cítění, měly velký vliv na prosazování a obnovu českého jazyka, aktivně se zapojovaly do vlasteneckých činností ať už na poli divadelním, literárním, publicistickém nebo politickém. Tímto svým počínáním neodmyslitelně patří do našich národních dějin. Pro názornost vzpomenu jména jako **Karel Havlíček Borovský** – spisovatel, básník a novinář, také uvědoměly český vlastenec, který napsal: „*Všší chuti Čechem chci býti i řečí, i skutky.*“⁷⁹ **Karel Jaromír Erben** – básník, jazykovědec a historik, který se věnoval historii, národopisu a literatuře. Sbíral lidové písně, zvyky, pohádky a pověsti, které vydal v několika svých knihách.⁸⁰ **Božena Němcová** – významná česká spisovatelka, díky svému manželovi, nesmlouvavému českému vlastenci se seznámila s národním hnutím a tehdejší vlasteneckou společností. Pro časopis Květa napsala: „*Ženy české, matky české! Slib si dejme a v něm stůjme, pro blaho své drahé vlasti, všechny síly obětujme!*“⁸¹ **František Ladislav Rieger** – politik, právník a český vlastenec, o kterém napsal Karel Havlíček: „*Rieger náleží do řady mužů, jejichžto snaha o zvelebení národa našeho mnohými skutky osvědčena jest, mužů, kteří k sobě za přednější povinnost vytknuli dbáti o rozšíření slávy jména českého...*“⁸² **Bedřich Smetana** – český hudební skladatel, jež skládal svoje první vlastenecké písně: „...*Vzhůru Češi, Bůh nám přeje, stůjme při svém právu, braňme vlast a Čechů slávu.*“⁸³ A dále jen ve stručnosti připomeňme například jména jako **Karolina Světlá, Jan Neruda, Miroslav Tyrš, Josef Václav Sládek, Eliška Krásnohorská, Svatopluk Čech, Antonín Dvořák, Jaroslav Vrchlický nebo Alois Jirásek.**

V závěru této kapitoly bych ráda uvedla ještě i méně známou osobnost, která se však dostala do povědomí českého národa díky literárnímu ztělesnění Aloise Jiráska. Jedná se o svérázného básníka, spisovatele, pilného popularizátora, osvícence, lidového buditele a nadšeného vlastence, který svým rozhledem a intelektem zcela převyšoval svou dobu.

⁷⁹ KRUMLOWSKÝ, F. Jména z českých dějin, která byste měli znát III. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9, str. 170.

⁸⁰ Tamtéž, str. 179.

⁸¹ Tamtéž, str. 188.

⁸² Tamtéž, str. 198.

⁸³ Tamtéž, str. 207.

František Vladislav HEK – kupec a spisovatel (1769 – 1847)

Po studiích v Praze, kde získal velkou oblibu k literatuře, a krátkém působení ve Stavovském divadle, se vrací do rodné Dobrušky, aby se vyučil kupcem a převzal po otci velmi výnosnou kupeckou živnost.⁸⁴ Od roku 1790 začíná šířit knihy a noviny a pro Matěje Václava Krameria a jeho Českou expedici. Touto Hekovou činností bylo zpřístupněno celé podhůří Orlických hor působnosti vlasteneckým vlivům. „Je známo, že v roce 1806 vlastnil Hek na 3500 knih, na venkovského kupce zcela výjimečnou sbírku. Svě znalosti čerpal Hek právě z těchto knih. Četl Voltaira, Rousseaua a Montesquieua, Kanta, Senecu, Platona. „⁸⁵ Nesmíme zapomenout, že sám psal také prózu i verše, rozuměl hudbě, hrál na housle a klavír. Velmi často mu slouží verš k satíře postavené do služeb vědění, vzdělání a národní hrdosti.⁸⁶

*„Čechové nařikají, že hyne mateřský jazyk.
Marný to křik! – Vždyť slavní a velicí Čechové žijí.
Který by slavný pán směl říci: že neumí česky?
Vždyť by se český mu chléb i v žaludku zprotivil zrádně.“⁸⁷*

„Hek ve své próze poučuje a baví venkovský lid. Uvádí mnoho velmi pokrokových průpovědí, aforismů, do nichž vkládá své velmi bohaté životní zkušenosti a dotýká se i politických a veřejných otázek, což je pro obrozence té doby zcela výjimečné.“ Vydal tři samostatné publikace, napsal 32 článků do obrozeneckých novin, časopisů a kalendářů, 38 básní a 482 průpovědí, aforismů a 59 próz.⁸⁸ Při katastrofální požáru v roce 1806 mu shořel jeho dům i obchod včetně veškerého zboží, jeho rozsáhlá sbírka knih, všechny hudební nástroje. Shořeli mu i všechny jeho peníze. Zůstalo mu jen 15 krejcarů v kapse od kabátu. František Vladislav Hek, jako ještě několikrát ve svém životě, přichází téměř o všechno.⁸⁹

⁸⁴ JOHANIDES, J. František Vladislav Hek, stručný životopis. Dobruška: Vlastivědné muzeum, 2009, 33 s. bez ISBN, str. 5.

⁸⁵ Tamtéž, str. 10.

⁸⁶ Tamtéž, str. 14.

⁸⁷ Tato slova napsal v r. 1815 v Císařských Královských Vlasteneckých Novinách.

⁸⁸ JOHANIDES, J. František Vladislav Hek, stručný životopis. Dobruška: Vlastivědné muzeum, 2009, 33 s. bez ISBN, str. 33.

⁸⁹ Tamtéž, str. 17.

1.5 Buditelští učitelé a jejich význam pro vlasteneckou výchovu

Stejně jako jinde v Evropě pečovala v českých zemích o výchovu a vzdělávání mládeže nejprve církev. „Koncem 17. století byly na českém a moravském venkově „české“ školy zřizované při farách v malých obcích. V těchto školách působili především kantoři. V užším smyslu název užíváný zejména pro venkovského učitele.⁹⁰ „V klasické latině však znamenalo slovo *cantor* zpěváka, popřípadě hráče na hudební nástroj.⁹¹ Vzhledem k tomu, že kantoři učili žáky především číst, psát a počítat dostalo se těmto školám názvu *triviální*. Přívlastek odvozený z latinského výrazu *trivium* = trojcestí však nebyl zcela přesný, neboť k výuce patřilo také náboženství a hudba.“

„Zatímco na počátku 18. století působili ve městech učitelé vzdělaní v jezuitských a piaristických kolejích, na venkově se ujímali výuky trivia vysloužilí vojáci, myslivci a řemeslníci.“ Tou dobou se státní ani zemské správní instituce školstvím nezabývaly. O školství se starala církev, držitelé panství a obecní úřady. Kantoři pomáhali i kostelníkům, ministrovali, rozeznávali zvony či v kostele uklízeli. Mladí učitelé obvykle vystřídalí několik škol, než našli trvalé působiště. Základním předpokladem byla vždy dobrá znalost hudby a hra na varhany. Plat byl velmi nízký, proto si kantoři museli přivydělávat písařskými pracemi, stávali se notáři a zapisovateli.⁹²

„V osvěcenském státě se vzdělání a výchova staly záležitostí navýsost politickou. Podpora vzdělání u nejširších vrstev obyvatelstva byla typická pro osvěcenské myšlenkové prostředí, neboť „každý stát má největší bohatství v pracovitých, schopných a morálních občanech“. ⁹³ Marie Terezie si byla vědoma toho, že cesta k modernizaci habsburské monarchie vede přes reformu školství. Přes tradici české školy od 18. století začalo naše školství zaostávat za vyspělými evropskými zeměmi. Proto roku 1774 vydává **Jan Ignác Filbinger** „*Všeobecný školský řád*“, na základě kterého je realizována školní výuka ve třech typech škol – triviálních v obcích, hlavních v krajích a normálních v zemských městech.“ Vyučovacím jazykem byla němčina.

⁹⁰ BERKOVEC, J. Slavný ouřad učitelů. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750-x, str. 10.

⁹¹ Tamtéž, str. 7.

⁹² Tamtéž, str. 25.

⁹³ LNĚNÍČKOVÁ, J. České země v době osvícenství. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7, str. 27.

Za trivium byla považována výuka čtení, psaní a počtů. Děti měly nabýt znalostí pracovních a hospodářských, znalostí o místě bydliště a také v rámci náboženství.⁹⁴

Venkovští učitelé – ryzí vlastenci

*My triviální učitelové jsme ty osoby, kterým otec a matka své nejmilejší poklady – své děti v nejoutlejším věku, obec své budoucí měšťany a obyvatele, vrchnost své dorůstající poddané, církev své nevinné oudy, naše nejmilejší vlast své budoucí vlastence, veškeré člověčenství vykvétajícího člověka – a Bůh své živé obrazy k opatrování, k rozumnému vedení, k prospěšnějšímu cvičení a k veřejnému vychování svěřuje“.*⁹⁵

Tak začíná předmluva ke Kancionálu pro českou školní mládež Jakuba Jana Ryby.

Novodobá česká pedagogika má své kořeny v národním obrození, jež jako nově přicházející kulturně sociální hnutí bojovalo za svébytnost českého jazyka a vzdělanost českého národa. Národní obrození se tak stalo výrazným prvkem socializace českého národa, jehož důležitým projevem bylo venkovské vlastenectví, podporované kantorskou buditelskou obcí. Na českém venkově se setkáváme s pokrokovým typem vlasteneckých učitelů, kteří se snažili pomáhat širokým lidovým vrstvám osvětovou prací a současně čelit i silící germanizaci. Historie české pedagogiky přináší celý zástup pokrokových, vzdělaných, pracovitých, hudebně nadaných, obětavých učitelů, buditelů a vlastenců, kteří se svou neúnavnou pedagogickou prací na českém venkově zasloužili o znovuzrození českého jazyka, českých lidových tradic a folklóru a české kultury, což přispělo k obnově národního uvědomění českého lidu.⁹⁶

Výrazným představitelem těchto buditelských snah první generace vlasteneckých učitelů byl učitel a hudební skladatel **Jakub Jan RYBA** (1765 – 1815). Na piaristickém gymnáziu v Praze získal velmi dobrou znalost latiny, francouzštiny a italštiny. Osvojil si zde také hru na violoncello a získal vřelý vztah k hudbě. Roku 1785 Ryba získal atestaci pro vyučování na farních školách a počal působit nejprve v Nepomuku a později v Mníšku pod Brdy. V roce 1788 nastoupil na místo učitele v Rožmitále pod Třemšínem, kde se zlepšoval skromné vybavení školy, upevnil uvolněnou kázeň žactva a věnoval se svědomitě vyučování. Počínal si jako málokterý

⁹⁴ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 145.

⁹⁵ BERKOVEC, J. Slavný ouřad učitelů. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750-x, str. 79.

⁹⁶ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 145 – 146.

venkovský kantor. Učil děti v duchu tehdejších pedagogických nauk „*pravidlům společenským, slušnosti, dějinám vlasteneckým, začátkům zeměpisu, pravidlům zdravotní a polního hospodářství*“. Ryba vycházel z vlastní zkušenosti, že němčina je nezbytná pro budoucí úspěchy dětí. Ale češtinu považoval za nezbytnou nejen pro výuku trivia. Svědčí o tom jeho zachovaný koncept „*Ponaučení o přirozených věcech pro mládež školy rožmitálské*“, a „*Krátký výtah z letopisů českých*“. Nezapomínal také na rodiče svých žáků a ostatní spoluobčany poslouchající jeho skladby v kostele. „Psal a zhudebňoval české texty ve zpěvech vánočních, vytvořil české vložky do latinských pastorálních mší a nakonec i celé české mešní ordinarium.“⁹⁷ Navazoval kontakty s osobnostmi národního obrození, dopisoval si s Kramériem, písmákem Vavákem, profesorem Hromádkou a s dalšími literáty. „Toto buditelské prozření se stalo podnětem pro myšlenku „*české zpěvy v muziku posaditi a pomocí rytby na světlo vydati*“ a počal zhudebňovat verše básníků, jež vycházely v literárních časopisech a sbornících. Pražští nakladatelé Rybovi vydali „*Nové české písně*“ s vlastenecky vřelým sborovým zpěvem „*Na Čechy*“, balady „*Lenka*“ a „*Průvod dobré Bětolinky*.“⁹⁸ Jakub Jan Ryba byl člověk moderních názorů, které jako učitel předával venkovským dětem a lidu prostřednictvím výuky. Byl to velmi vzdělaný muž, který jsa nepochopen dobou, finančními starostmi o rodinu a v bezvýhodné situaci sám ukončil svůj život.⁹⁹

Tisíce jmen kantorských

„Ve venkovských školách, jejichž počet vzrostl podle dobových statistik od konce 17. století do roku 1850 z několika set na půl třetího tisíce, působilo za tu dobu přes 10 tisíc kantorů. Jména těchto lidí jsou mnohdy jediným dokladem vyučování mládeže ve venkovských obcích.“¹⁰⁰ V této kapitole uvádím jen malý zlomek buditelských učitelů působících napříč celou českou zemí.

⁹⁷ BERKOVEC, J. Slavný ouřad učitelství. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750-x, str. 80.

⁹⁸ Tamtéž, str. 81.

⁹⁹ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 146.

¹⁰⁰ BERKOVEC, J. Slavný ouřad učitelství. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750-x, str. 11.

Tomáš Norbert KOUTNÍK (1698 – 1775) patřil k prvním významným osobnostem kantorské éry 18. století. Vytudoval na piaristické koleji v Litomyšli a Kroměříži. Poté začal vyučovat na škole v Chroustovicích a později byl kantorem v Kostelci n. Orlicí a v Chocni. Koutník vyvíjel chvályhodnou činnost nejen ve škole, ale i na kůru. Zasloužil se o rozkvět hudebního dění v celém okolí. Dochovalo se přes padesát jeho skladeb. Zhudebňoval české texty, zvláště úspěšné ve vánočních skladbách pastorálních.¹⁰¹

Jakub Valerian PAUS (1705 – 1750) jako učitel a varhaník působil v Dobrovici u Mladé Boleslavi. V těchto svých funkcích si patrně počínal dobře, neboť byl velmi oblíben u místního obyvatelstva, u rodičů i u svých žáků. Byl vyhlášený varhaníkem i skladatelem. Tvořil hudební díla především s českými texty – ukolébavka „*Hajej, hošku male*“ j, dvojzpěv „*Bratři milí*“ a řada dalších.

Václav Jan KOPŘIVA (1708 – 1789) důkladné hudební vzdělání získal v Praze u varhaníka Fr. Jos. Dolhopfa. Hrabě Pachta jej roku 1731 pověřil vyučováním na škole v Citolibech. Zde kromě klasické výuky, vychovával ze svých žáků nové generace výtečných hudebníků. Sám Kopřiva zanechal četné církevní skladby. Pozoruhodným dílem je jeho „*Missa pastovalis in D*“, ve které porušil závazně předepsaný text v latině a některé části ordinária dal zpívat sólistům i český text o betlémské události.

Josef SCHREIER (1718 –?) moravský učitel a varhaník působící v Bílovicích u Uherského Hradiště. Do dnešní doby se dochovala jeho „*Missa pastoralis Bohemica*“, vánoční mše s českým textem. Rozšířil tak podstatnou měrou podíl zhudebněných českých textů.

Jan Tomáš KUŽNÍK (? - 1786) kantor z Kojetína je znám psaním textů k písním, z nichž mnohé později zlidověly. Písně „*Za horama svítá, bode brzy den*“ a „*Jak so živ, nezapomeno*“ vstoupili do podvědomí moravského venkova. Ve svých svérázných verších líčí Kužník těžký život hanáckých sedláků v době roboty, všímal si jejich povahových rysů a opěvoval krásy Hané.¹⁰²

¹⁰¹ BERKOVEC, J. Slavný ouřad učitelů. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750-x, str. 14.

¹⁰² Tamtéž, str. 16 – 17.

Viktorin Ignác BRIXI (1716 – 1803) se v Čelákovících vyučil hře na varhany a následně studoval na piaristické koleji ve Staré vodě a v Kosmonosích. Koncem roku 1737 získal místo školního pomocníka a organisty v Poděbradech, působil zde přes 40 let. Podle úředních zpráv o stavu městských škol chvalitebně učil žáky číst a psát česky, německy i latinsky, staral se o jejich hudební výchovu a službu v kostele. V jeho komponované hudbě jsou patrné velmi nápadité invence a vyspělé kompoziční techniky. Sám císař František I. byl tak zaujat jeho varhanní hrou, že mu nabídl místo ve vídeňské kapele. Bixi, ač byl tímto velmi poctěn, nechtěl opustit svou rodnou zem. Takto si ve svých sedmdesáti letech postěžoval:

„Dobře proklamovala Libuše: Za vlády Němců běda Čechům. Co mně nyní prospívá, že jsme v témže místě po padesát let pilně sloužil a trávím tu život výchovou mládeže ne bez újmy na zdraví? K čemu jsou mi nyní mé snahy o příkladný život, že jsme vždy nenáviděl všechny neřesti a marnosti, že jsem se vystříhal návštěv hospod, tance a všelikých her, že jsem stále zaměstnán a studiu hudby mimo své povinnosti oddán...“¹⁰³

Antonín BOROVIČ (? – 1832) začal roku 1782 vyučovat v Zlaté Koruně. Zřejmě si počínal v povolání příkladně, neboť noviny přinesly zprávu o školní zkoušce v Zlaté Koruně, při níž se děti vyznamenaly, „*což je zvlášť pozoruhodné, neboť tamní učitel Borový obstarává veškerou výuku sám – jaká to píle*“. Antonín Borový byl uvědomělý Čech. Znal se s Krameriem a s jinými českými vlastenci, sledoval vzkvétající české písemnictví, věnoval se literární činnosti. Kramerius mu vydal dvě knížky povídek – „*Zrcadlo pošetilostí anebo nové i staré, pěkné i daremné, pravdivé i nepravdivé povídačky neb histori*“ (1792) a „*Zrcadlo příkladů k naučení a obveselení*“ (1794). Odtud lze nabýt představu, jak asi Borový získával ve škole zájem žáků o mateřský jazyk. Ve Zlaté Koruně zastával i funkci varhaníka. Prokazatelně se zabýval i tvůrčí činností. Dochovaly se jeho rukopisy mší s českými texty. Měl obsáhlou sbírku hudebnin s četnými opisy skladeb známých českých autorů.¹⁰⁴

¹⁰³ BERKOVEC, J. Slavný ouřad učitelský. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750-x, str. 34 – 35.

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 54.

Další vlastenecký učitel a redaktor prvního česky psaného časopisu o výchově „Přítel mládeže“ byl **Josef Liboslav ZIEGLER (1782 – 1846)**. Velmi si vážil odkazu Komenského, napsal „*Umění kazatelské*“ a pro potřeby české školy sepsal českou metodiku.

Jan Nepomuk FILCÍK (1785 – 1837) – vynikající kantor, učitel triviální školy v Chrasti u Chrudimi. Zavrhoval mechanické biflování a uplatňoval principy přiměřenosti a názornosti. Byl autorem řady metodických spisů, upozorňoval na princip aktivity a moderního vyučování. Jeho mnohé didakticko-výchovné spisy „*Pravidla dobropísemnosti české*“, „*Rychlý počtář*“ se staly důležitou metodickou pomůckou pro učitele českých škol.¹⁰⁵

Jan Čechomil FORMÁNEK (1809 – 1878) dospěl k metodické produkci první generace vlasteneckých učitelů nejdále tím, že vytvořil úplnou a teoreticky zdůvodněnou metodiku elementární školy ve svém pojednání „*Listové, týkající se vyučování mládeže na venkovských školách*“.

Věnceslav METELKA (1807 – 1867) vytvořil ve svých denících obraz hospodářského a společenského postavení učitele v českém pohraničí ve 30. - 40. letech 19. století.

Vlastimír SVOBODA (1800 – 1844) je spjat se vznikem prvních výchovných institucí pro předškolní výchovu. Snažil se vypracovat metodiku předškolní výchovy v duchu obrozeneckých představ. V roce 1839 vydává svou „*Školku*“, kdy ve shodě s Komenského principy všestrannosti, systematičnosti, názornosti, přiměřenosti a radostnosti rozpracoval metody výchovy. Toto dílo bylo určeno pro učitele, rodiče a pěstouny. Mezi jeho další díla patří „*Malý čtenář*“ a „*Malý písář*“. V roce 1836 byla zřízena v Praze výchovná instituce pro děti od dvou do šesti let, zvaná „*Opatrovna*“.¹⁰⁶

¹⁰⁵ JŮZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 146.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 147.

Josef Franta ŠUMAVSKÝ (1796 – 1857) učitel, jazykovědec a spisovatel byl další výraznou postavou českého obrozeneckého hnutí. Jeho hlavním cílem bylo odstranění němčiny z českých škol a zvýšení úrovně českého školství.¹⁰⁷

Karel Alois VINAŘICKÝ (1803 – 1869) měl velké zásluhy o zavedení českého jazyka na české školy. Na podnět Františka Palackého a s pomocí Josefa Jungmanna vydal německé memorandum, v němž žádal, aby na českých obecných školách nebyli ustanovováni učitelé bez dokonalé znalosti mateřského jazyka žáků.

Jan Ladislav MAŠEK (1828 – 1886) vzorný učitel a organizátor českého učitelstva. Prosadil snahy o vybudování odborného školství, které mělo být konkurencí vyspělému německému hospodářství.

Karel Slavoj AMERLING (1807 – 1884) část svého života zasvětil snahám o pedagogické reformy, jež by napomohly výchově a vzdělávání českého učitelstva. V Praze pedagogický ústav a roku 1871 ústav pro choromyslné děti „*Ernestium*“, který se zaměřoval na léčení a výchovu opožděných dětí. Amerling tvrdil, že škola má být příprava jedince, který bude tvořivě rozvíjet vědění, umění i průmyslu a uvádět do života mravní principy své společnosti. Za svého života vytvořil četné učebnice, příručky a názorné pomůcky pro přírodovědné vyučování, byl také neúnavným organizátorem českého učitelského hnutí.¹⁰⁸

V druhé polovině 19. a na počátku 20. století dostoupil vrcholu těžký zápas českého národa za svobodu. Skončil na konec vítězně. Velké zásluhy na rozvoji společensko – politického a kulturního proudu v Čechách na Moravě, směřujícího k obrození a úplnému osvobození našeho národa, měla tehdy pokroková česká inteligence – studenti, učitelé, drobní úředníci a spisovatelé. Byli to činorodí a nesmírně obětaví vlastenci, pocházející z prostého venkovského a městského lidu. Mladá inteligence si vytyčila si za hlavní úkol vzdělávat lid a probouzet ho k bývalému vlastenectví.

¹⁰⁷ JŮZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 148.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 149.

Mezi představitele této mladší generace vlasteneckých učitelů patří:

Josef SOKOL (1831 – 1912) pokrokový učitel, pedagogický pracovník i český politik. Byl autorem řady čítanek a mluvnic. Propagoval věcné učení. Jako vlastenec se zúčastnil probouzejícího se pedagogického ruchu a politického dění v druhé polovině 19. století.

Josef KOŽÍŠEK (1861 – 1933) vynikající učitel a básník, který patřil ke generaci pokrokových vlasteneckých učitelů přelomu 19. a 20. století. Byl průkopníkem elementárního čtení. Jeho básně vynikají čistým jazykem, zlidověly a svou dětskou prostotou jsou dodnes velmi blízké dětem. Kožíšek velmi rád chodil mezi prostý lid. Zakládal sady, učil své žáky a jejich rodiče pěstovat ovocné stromky, pomáhal založit hospodářské družstvo, pořádal divadelní představení, půjčoval knihy – snažil se, aby lidé byli co nejvíce vzdělaní. Jaký to zářný příklad vlastenectví a sociální pedagogiky především.¹⁰⁹

Josef KONĚRZA (1858 – 1948) moravský vesnický učitel, spisovatel, překladatel ze slovanských literatur, kritik, kulturní historik a neúnavný osvětový pracovník. Vystudoval slovanský učitelský ústav, kde také v roce 1878 odmaturoval a mohl být dosazen za podučitele nebo prozatímního učitele na obecných školách s českou vyučovací řečí.¹¹⁰ Koněrza ovlivněn svými brněnskými profesory Leošem Janáčkem, Františkem Dlouhým či Matiašem Blažkem, byl přímým účastníkem čilého národního ruchu brněnské omladiny 70. let 19. století. Jeho brněnské studie měly velký vliv na jeho další činnost. Rozsah jeho buditelské práce byl neobyčejně široký. Jeho překlady ze slovanských literatur měly pak i celonárodní význam. V letech 1881 - 1920 působil Josef Koněrza jako učitel na jednotřídce ve Slavkovicích u Nového Města na Moravě. V roce 1890 založil „Kroniku obce a školy Slavkovické“, jeho nástupce Jan Marek následně do kroniky zaznamenal: „...s Koněrzou odchází ze školy velký kulturní pracovník, jenž po 40 let vštěpoval mládeži zdejší lásku k národu a vlasti, lásku k řádnému a spořádanému životu.“ Za svého dlouhého působení učitele ve Slavkovicích zažil mnoho útrap, kterého se mu dostávalo za jeho neústupné počínání. Prvním jeho úkolem byla oprava školy a zajištění základních školních pomůcek. Pro svou činnost

¹⁰⁹ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 150.

¹¹⁰ MANDÁT, J. Učitel Josef Koněrza – buditel českého lidu. Žďár nad Sázavou: Městský národní výbor, 1967, 39 s. označení Q-07*70544, str. 3 - 4.

nenášel mezi místními občany velkého porozumění. Spíše naopak. Místní občané Koněrzovi dokonce vyhrožovali pomstou či zničením, když trval na řádné školní docházce. Zde můžeme obdivovat nekompromisnost a vytrvalost v zápase o bytí našeho národa.¹¹¹ Josef Koněrza již za studií v Brně pochopil hlavní úkoly národního odboje. Do Slavkovic už přišel jako buditel lidu. Velmi dobře věděl, že jen uvědomělý, kulturně vyspělý a hospodářsky zdatný národ může vést úspěšný zápas o svá práva. Usiloval ze všech sil, aby právě takovým se stal český národ. K tomu směřovala veškerá jeho učitelská, kulturně osvětová a spisovatelská činnost. Koněrza viděl na každém kroku sociální bídu místního lidu. Přemýšlel proto o jejich příčinách a hledal cesty, jak pomoci. Například dlouhodobě bojoval proti alkoholismu.¹¹² Byl velkým propagátorem ovocnářství a včelaření v celém kraji. Pořádal různé besedy a výstavy plodin, byl členem různých spolků, prostřednictvím nichž pořádal různé vzdělávací přednášky. Z jeho podnětu vznikla v roce 1892 „Dobrovolná jednota hasičská“.¹¹³ Zvláštní kapitolu jeho buditelské práce tvoří činnost spisovatelská, literárně kritická a překladatelská. Zaměřil na překlady z ruské a polské literatury, jež se objevily na stránkách „*Koledy*“ a „*Moravské orlice*“. Přes více jak sto svých recenzí, článků, překladů a kritik zveřejnil Koněrza v „*Literárních listech*“. Dále přeložil přes šedesát románů a povídek od více než třiceti slovanských spisovatelů. Jeho překlady se vyznačují vytříbenou češtinou a zachováním ideového bohatství.¹¹⁴ Josef Koněrza patřil ke generaci pokrokové české inteligenci, pro niž vlast a národ byly vším, a která si vytyčila heslo národně obrodit lid. Osobním příkladem strhával váhavce k aktivní práci na společenském díle, rozbíjel nebojácně a nekompromisně myšlenkovou a kulturní zaostalost části lidové vrstvy a vedl čtenáře k zbystřování rozumu a zdravé soudnosti. Získal si velké zásluhy o kulturní a hmotné povznesení kraje, svými překlady slovanských literatur posiloval národní cítění celého národa a podílel se tak na rozvoji českého národního hnutí.¹¹⁵

¹¹¹ MANDÁT, J. Učitel Josef Koněrza – buditel českého lidu. Žďár nad Sázavou: Městský národní výbor, 1967, 39 s. označení Q-07*70544, str. 9.

¹¹² Tamtéž, str. 11.

¹¹³ Tamtéž, str. 13.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 18.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 21.

František Miroslav JUCHELKA (1861 – 1899) učitel a správce školy v Uhlířově u Opavy, národní buditel a organizátor českého učitelstva ve Slezsku. Vystudoval na německém učitelském ústavě v Opavě. A právě studium v německém jazyce jeho národní citění ještě upevnilo. Povzbuzen čtením českých časopisů zahořel láskou k mateřštině. Se svými spolužáky založili studentský spolek, kde četli knihy a časopisy a zpívali vlastenecké písně.¹¹⁶ Své první místo získal jako podučitel v Životicích u Opavy. Od r. 1884 se stává učitelem a správcem školy v Uhlířově. František Juchelka byl v pravém slova smyslu národním učitelem. Byl idealistou a učitelem z přesvědčení věnoval škole veškerou píli a lásku. Mládež sobě svěřenou vedl ryzím duchem národním. Viděl i zbědovanost lidu, jak v ohledu národním, tak i hmotném, stal se proto jeho rádcem a učitelem. Shromažďoval kolem sebe občany, poučoval je, půjčoval jim knihy a časopisy. Probouzel v dětech lásku k rodné moravské řeči. Za vhodnou cestu považoval Juchelka různé české básně a říkanky. Shromáždil asi 120 básní, popěvků, říkanek a cvičení ve výřečnosti pro žáky.¹¹⁷ Pro potřebu školy i dorůstající mládeže vyhotovil si Juchelka vlastní zpěvníček s 42 různými písněmi, převážně vlasteneckými. Jako učitel sám napsal řadu článků do různých časopisů. V roce 1882 byl ve Slezsku založen první učitelský spolek, jehož spoluzakladatelem byl právě Juchelka. Byl také činný v různých veřejných organizacích. Juchelka byl horlivým pracovníkem za zlepšení osudu slezského učitelstva, jeho buditelem k národnímu uvědomění a bezohledným nepřítelem německých živlů mezi učitelstvem na českých školách, který zemřel předčasně v pouhých 38 letech.¹¹⁸ František Juchelka zůstává i dnes zářivým příkladem pro mladé učitele, jak pracovat s mládeží, jak pracovat pro kulturní povznesení svého národa a vlasti.

Opavský týdeník č. 41 z 31. května 1899:

„Že Slezsko v ohledu národním mnoho honů jest za markrabstvím, neřku-li Královstvím, toho příčina ne nejmenší leží v tom, že u nás je málo pracovníků. Tak mnohý lán leží ladem – lid v ohledu národním zanedbán. Bolestno tedy, dvakrát bolestno, když opět jeden z nejlepších odchází, smrtí vyrván národu, své rodině a svému povolání.

¹¹⁶ VALEČEK, V. František Miroslav Juchelka. Strojopisná brožura, rok 1969, bez označení, str. 1.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 2.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 3.

Neosenitelná jest práce oněch učitelů, kteří často hmotně strádajíce, přece s láskou a vytrvalostí podivuhodnou působí v okruhu svém, jsouce pravými pionýry osvěty, vzdělanosti a národní uvědomělosti. A takovým pionýrem byl i náš Fr. Mir. Juchelka, učitel a správce školy v Uhlířově. Život jeho věnován byl usilovné práci na národu roli dědičné, on věrně táhl brázdu svou, až smrt přerвала mu nit života.“

Na základě informací dcery Zdenky Felkelové a článků v Opavském týdeníku z té doby zpracoval v říjnu 1969 insp. V. Valeček, který poznal Františka Juchelku ještě jako mladý student.¹¹⁹

Z těchto několika krátkých životopisů venkovských učitelů 18. a 19. století je zcela patrné, že jejich směřování nebylo v mnoha směrech jednoduché. K práci učitele vedla dlouhá a strastiplná cesta přes dlouhé studium němčiny, latiny a především hudby. Poté následovalo několik let ve funkci pomocného učitele. A nezbytnou podmínkou výkonu učitelského povolání byla i velmi dobrá znalost hry na hudební nástroj, která byla vyžadována zejména na počátku 18. století v souvislosti s povinnou aktivní účastí na duchovním životě obce. Od kantora očekávalo, že bude činný opravdu ve všech kulturních i správních činnostech svého působiště. Z našeho pohledu vlastenecké výchovy je chvályhodné, s jakou pílí se kantoři snažili vyučovat český jazyk a vedli své děti k používání tohoto krásného jazyka. Byť v této době vévodila především němčina a latina, mnoho kantorů pro své svěřence psalo různé učebnice a knihy v jejich rodném jazyce, aby dobře porozuměly.

¹¹⁹ VALEČEK, V. František Miroslav Juchelka. Strojopisná brožura, rok 1969, bez označení, str. 5 – 6.

2. Výchova k vlastenectví a k občanství

V druhé kapitole teoretické části se věnuji výchově a jejím vlivům na formování postojů, hodnot či mravních zásad osobnosti každého jedince a také jednotlivým výchovným činitelům jako je škola, rodina a prostředí.

2.1 Výchova jako formování osobnosti

Výchovu můžeme vymezit jako proces, v němž jednotlivci, skupiny a instituce působí na jedince a utváří tak jeho individuální předpoklady k využití a rozvinutí hodnot dané kultury. Mezi základní funkce výchovy patří i osvojení morálky, vzorců chování, utváření hodnotových orientací, ale i rozvoj zájmů a potřeb, které motivují k aktivitě.¹²⁰ **Wroczyňsky** zdůrazňuje vliv prostředí a výchovu chápe jako systém činností, které vedou k určitým výchovným výsledkům. Ve výchově se střetávají plánovité činnosti, které se uskutečňují ve výchovné instituci pod vlivem prostředí.¹²¹ Výchovu tedy lze obecně definovat také jako cílevědomé, záměrné, systematické, plánovité a všestranné působení na jedince prostřednictvím formování jeho postojů a názorů.¹²² Toto formování osobnosti je celoživotní proces, který se promítá do intelektové, citové a volní sféry daného jedince a vytváří tak jedinečnou osobnost, která má vlastní způsob chování, jednání a myšlení.

Od nepaměti se lidská společnost snaží záměrně zasahovat do formování osobnosti, a utvářet ji ve shodě se svými ideály a potřebami. Výchova vzniká z potřeby předávat získané zkušenosti mladší generaci. Tyto zkušenosti se zprvu přenášejí živelně, pozorováním a nápodobou, avšak postupně se výchova stává činností organizovanou a cílevědomou, uskutečňovanou nejen v rodině, ale i ve zvláštních vzdělávacích a výchovných institucích.

¹²⁰ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a kol. Velký sociologický slovník. Praha: UK – Vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5, str. 1403

¹²¹ WROCZYŃSKY, R. Sociálna pedagogika. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968, 309 s. ozn. 67-235-68, str. 19

¹²² JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 19.

Už **Petr Chelčický** viděl možnosti výchovného působení, jako nástroj k proměně člověka a tím i celého lidského světa. Kladl důraz na principy obsažené v Bibli, a tyto považoval za ideální základ lidského jednání.¹²³ Vedle toho **Komenský** označoval proces výchovy a vzdělání jako univerzální světlo, které je schopno ozářit všechny lidi. Výchova má směřovat k dokonalosti, jež umožní dokonalé poznání světa. Díky výchově se formuje člověk a jeho duše.¹²⁴

*„Že štěstí národa záleží také v dobré výchově mládeže, je zřejmá věc, neboť Mojžíš, David a jiní zbožní i moudří správcové národů chtěli mít péči o rozkvet výchovy mezi hlavními úkoly své vlády, Neboť, jak se dá začátek, tak všechno, jak se kdo utváří jako chlapec, takový bude, až se stane mužem, moudrý neb pošetilý, zbožný nebo bezbožný“.*¹²⁵

I **Patočka** spatřuje zájem o výchovu v péči o duši, v úsilí o formování otevřené duše pomáhající člověku orientovat se především v jeho vlastním životě, ale i ve světě samém. Přímo říká: *„Výchova je formace lidské schopnosti ke společenství takovým způsobem, aby kulturní obsah, jehož se starší generace dopracovaly, byl předán generaci nové, které se stane tímto způsobem plnoprávným členem společnosti starších“.*¹²⁶ **Jůzl** pak doplňuje tuto myšlenku, že předávány jsou ty duchovní statky, které jsou typické pro danou společnost, ať už se jedná o kulturu, tradice, historii, jazyk a dokonce i způsob myšlení.¹²⁷ Naproti tomu **Masaryk** viděl úkol výchovy v utváření jedince s hlubokým humanistickým přesvědčením, který svým životem naplňuje křesťanské ideály vztahu člověka k člověku.¹²⁸

V našem kontextu je důležitý právě onen vztah výchovy, společnosti a kultury. Veškerý obsah výchovy se odvíjí, kromě mnoha jiného, také od systému hodnot. Vedle hodnot přírodních se jeví jako podstatné hodnoty sociální, jež jsou projevem člověka k druhým lidem. „Výchova a její obsah je výrazně determinovaná společensko-kulturními podmínkami a celkovou úrovní dané společnosti. Kulturní dědictví a aktuální kultura je předávána právě prostřednictvím výchovného procesu a to ve formě norem,

¹²³ STARK, S., DEMJANČUK, N., DEMJANČUKOVÁ, D. Kapitoly z filosofie výchovy. Dobrá Voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003, 183 s. ISBN 80-86473-56-2, str. 167.

¹²⁴ Tamtéž, str. 170.

¹²⁵ FLOSS, P. Poselství J. A. Komenského současné Evropě. Brno: Nakladatelství Soliton, 2005, 165 s. ISBN 80-239-6048-2, str. 160.

¹²⁶ STARK, S., DEMJANČUK, N., DEMJANČUKOVÁ, D. Kapitoly z filosofie výchovy. Dobrá Voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003, 183 s. ISBN 80-86473-56-2, str. 181.

¹²⁷ JŮZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 181.

¹²⁸ Tamtéž, str. 85.

pravidel chování, a morálních hodnot.“¹²⁹ Kultura svými idejemi, hodnotami, normami výrazně ovlivňuje své členy. V rámci společnosti se historicky zformovaly představy, názory, ale i postoje jejich členů. „Nosnou složkou kultury jsou kulturní vzorce, které vyjadřují zvláštnosti dané kultury v podobě určitých norem týkajících se chování a myšlení lidí. Kulturní vzorec je tvořen obyčejí, zvyky, zákony a mravy. Mravy vyjadřují morální nebo nemorální chování jedince nebo skupiny. Kulturní vzorce si člověk osvojuje v průběhu celého života, v každodenním kontaktu s lidmi a také vlivem institucionalizovaných prostředků, které společnost využívá.“¹³⁰

2.2 Mravní výchova

„Různá historická zkušenost, odlišná kritéria, snaha nalézt nejvyšší morální hodnoty vedly k různorodému výkladu toho, co je dobré a co špatné. Pro pedagogickou praxi je základním předpokladem přesvědčení, že lidský jedinec dovede odlišit dobré a zlé.“¹³¹ „**Mravnost** je jednání odpovídající obecným mravním normám, zvyklostem a standardům, spočívající na svobodném rozhodnutí v příslušném sociálně kulturním kontextu.“¹³²

„**Obsah mravní výchovy** by měl být zaměřen na vytváření pozitivních mravních stránek osobnosti a nikoli, jak je tomu v dnešní praxi zvykem, zachycování negativních odchylek od morálních standardů a jejich eventuální potrestání. Žáci je nutné učit nalézat mravní dimenze ve všech oblastech každodenních životních situací.“¹³³ Dále je rozvíjet v oblasti mravních jevů, norem a ideálů, které jsou v dané společnosti nastaveny obecně přijímaným morálním kodexem. S mravní výchovou úzce souvisí i morálka, jakožto soubor historicky se měnících norem, které usměřují vzájemné chování lidí ve společnosti jako celku.

¹²⁹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk – prostředí – výchova. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2, str. 47.

¹³⁰ KOLLÁRIK, T. Sociálna psychológia. Bratislava: Slovenské pedagog. nakladateľstvo, 1993, 194 s. ISBN 80-08-01828-3, str. 164.

¹³¹ VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4, str. 85.

¹³² ČAPEK, R. Odměny a tresty ve školní praxi. Praha: Grada, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0, str. 113

¹³³ Tamtéž, str. 121.

„**Cílem mravní výchovy** je utvářet a dosáhnout u jedince takového vnitřního mravního přesvědčení, které by se stalo stimulem jeho mravního chování, jednání a vystupování.“¹³⁴ Mravní výchovu lze potom chápat jako výchovné působení na žáka, jeho rozum, představy, postoje, city, vůli a jednání, aby byly v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky. Mravní základy, které dítě získá v rodinném prostředí, si pak dále upevňuje, rozšiřuje a prohlubuje během školní výchovy, kde jsou důležitými činiteli mravní výchovy učitel a třídní kolektiv. Vliv učitele může být přímý (např. slovní výtky typu „neopisujte“) nebo nepřímý (vzor učitelova chování, jeho pečlivost, ochota apod.).¹³⁵

Ostatně i Komenský se věnuje mravní výchově. Jednak předkládá výčet ctností, které by měly děti dosáhnout a také se zamýšlí nad smyslem kázně.¹³⁶ Komenský o výchově k mravnosti a ke zbožnosti:

*„Nešťastné vzdělání, které nepřechází v mravnost a zbožnost! Neboť co je vzdělání bez mravnosti? Kdo prospívá ve vedení a ztrácí na mravech, více ztrácí, než získává.“*¹³⁷

Velmi hluboce se problematice mravnosti věnoval ve svých spisech **T. G. Masaryk**. Pro jeho filozofii je typické uvažování o člověku a o tom, jak žije a jak by měl žít v souladu s pravidla celé společnosti. Lidský život viděl jako harmonický proces naplněný rozumem a citem, tak aby docházelo k rozvoji nejen člověka samotného, ale i celé společnosti. „U Masaryka se setkáváme s ideou společenského pokroku na úrovni duchovní a mravní. Základem tohoto pokroku je mravnost, jakožto určující složka lidského života.“¹³⁸ Člověk musí jednat na bázi mravnosti a v první řadě lásky k bližnímu. Mravnost se stává mravností praktickou. Dále k tomu připojuje náboženství, které oceňuje především pro jeho mravní obsah, přikládá mu velký význam i ve výchovném působení, neboť v něm jsou obsaženy principy mravnosti.¹³⁹

¹³⁴ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 23.

¹³⁵ ČAPEK, R. Odměny a tresty ve školní praxi. Praha: Grada, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0, str. 114 – 115.

¹³⁶ VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4, str. 85.

¹³⁷ FLOSS, P. Poselství J. A. Komenského současné Evropě. Brno: Nakl. Soliton, 2005, 165 s. ISBN 80-239-6048-2, str. 69.

¹³⁸ STARK, S., DEMJANČUK, N., DEMJANČUKOVÁ, D. Kapitoly z filosofie výchovy. Dobrá Voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003, 183 s. ISBN 80-86473-56-2, str. 174.

¹³⁹ Tamtéž, str. 175.

„Základní podmínkou mravní výchovy dnešní mladé generace je vytvoření prostoru pro kritické myšlení, poměřování hodnot, norem a principů dobra a zla, v návaznosti na vlastní zkušenost.“¹⁴⁰ Děti si musí samy vytvořit svůj vlastní systém morálních hodnot. Bohužel musím konstatovat, že současné výuce je dětem dáváno stále málo prostoru k otevřené diskuzi, k prosazení se či k obhajobě svého vlastního názoru. A právě z hlediska vývoje mravního vědomí, na které poukazuje Kohlberg, nastává právě mezi 11. a 14. rokem tvorba „*morálky osobně přijímaných mravních zásad*“, která může mít podobu podrobení se nárokům společnosti pro získání obecné vážnosti, až po naplnění vlastních zásad svědomí.¹⁴¹

2.3 Výchova k hodnotám a postojům

Člověk v životě neustále hodnotí, co je dobré, prospěšné, mravné, a co je špatné, nežádoucí. „Věc, člověka nebo ideu, která je někomu drahá, potřebná nebo na níž lpí, nazýváme **hodnotou**.“¹⁴² Pojem hodnota bývá vymezen jako obecný pojem pro ocenění čehokoli ve smyslu materiálním i duchovním. „Z filozofického hlediska se za hodnotu považuje to, co dává světu smysl, co umožňuje člověku základní hodnotovou orientaci ve světě.“¹⁴³

Hodnoty a postoje patří do struktury vnitřní motivace. Dle **Veselského** vyjadřuje **postoj** hodnotící vztah jednotlivce k určitým předmětům, činnostem, myšlenkám, lidem či skupinám.¹⁴⁴ Postoje se mohou vztahovat také na **hodnoty**, tedy na to, co se ve společnosti pokládá za důležité, významné, co je v jejím zájmu. Mezi takové hodnoty můžeme řadit například práci, vzdělání, svobodu, demokracii, víru, altruismus apod. Hodnotová orientace významně ovlivňuje a reguluje chování a jednání jednotlivce vůči společnosti, lidem, institucím či k životnímu prostředí.¹⁴⁵ „Hodnoty a ideály jsou důležitými motivy našeho chování, protože určují do značné míry stanoviska, která jedinec zaujímá k tomu, co se kolem něho děje.“¹⁴⁶ Mluvíme-li o hodnotách, máme na mysli vše, co přináší uspokojení našich potřeb a zájmů. „Hodnoty tak představují

¹⁴⁰ VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha. Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4, str. 83-84.

¹⁴¹ ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000, 377 s., ISBN 80-7239-060-0, str. 292.

¹⁴² KOHOÚTEK, R. Základy psychologie osobnosti. Brno: Akademické nakl. CERM, 2000, 263 s., ISBN 80-7204-156-8, str. 129.

¹⁴³ VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha. Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4, str. 102.

¹⁴⁴ VESELSKÝ, M. Pedagogická psychológia. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, 168 s. ISBN 978-80-223-2456-4, str. 118.

¹⁴⁵ Tamtéž, str. 119.

¹⁴⁶ KOHOÚTEK, R. Základy psychologie osobnosti. Brno: Akademické nakl. CERM, 2000, 263 s., ISBN 80-7204-156-8, str. 129.

základní kulturní kategorie, odpovídající našim tendencím, normám, ideálům, zvláště sociálním a mravním.“¹⁴⁷

Každý člověk má svůj systém hodnot, jímž se ve svém jednání a uvažování řídí. Nejvyššími hodnotami může být vlast, domov, rodina, rodná řeč. Jedince dojmají symboly jako je například vlajka nebo hymna.¹⁴⁸ „**Hodnotový systém** je dlouhodobě utvářen vnějšími i vnitřními vlivy během celého ontogenetického vývoje. Do individuální struktury hodnot se promítají zvláštnosti každého jedince dané jeho pohlavím, věkem, rodinným zázemím, dosaženého vzdělání, profesí atd. Rozhodujícími činiteli při tvorbě hodnotového systému jsou proměnné jako materiální podmínky života, vlivy sociálních a výchovných institucí a vlivy politicko-ekonomické.“ Každý výchovně vzdělávací systém si vždy klade za cíl předat určité hodnoty a hodnotový systém dospívající generaci.¹⁴⁹ Sám pedagogický vztah, pedagogická interakce a komunikace za příznivých okolností prožívá jako hodnota ze strany vychovávaných a vychovávajícího, jeho poslání je rozvíjet a obohacovat lidské hodnotové vztahy ke skutečnosti a tvořit tak hodnotový systém všech zúčastněných. Právě ve sféře hodnot existují předpoklady pro růst a zrání osobnosti.¹⁵⁰

Obecně převládá názor, že je třeba včas, systematicky a účinně vytvářet hodnotové struktury dětí a mládeže v rámci edukačního procesu. V naší pedagogice nemá, zřetelně pojmenovaná „výchova k hodnotám“, svojí tradici. „O hodnotách a jejich rozvoji se nejvíce mluví v rámci etické (mravní) a estetické výchovy, a stále více se s ní žáci setkávají v souvislosti s výchovou občanskou, multikulturní či demokratickou. V zahraničí se výchova k hodnotám (values education) vyskytuje samostatně. Ale i tam se velmi často prolíná s problematikou morálního vývoje a mravní výchovy (moral development and moral education) a výchovou charakteru (character education).“¹⁵¹

¹⁴⁷ KUČEROVÁ, S. Člověk, hodnoty, výchova. Prešov: ManaCon, 1996, 231 s. ISBN 80-85668-34-3, str. 65.

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 45.

¹⁴⁹ VACEK, P. Rozvoj morálního vědomí žáků. Praha. Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4, str. 102-103.

¹⁵⁰ KUČEROVÁ, S. Člověk, hodnoty, výchova. Prešov: ManaCon, 1996, 231 s. ISBN 80-85668-34-3, str. 49.

¹⁵¹ Tamtéž, str. 103-104.

Dnešní rodiče zjišťují, že výchovný úspěch závisí na jasných cílech, kdy uplatní hodnoty, které sami uznávají, a svůj osobní přístup. Děti totiž logicky vidí v rodičích nositele spolehlivých hodnot.¹⁵² I když se rodiče nesnaží předat svému dítěti žádné vlastní hodnoty, dítě je vědomě i nevědomě získá. Pochytí je od svých vrstevníků, z televize, ale nejvíce v rodině. Dospívající si pak utváří vlastní hodnotový systém, který je sice nezávislý na systému rodičů, ale obvykle se od něj příliš neliší. To, co se děti naučí doma – ať pozitivního, nebo negativního, má na ně daleko hlubší vliv než cokoli, co se mohou naučit ve škole nebo v kterékoli jiné instituci. Jedním z důvodů je nejméně šestiletý náskok rodičů před školou. Rodina je pro dítě nejdůležitější skupinou a rodiče mají největší odpovědnost za jeho výchovu.¹⁵³

„Vedle toho **postoje** jsou relativně stálé psychické soustavy vyjadřující vztah člověka ke světu a k jeho složkám. Mají významné místo ve struktuře osobnosti, zahrnují v sobě vztah k činnosti a subjektivní stav člověka a jeho emocionální stránku.“¹⁵⁴ Výchovou se formují postoje jedince ke skutečnosti, jeho přesvědčení, potřeby a zájmy jako stimuly jeho sociálního chování.¹⁵⁵ „Postoj ke skutečnosti (ke společnosti, k lidem, k hodnotám) je v konečné podobě vždy jedincovým osobním rozhodnutím. Tyto postoje mohou být nejrůznější povahy. Na jedné straně jde o obecné postoje ke společnosti, k druhým lidem, k hodnotám i k hodnotovému systému. Mezi tyto postoje patří vlastenectví, humanismus, morální a politické přesvědčení, estetický vztah ke skutečnosti apod. Na druhé straně jde o významné postoje specifické, které jsou dány obsahem, formami a metodami výchovně vzdělávací činnosti.“¹⁵⁶

2.4 Hlavní činitelé výchovného prostředí

Z pohledu této práce je důležité poukázat na výchovné prostředí rodiny a školy, sehrávající zásadní vliv v utváření postojů člověka, a ve kterých se především výchova odehrává.

¹⁵² EYRE, L., EYRE, R. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál, 2007, 156 s. ISBN 978-80-7367-275-1, str. 7.

¹⁵³ Tamtéž, str. 10 -11.

¹⁵⁴ KOLLÁRIK, T. Sociálna psychológia. Bratislava: Slovenské pedagog. nakladateľstvo, 1993, 194 s. ISBN 80-08-01828-3, str. 70.

¹⁵⁵ JÚZL, M. Základy pedagogiky. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183s. ISBN 978-80-87182-02-4, str. 25.

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 27.

Kraus obecně vymezuje prostředí jako „*životní prostor zahrnující vedle materiálního systému, také systém duchovních hodnot jako například vědu, umění, morálku*“.¹⁵⁷ Dále hovoří o dvojí funkci prostředí ve výchově – situační a výchovné. „Každá výchovná situace se odehrává v prostředí, které do jisté míry působí a ovlivňuje směr výchovy.“¹⁵⁸

Postoje a přístupy dětí k učení a k výchově se utvářejí už v **domácím prostředí**. Školní prostředí se svým specifickým klimatem a jedinečným působením interakce učitele a žáků by mělo být v souladu s přirozenými i osvojenými pozitivními postoji k učení i k výchově.¹⁵⁹ „Dialog mezi vychovatelem a vychovávaným je tím hlavním řečištěm, v němž proudí poznávání skutečnosti.“¹⁶⁰

Je zcela nepochybné, že nejvýznamnější vliv na utváření postojů a hodnot dítěte má rodina, jako jeho nejbližší sociální prostředí. Rodina má také tu výhodu, že na jedince může působit soustavně několik let, a tak záměrně ovlivňovat utváření jeho osobnosti. Je to právě rodina, která dítěti staví pomyslné mantinely ve vnímání světa, v rozlišování mezi dobrem a zlem nebo mezi žádoucím či nevhodným chováním. Rodiče jsou zdrojem přirozené nápodoby a je to jenom na nich samotných, jaké hodnoty a vzory budou dětem předávat.

Sociologický slovník definuje rodinu jako nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou. „Jednou z hlavních jejích funkcí je výchova, resp. socializace potomstva a přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje. Rodina se tak podílí na humanizaci a rozvoji celé společnosti.“¹⁶¹

Čačka vymezuje rodinu jako primární skupinu, kterou si sice nevybíráme, ale vztahy v ní jsou pro každého tím nejvýznamnějším, široce i hluboce formujícím sociálním prostředím.¹⁶² „Rodina jako celek uspokojuje svým členům materiální, citové i společenské potřeby. V ní se střetávají historické i individuální zkušenosti, jako jsou

¹⁵⁷ KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3, str. 66.

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 76 -77.

¹⁵⁹ VESELSKÝ, M. Pedagogická psychológia. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, 168 s. ISBN 978-80-223-2456-4, str. 137.

¹⁶⁰ PALOÚŠ, R., SVOBODOVÁ, Z. Homo Educandus – filozofické základy teorie výchovy. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011, 166 s. ISBN 978-80-246-1901-9, str. 90.

¹⁶¹ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a kol. Velký sociologický slovník. Praha: UK – Vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5, str. 941.

¹⁶² ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000, 377 s., ISBN 80-7239-060-0, str. 301.

hodnoty a tradice.“¹⁶³ Vedle toho **Stašová** přináší více sociologický pohled – „rodinu považuje za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodinné vazby.“¹⁶⁴ Jeto první sociální skupina, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování ve společnosti. Základní úlohou rodinné socializace je předávání hodnotové orientace a vzorů.¹⁶⁵

Wroczyński řadí rodinu mezi přirozené výchovné prostředí, které má velký význam pro vývoj a výchovu mladé generace. „V rodině získává dítě základní výchovu a je zapojováno do širších společenských vztahů. Také uvádí, že již August Comte nazval rodinu jako spojovací most mezi jedincem a společností.“¹⁶⁶ Úloha rodiny jako výchovného prostředí je důležitá nejen na první roky života dítěte, ale prakticky po celý jeho život. „Rodinné prostředí výrazně ovlivňuje všechny stránky osobnosti dítěte. Výchovný vliv rodiny se uskutečňuje prostřednictvím vztahů, které mají různé stránky a kvality.“¹⁶⁷

Škola je, vedle rodiny, další nepochybně výraznou socializační institucí. „V rámci své výchovné funkce předává škola mladé generaci nejen kulturu, ale také všechna významná společenská schémata.“¹⁶⁸ V sociologickém slovníku se můžeme dočíst, že slovo škola se užívá jako označení pro instituci zabývající se výchovně vzdělávacím procesem, aktivním formováním osobnosti dětí či mladých lidí a jejich přípravu na budoucí povolání. Hlavním smyslem školy je vzdělávání a výchova.¹⁶⁹

Průcha definuje školu jako instituci ve veřejném (státním) nebo soukromém vlastnictví, v níž jsou dětem a mládeži zprostředkovávány v systematickém vyučování vědomosti a dovednosti, jež jim mají umožňovat samostatné životní činnosti v rámci státního a společenského uspořádání. Usilují o uskutečňování vymezených cílů vzdělávání a výchovy.¹⁷⁰

¹⁶³ ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000, 377 s., ISBN 80-7239-060-0, str. 305.

¹⁶⁴ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk – prostředí – výchova. Brno: Padio, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2, str. 78.

¹⁶⁵ Tamtéž, str. 80.

¹⁶⁶ WROCZYŃSKY, R. Sociální pedagogika. Bratislava: Slovenské pedagog. nakladatel'stvo, 1968, 309 s. označení 67-235-68, str. 142.

¹⁶⁷ KAČÁNI, V., KONČAL, V. Sociální pedagogika. Bratislava: Vyd. STU Bratislava, 1996, 49 s., ISBN 80-227-0893-3, str. 15.

¹⁶⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk – prostředí – výchova. Brno: Padio, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2, str. 86.

¹⁶⁹ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a kol. Velký sociologický slovník. Praha: UK – Vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5, str. 1265.

¹⁷⁰ PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál, 2002, 481 s. ISBN 80-7178-631-4, str. 389.

Právě škola, nejen svou přímou výukou, ale také například osobností daného učitele, může být velmi významným faktorem při vytváření občanských postojů mladé generace. Tyto faktory jsou základem pro vytváření vztahu k národu, k vlasti a obecně k aktivní občanské angažovanosti.

V současné době není v českých školách věnována dostatečná pozornost výuce například vlastivědy či občanské výchovy. Vědomi si tohoto nedostatku, jsou i samotní učitelé, kteří spatřují právě v těchto předmětech důležité aspekty formování hodnotové orientace mladé generace. Mladí lidé musí být vychovávaní k občanství, k demokratickému soužití, k solidaritě a úctě ke svému okolí, ale také si musí osvojit pozitivní vztah ke své rodné zemi a hrdost na to, že jsou členy určité národní pospolitosti. To vše by mělo být mladým lidem předáváno právě prostřednictvím výchovy k vlastenectví, občanské výchovy, dějepisu či vlastivědy.

„**Vlastenecká výchova** souvisí s národním uvědoměním člověka, které má kořeny v hlubokém emocionálním projevu, vyjadřující vztah k rodné zemi, k domovu, k národu, tedy k těm stránkám prostředí, do kterého se každý jedinec včlení prakticky už od narození. Vlastenecká výchova se realizuje prostřednictvím takových kompetencí, jako jsou vztah k přírodě, národním tradicím, přes hrdost na minulé a současné úspěchy příslušníků vlastního národa.“¹⁷¹

V rámci současných společenských nároků na výchovu mladé generace je také nutné vymezit pojmy jako patriotismus či nacionalismus a občanství. Byť se může zdát, že tyto pojmy nijak významně nesouvisí s ovlivňováním mladé generace, jejich prezentování je nutné pro budování vztahu k národu a vlasti na základě minulých zkušeností a historických faktů. Stejně tak je nutné vychovat generaci aktivních občanů, kteří budou mít zájem o veřejný život. Součet těchto předpokladů by mohl v dlouhodobém horizontu zajistit překonání současné krize identity našeho národa.

Obecně je výchova v tomto směru velmi důležitá. Kdo se už jako malé dítě naučil svědomitě se učit, vážit si svých rodičů, učitelů a spolužáků, dobrovolně

¹⁷¹ KAČÁNI, V., KONČAL, V. Sociálna pedagogika. Bratislava: Vyd. STU Bratislava, 1996, 49 s., ISBN 80-227-0893-3, str. 9

vykonávat důležité povinnosti, ten pak bude v dospělosti svědomitě pracovat a aktivně se účastnit života své vesnice, svého města, svého státu.¹⁷²

„**Patriotismus** bývá definován jako kladný postoj jedince nebo skupiny k pospolitosti. Pospolitostí může být stát, město nebo častěji přímo národ nebo vlast. Patriotismus zahrnuje postoje jako hrdost na úspěchy a kulturu, tendence zachovat kulturní dědictví či identifikovat se s členy dané pospolitosti.“¹⁷³ „**Nacionalismus** je pak emotivní identifikace s vlastní etnickou skupinou, spojované opět s láskou k vlastnímu národu, k vlastní zemi.“¹⁷⁴ Je přirozené mít rád svoji zemi. „*Milovat svoji vlast je málo. Je třeba, aby tě i ona milovala*“. V těchto slovech se skrývá hluboká myšlenka patriotismu.¹⁷⁵

Občanství bývá vnímáno široce a různě. Pro některé odborníky je nejdůležitější angažovanost občanů spojená s liberálním pojetím svobody, pro jiné jde hlavně o aktivity občanů vedoucí ke společenským změnám. „Ve škole se považuje za nutné budovat převážně dovednosti praktické argumentace a rozpravy nad společenskými problémy, dovednosti rozhodování, morálního usuzování a ochotu a vůli aktivně participovat na životě společnosti.“¹⁷⁶ Sociologický slovník definuje **občanskou výchovu** jako soubor výchovných aktivit, jejichž cílem je občanská připravenost.¹⁷⁷

Jak vychovávat děti k občanským hodnotám? Škola má přímý vliv na hodnotové postoje dětí a mladé generace. „Hledá způsoby, jak působit na jejich hodnotové vědomí, na vědomí jejich sounáležitosti s kulturním a společenským systémem, s tradicemi, které reprezentuje. Snahou demokratické společnosti je samozřejmě výchova k hodnotám, které mohou zajistit upevnění, rozvoj a snad i rozšíření demokracie.“¹⁷⁸

Poznanky z 90. let 20. století dospěly ke zjištění, že škola má velmi důležitý vliv na občanské znalosti a postoje dětí. Některé výzkumy ukázaly, že i aktivity přímo nespojené se školou (různé kroužky, skaut, sportovní aktivity) mají velmi důležitý vliv

¹⁷² GEMEINSCHAFT AUTOREN. Erziehung junger Patrioten. Berlin: Akademie der Pädagogischen Wissenschaften, 1980, 144 s. Bestell numer 707 235 1, str. 12.

¹⁷³ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a kol. Velký sociologický slovník. Praha: UK – Vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5, str. 760.

¹⁷⁴ KLICPEROVÁ-BAKER, M. a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, str. 120.

¹⁷⁵ GEMEINSCHAFT AUTOREN. Erziehung junger Patrioten. Berlin: Akademie der Pädagogischen Wissenschaften, 1980, 144 s. Bestell numer 707 235 1, str. 95.

¹⁷⁶ SPILKOVÁ, V. a kol. Proměny primárního vzdělávání v ČR. Praha: Portál, 2005, 311 s. ISBN 80-7178-942-9, str. 226.

¹⁷⁷ MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a kol. Velký sociologický slovník. Praha: UK – Vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5, str. 1405.

¹⁷⁸ SPILKOVÁ, V. a kol. Proměny primárního vzdělávání v ČR. Praha: Portál, 2005, 311 s. ISBN 80-7178-942-9, str. 233-234.

na formování budoucích občanských postojů.¹⁷⁹ Vhodné období pro formování občanských postojů je někdy mezi 14. a 15. rokem života. Ačkoliv se i nadále uznává, že rodina má významný vliv na formování občanských postojů, ukazuje se, že její vliv je menší, než se dříve předpokládalo.

Je třeba říci, že občanské aktivity a postoje neurčuje pouze rodina, škola a mimoškolní aktivity, ale také masmédiá jako internet či televize, dále vrstevnické skupiny, nebo prostě každodenní život v konkrétním místě.

„Do přehledu faktorů, které ovlivňují občanské aktivity a postoje dětí, lze tedy zahrnout:

- rodina;
 - přímý vliv – participace rodičů na občanských aktivitách;
 - nepřímý vliv – dosažené vzdělání, finanční zdroje;
- škola;
 - forma výuky občanské výchovy;
 - kurikulum a vědomosti žáků;
 - klima třídy;
 - typ školy;
- mimoškolní aktivity;
- média;
- vrstevnické skupiny;
- makrosociální kontext;
 - velikost místa bydliště;
 - míra nezaměstnanosti.“¹⁸⁰

Odborníci se shodují na tom, že utváření občanských postojů a návyků u mladých lidí je důležitou prevencí nežádoucí radikalizace mládeže, zárukou zdravého vývoje společnosti a posilování její soudržnosti.

¹⁷⁹ MAŘÍKOVÁ, H., KOSTELECKÝ, T. et al. Jaká je naše společnost? Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, 446 s. ISBN 978-80-7419-025-4, str. 335.

¹⁸⁰ Tamtéž, str. 336.

3. Vlastenectví a současnost

3.1 Historický průřez českým vlastenectvím

Český nacionalismus, který přispěl k přežití národa, a který se prolíná až do dnešní doby, byl bezesporu **nacionalismus kulturní**. Čeští vlastenci a buditelé 19. století nacházeli inspiraci v národní kultuře, pozornost zaměřovali na českou historii a významné osobnosti dějin. Svými obrozeneckými aktivitami se snažili povznést český národ z dlouhodobé německé nadvlády. „Spisovatelé a dramatici se soustředili především na udržení českého jazyka a to vytvořením slovníků, novin, literárních děl a dramát. Brzy následoval vznik známých hudebních děl opěvujících krásu českých zemí. Vyvrcholením těchto snah bylo postavení Národního divadla, jako monumentu českého vlastenectví. Občanský prvek šel vždy ruku v ruce s kulturním aspektem.“ Vznikaly různé spolky kulturně obranné, vzdělávací a národní (např. matiční spolky a spolky Národní jednoty), hasičské, zdravotnické a tělovýchovné – byla založena Sokolská obec. „To vše dalo živnou půdu pro vznik silné občanské společnosti, která umožnila pomalé budování české národní politiky, jejímž propagátorem byl i T. G. Masaryk.“¹⁸¹

K rozvoji novodobého vlastenectví přispělo nejvíce období první republiky, i když česká národní identita má své kořeny o několik století dříve. Jmenujme především statečné vystupování sokolů a legionářů za první světové války. Dokladem historického národního úspěchu byly také roky 1918 – 1938 a také osobnost Masarykova i to, jak byl národem milován. „Masaryk spojil československé vlastenectví se svým pojetím myšlenky humanismu a humanitního státu a národa, vzděláním a českou historií. Nejlepším základem k oprávněnému pocitu národní hrdosti byl však především úspěch samotného Československa: hospodářské výsledky je řadily k tehdejší světové špičce, díky svému politickému systému se v něm nejdéle udržela demokracie.“¹⁸²

Zvláštní bouře nacionalismu, ovšem v tom negativním smyslu, nastala u Čechů krátce po druhé světové válce, kdy docházelo k nenávisným akcím v rámci odsunu

¹⁸¹ KLICPEROVÁ-BAKER, M. a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, str. 126.

¹⁸² Tamtéž, str. 16.

německého obyvatelstva. „Naopak chování Čechů v památných dnech srpnové okupace, podtržené mučednickými oběťmi Jana Palacha, Jana Zajíce a dalších, jsou příkladem nacionalismu pevně spjatého s duchem demokracie.“¹⁸³

V době totalitní nesvobody bylo vlastenectví tvrdě potíráno. Řady nejlepších patriotů byly trestány smrtí na nacistických i komunistických popravištích. Velikáni české kultury upadali v zapomnění a jejich skvostná díla končila v trezorech, a to jen proto, že neodpovídali vládnoucí ideologii. „České vlastenectví bylo nahrazováno tzv. proletářským internacionalismem a všude propagovanou bratrskou spoluprací.“ Duch patriotismu ale nebyl umlčen ani sovětskými tanky v roce 1968, ani následným systematickým útlakem. „I když byl násilně potlačován, skrytě doutnal a čas od času vzplál jako reakce na různé podněty. Byla to především významná výročí (v lednu vzpomínka na Jana Palacha, v srpnu výročí invaze Varšavského paktu, v září den sv. Václava, v říjnu výročí založení republika).“ Bylo zřejmé, že to bylo právě češství, co dodávalo energii v revolučním roce 1989.¹⁸⁴

Český příklad je dobrou ilustrací spojení občanských a kulturních prvků v rodícím se nacionalismu. „Ve zmíněném roce 1989 byla slyšet hesla občanského i vlasteneckého charakteru (skandování „Svobodu, svobodu!“ či volání „Češi, pojďte s námi“).“ Během samotné revoluce pak hrála hlavní roli, tak jako v dobách národního obrození, národní kultura propagovaná kromě studentů také významnými spisovateli, dramatiky a herci. Pro občanský charakter revoluce byla typické i zapojení obyvatelstva. Program setkání byl naplněn připomínkami národního kulturního odkazu. „Lidí dojatě zpívali „Kde domov můj“ – fragment buditelské divadelní hry Tyla a Škroupa, poslouchali vlasteneckou „Modlitbu“ Marty Kubišové – hymnu pražského jara 1968 – v jejímž textu je zakomponován fragment citátu z Komenského Kšaftu umírající matky jednoty bratrské.“¹⁸⁵ Období kolem roku 1989 vyjadřovalo zejména silné národní cítění lidí. Ústředním symbolem národa byla svoboda ve vlastním státě.¹⁸⁶

Další významné období pro rodící se novodobý patriotismus, nastalo hned na počátku 90. let, kdy se začalo rozpadat Československo. „Se vznikem nové České republiky dochází k oficiálním pokusům pozvednout národní hrdost. Politici se snaží

¹⁸³ KLICPEROVÁ-BAKER, M. a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, str. 126.

¹⁸⁴ Tamtéž, str. 17.

¹⁸⁵ Tamtéž, str. 128.

¹⁸⁶ HOLÝ, L. Malý český člověk a skvělý český národ. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, 233 s., ISBN 978-80-7419-018-6, str. 62.

podpořit národní povědomí nacionální rétorikou. Paradoxně slovenský režisér Fero Fenič přichází s kulturně vlasteneckou akcí – dokumentárními cykly GEN (Galerie elity národa) a Sto Čechů dneška. Národní element je posilován i v kultuře a vědě – jsou vyhlašována národní filmová, divadelní a hudební ocenění (Český lev, Český slavík), byly založeny nadace pro podporu vědecké a technické inteligence Česká hlava. K vlasteneckému nadšení přispívají i úspěchy českých sportovců – diváci před velkoplošnými obrazovkami na náměstích skandují „Kdo neskáče, není Čech – hop, hop, hop“.¹⁸⁷

S postupným začleňováním Česka zpět do Evropy, začalo i postupně růst národní sebevědomí českého národa. Nicméně i dnes je zřetelné, že si Češi v sobě stále nesou jakési pozůstatky z doby komunismu. Je otázkou času, zda bude český národ schopen prohlubovat svoje občanské vlastenectví.¹⁸⁸ Ze současných výzkumů vyplývá, že novodobé české vlastenectví se snoubí s již zmiňovanou kulturní a občanskou složkou. Právě směs kulturního a občanského nacionalismu se projevila jako obzvláště žádoucí typ vlastenectví.¹⁸⁹

„Když dnešní lidé hovoří o tom, co pro ně znamená být Čechem, zmiňují několik faktů: narodit se v Čechách, mít češtinu jako mateřský jazyk, mít české rodiče, být vychován jako Čech v rodině a pak ve škole, a žít v českém prostředí. Lidé jsou si vědomi toho, že pro získávání vlastní národní identity je důležitá role matky, od které se člověk učí mluvit česky, od rodičů pak přejímá zvyky, tradice a získává lásku ke své zemi a tak se stává pravým Čechem.“¹⁹⁰

„Vlast je pak Čechy popisována jako zem, ve které se narodili, vyrůstali, a ve které mají rodinu a přátele. Pro mnoho lidí je obtížné vymezit vlast v obecné rovině, a když už se o to pokoušejí, zaznávají symboly jako rodina, přátelé, jazyk, zvyky, mentalita, kultura, historie, známá místa, krajina, přírodní prostředí.“¹⁹¹

¹⁸⁷ KLICPEROVÁ-BAKER, M. a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, str. 129.

¹⁸⁸ Tamtéž, str. 130.

¹⁸⁹ Tamtéž, str. 17.

¹⁹⁰ HOLÝ, L. Malý český člověk a skvělý český národ. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, 233 s., ISBN 978-80-7419-018-6, str. 71.

¹⁹¹ Tamtéž, str. 183.

3.2 Vlastenectví napříč generacemi

Petr Majer ve své knize „*Jsmo hrdí na svoji zemi?*“ uvádí autentické výpovědi zástupců různých generací Čechů na téma vlastenectví, národní hrdost, láska k vlasti či výchova k vlastenectví. Je opravdu velmi zajímavé, jak předválečné generace mají hluboce vryt pozitivní vztah k české vlasti a generace mladší se k vlastenectví staví již více pragmaticky.

Ing. Karel Pezl – armádní generál v.v. (1927)

„Myslím, že nic nemůže mít tak hluboké, přirozené kořeny, jako je vztah člověka ke své rodné zemi. Nevím, jaký biologický faktor to způsobuje, ale vím, že je zde něco, co vytváří neopakovatelné pocity vztahu k rodičům, příbuzným, přátelům, řeči, krajině, rodnému kraji, ke své první škole – prostě pocity ke všemu, čemu lze říci – tam, kde jsem doma.“

Ing. Tomáš Sedláček – generálporučík v.v. (1918)

„Pro naši generaci to byla samozřejmá věc, byli jsme v tomto duchu vychováni. Pro nás to bylo něco samozřejmého, nebylo to „hurávlastenectví“ nebo obrozenecké vlastenectví. Byla to hrdost na to, že jsme Čech, že jsem povinen něco pro vlast udělat.“
192

František Fajtl – generálporučík v.v. (1912)

„První dojem vlasti, znamená pro mne příslušnost k místu, kde jsem se narodil a kde jsem prožíval ty nejkrásnější chvíle s kamarády. Vždy jsem byl hrdý na to, že patří, k tomuto národu, že jsem Čech. Byl jsem vychován v Sokole, byl jsem vychován našimi vlasteneckými kantory ve všech školách a toho si vážím.“

Antonín Petrák – generálmajor v.v. (1912)

*„Naše generace stála u kolébky Československé republiky. V tomto prostředí jsem začal vnímat vlastenectví a hrdost na svůj stát. Svou lásku k vlasti jsem dostála v již mravní výchovou v rodině, rozšiřoval si ji poutavými výklady svých učitelů a profesorů na hodinách zeměpisu a dějepisu a statečnou výchovou v Sokole. Snažil jsem se uplatňovat vlastenectví s energií mladého občana ve prospěch společnosti. Láska k vlasti a hrdost k vlastnímu státu je krásná věc, ctí každého člověka.“*¹⁹³

¹⁹² MAJER, P. *Jsmo hrdí na svou zemi?* Praha: Čs. obec legionářská a Sdružení válečných veteránů ČR, 2004, 160 s. ISBN 80-903280-3-2, str. 12-13.

¹⁹³ Tamtéž, str. 18.

Miroslav Kácha – generálmajor v.v. (1923)

„Za mého dětství a mládí to nebyly prázdné pojmy nebo fráze. Začínalo to výchovou v rodině, později ve škole, v Sokole, ve skautu a skončilo to na vojně. Bylo to všeobecné a samozřejmé. Součástí toho byly znalosti našich dějin. Je otřesné, jak ubohé jsou znalosti dnešních maturantů proti tehdejším klukům a děvčatům. Je to dlouhotrvající zločin páchaný na mládeži nynějším školstvím. Z této neznalosti pramení nezáměr i pohrdání vlastní minulostí u řady našich současníků. Měli by znát naši historii, vědět, že jsme měli řadu lidí světové úrovně, vynikajících v nejrůznějších oborech, že jsme jedním z nejstarších a nejkulturnějších států Evropy.“¹⁹⁴

Mgr. Jiří Světlý – kapitán (1966)

„Jedna vzpomínka za všechna slova. Poušť. 3500 km od vlasti. Americká vojenská základna. Miliony Arabů, tisíce Američanů a 251 českých vojáků. Po týdnu usilovného budování „české vesničky“ zahájení plnění operačního úkolu. Naše hymna. Státní vlajka stoupá k obloze. Jsme tady, abychom dokázali, že my. Vojáci naší armády, své povinnosti k naší vlasti dokážeme splnit se ctí. Ty pocity se nedají vyjádřit slovy.“¹⁹⁵

Ing. Miroslav Zikmund (1919)

„My jsme patřili ke generaci, která byla odchována Masarykovou republikou. Čili pro nás slovo vlastenectví bylo samozřejmostí. Slovo, které dneska takřka vymizelo ze slovníku mladé generace. Když jsme byli na cestách, tak jsme se vždycky hlásili k tomu, že jsme Čechoslováci, že patříme do tohoto státu, navíc v době, kdy jsme odjížděli v roce 1947, tak mělo Československo ve světě takový zvuk, jako když pustíte zlatý dukát na mramor, tak to zvonilo.“¹⁹⁶

Prof. RNDr. František Janouch – předseda Charty 77 (1931)

„Nejsem žádným zapadlým vlastencem. Myslím si, že vlastenectví se má v současné době projevovat v takovém evropanství anebo v takovém světovém občanství. Jsem hrdý na to, že jsem Čech. Když vidím českou literaturu, české umění, českou vědu. Nejsem hrdý, že jsem Čech, když vidím naši politickou scénu.“¹⁹⁷

JUDr. Ing. Milan Píka – plukovník v.v. (1922)

„Vlastně už zrodem a záleží na výchově v rodině, jak je k vlastenectví vedený, zda k hrdosti na svůj národ. Vlastenectví je něco, k čemu se musí člověk sám, vlastním přičiněním dopátrat a na to může být hrdý. Vlastencem se stává ten, kdo je hrdý na svůj

¹⁹⁴ MAJER, P. Jsme hrdí na svou zemi? Praha: Čs. obec legionářská a Sdružení válečných veteránů ČR, 2004, 160 s. ISBN 80-903280-3-2, str. 22.

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 41.

¹⁹⁶ Tamtéž, str. 56.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 82.

národ, na národ, který něco vykonal, který něco prožil. Každý národ musí být hrdý na to, že je. Ať už je ve spojené Evropě, nebo je to samostatný stát.“¹⁹⁸

JUDr. Petra Buzková – t.č. ministryně školství (1965)

*„Myslím si, že by bylo možné někomu vtloukat do hlavy, aby byl hrdý na to, že je Čech. Jsem přesvědčena o tom, že současné vzdělávací programy škol dávají dostatek prostoru k tomu, aby se děti od raného dětství byly schopny uvědomit postavení České republiky v Evropě, její historii, její tradice. Vlastenectví se proplétá jednotlivými předměty, které se ve škole probírají.“*¹⁹⁹

Prof. Milan Knížák - ředitel Národní galerie Praha (1940)

*„Vlastenectví pro mě dnes znamená především jakousi kulturní identitu, je to hrdost na místo, kde jsem se narodil, kde jsem začal vnímat, jak vypadá svět, jazyk, kterým mluvila moje matka, židle, na které jsem seděl, místo, kam jsem prvně vykročil. Příslušnost, úctu k tomu místu, která je nějakým typem lásky.“*²⁰⁰

3.3 Současné vnímání vlastenectví

„Vyslovíme-li slovo vlastenectví, pak je nanejvýš pravděpodobné, že se myšlenkami zatouláme spíše do minulosti, než abychom je spojovali s přítomností. Toto slovo je v naší mysli spojováno více s dobou obrozeneckou, ve které byla slova jako vlast a vlastenectví skloňována ve všech pádech. Bylo by dobré, abychom na ně nahlíželi i v jiných, širších a hlavně aktuálních souvislostech.“²⁰¹

Dnes nepokládáme za důležité projevovat city spojené se svojí vlastí, s vlastním národem. České vlastenectví je prostě umírněnější. „Znak s dvouocasým lvíčkem zdobí téměř výhradně jen vojenské uniformy či reprezentační dresy sportovců, Češi nevyvěšují prapory většinou ani v den českého státního svátku, natož aby zapichovali vlajčky do narozeninového dortu, jak je tomu zvykem u jiných národů.“²⁰² Pojmy jako národní hrdost nebo vlastenectví se téměř vytratily z našich slovníků.²⁰³

¹⁹⁸ MAJER, P. Jsme hrdí na svou zemi? Praha: Čs. obec legionářská a Sdružení válečných veteránů ČR, 2004, 160 s. ISBN 80-903280-3-2, str. 32.

¹⁹⁹ Tamtéž, str. 82.

²⁰⁰ Tamtéž, str. 61.

²⁰¹ KONFRŠT, J. Vlastenectví – povídání s Janem. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3, str. 85-89.

²⁰² KLICPEROVÁ-BAKER, M. a kol. Demokratická kultura v České republice. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7, str. 17.

²⁰³ KONFRŠT, J. Vlastenectví – povídání s Janem. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3, str. str. 16

Dosud nemáme žádnou jistotu ohledně směřování naší země. Naše demokracie je stále velmi křehká, velmi mladá, o svobodu myšlení či projevu je třeba neustále usilovat.²⁰⁴ A právě zájem o věci veřejné je projevem sounáležitosti s vlastním národem a také skutečným projevem vlastenectví.²⁰⁵ Budoucnost České republiky musí být založena na odpovědnosti jejich občanů nejen za sebe, ale i za obecné dobro.

Výchova k této odpovědnosti již od raného věku by měla být jedním ze základních posláních školy. Jen tak z dětí vyrostou občané, kteří budou pociťovat odpovědnost za obec, kraj či vlastní zemi. „Při výchově k odpovědnosti je třeba vycházet z nejlepších tradic a příkladů, až již místních, národních či mezinárodních z kladného vztahu k blízkému okolí a vlastní zemi a nebát se přitom slov jako jsou lokální a národní patriotismus nebo vlastenectví“.²⁰⁶

V závěru je také nutné zmínit zcela nový pohled na vlastenectví, a to pohled globální. V současnosti, kdy mají nejen evropské národy za sebou úspěšných dvacet let od účasti v „západních“ či „východních“ mocenských blocích, dochází pod tlakem celosvětové globalizace, ekonomických a ochranných výhod, ke vstupu států do nových nadnárodních politických útvarů. Česká politika i laická veřejnost přistupuje k těmto účastem dosti rozpačitě. Berme v úvahu, že po zkušenostech z 19. a valně většiny i 20. století, kdy byl český národ neustále v područí jiných mocností, ať už Habsburků, Němců či Sovětů, se nechceme jen tak lehce vzdát myšlenky autonomního českého státu. „Protože jádrem světa budovaného na myšlence národního státu byla zásada, že národ má zůstat zdrojem veškeré politické moci“.²⁰⁷ „Vstupem do integrovaného unijního celku, se logicky zbaví jednotlivé členské země těch prvků suverenity, které nedávno získaly po rozpadu sovětského impéria“.²⁰⁸

Český „vlastenec“ tak opět přichází na sceně. Po mnohaletém útlaku jeho národní identity a sounáležitosti s českým národem, neměl mnoho času na vytvoření nového vztahu k obnovenému českému státu. A nyní je nucen opět předefinovat svoje češství na globálnější evropanství?

²⁰⁴ KONFRŠT, J. Vlastenectví – povídání s Janem. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3, str. 34.

²⁰⁵ Tamtéž, str. 32.

²⁰⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. Česká vize – Hledání identity 21. století. Brno: Dialog centrum, 2011, 303 s. ISBN 978-80-254-9362-5, str. 108. - Helena Illnerová

²⁰⁷ POTŮČEK, M., MUSIL, J., MAŠKOVÁ, M. Strategické volby pro českou společnost. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2008, 375 s. ISBN 978-80-86429-86-1, str. 93.

²⁰⁸ Tamtéž, str. 95.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. Úvod

Cílem praktické části této práce je nalézt odpovědi na otázky související s vlastenectvím obecně, ale také s vlasteneckou výchovou současných generací. Zaměřuji se zde na zjištění postojů a názorů na vlastenecké hodnoty v různých věkových kategoriích a to prostřednictvím metod kvantitativního a kvalitativního výzkumu - dotazníkového šetření a standardizovaného rozhovoru.

Dotazníkové šetření bylo provedeno ve skupině 248 respondentů, kteří měli možnost vyjádřit své postoje v rámci předem stanovených odpovědí na kladené otázky. Při autentických rozhovorech byla naopak dána zvoleným respondentům možnost vyjádřit své názory volnou formou na předem stanovený soubor otázek.

Výsledky získané z těchto průzkumů mohou přispět ke zmapování postojů a názorů na vlastenectví mladé i starší generace občanů České republiky. Následně mohou být použity jako podklad pro přehodnocení současných školních osnov, které se této problematice věnují velice okrajově, či jako podnět pro diskuzi na téma hodnotové orientace mladé generace a jejího vztahu k vlasti a k národu.

1.1 Vymezení cílů

Základním cílem této práce bylo zjištění postojů a názorů na vlastenectví na základě pozorovatelných závisle a nezávisle proměnných ukazatelů, tedy věku a konkrétního názoru dotazovaného. Jedním z důležitých faktorů bylo vymezení postojů generace osob starších v protikladu s generací mladou. Dále jsem se zaměřila na zmapování postojů veřejnosti k vlastenecké výchově a jejímu eventuelnímu začlenění do školních osnov. Jako poslední cíl jsem si stanovila zjištění preferencí primárního činitele v rámci předávání vlasteneckých hodnot.

1.2 Stanovení hypotéz

Stěžejním úkolem bylo potvrzení či vyvrácení následujících domněnek:

H1: *Lze předpokládat, že lidé v postproduktivním a produktivním věku budou mít více vryty vlastenecké hodnoty, než lidé mladí, ve věku do 35 let*

H2: *Lze předpokládat, že mladá generace není vedena k vlastenectví.*

H3: *Lze předpokládat, že hlavním postojem vlastence je hrdost na svou vlast a pozitivní vztah ke svému národu a ke své zemi.*

H4: *Lze předpokládat, že rodina předává více vlasteneckých hodnot než škola.*

H5: *Lze předpokládat, že škola se dnes podílí na vlastenecké výchově velmi málo.*

1.3 Průzkumné metody

Pro získání odpovědí na výzkumné otázky a pro potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz jsem vytvořila dva různé soubory otázek, které jsem následně předložila ve formě anonymního dotazníku a také formou standardizovaných otázek řízeného rozhovoru.

Dotazník bývá vymezen jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jedná se o soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny.“²⁰⁹ Vhodné sestavení dotazníku ovlivňuje jeho akceptování a správné vyplnění ze strany oslovených respondentů, které zajistí jeho vysokou návratnost a validitu. „Validita neboli platnost, je při jakémkoliv výzkumném šetření důležitým faktorem, který vypovídá o tom, zda je měřeno skutečně to, co bylo stanoveno.“²¹⁰ Dotazník, jako výzkumná metoda, představuje velice efektivní techniku, umožňující v relativně krátkém čase získat větší množství empirických dat od velkého souboru osob. Nevýhodou tohoto šetření může být menší možnost kontroly, zkreslení či nepochopení formulace otázky.

Vedle toho **rozhovor**, někdy označován jako *interview*, je „metoda shromažďování dat, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumníka a respondenta.“ Velkou výhodou rozhovoru je navázání osobního kontaktu, který

²⁰⁹ CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4, str. 165.

²¹⁰ Tamtéž, str. 37.

umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondenta. Lze také sledovat reakce daného respondenta a podle nich usměrňovat jeho další průběh. Nezbytností je vytvoření příjemné atmosféry a vzájemného kladného vztahu.²¹¹ Osobně jsem dala přednost strukturovanému typu rozhovoru, který jsem vedla na základě předem stanoveného souboru otázek. Výhodu jsem opět spatřovala ve snadnějším vyhodnocení stěžejních odpovědí.

2. Dotazník

2.1 Vymezení skupiny respondentů

V rámci dotazníkového průzkumu je, první část respondentů, která představuje **112 osob**, definována jako náhodný vzorek široké veřejnosti z okresů Brno – město, Brno – venkov a Zlín. Zde bylo předáno celkem 125 dotazníků, z nichž bylo k vyhodnocení vráceno celkem 117 kusů. Toto množství představuje návratnost 93,6 %. 8 kusů dotazníků (6,4%) nebylo k vyhodnocení vráceno vůbec a z celkového počtu vrácených dotazníků bylo 5 kusů (4%) vyplněno nepřesně či nebylo dodrženo pravidlo pouze jedné možné odpovědi. Tento nedostatek by zapříčinil zkreslení celkových výsledků a tudíž snížení celkové reliability, proto jsem tyto dotazníky byla nucena vyřadit ze zpracování. Dotazníky byly předány osobně, poštou nebo elektronicky. Každého respondenta jsem ústně či písemně požádala o co nejpřesnější vyplnění a také mu nabídla možnost konzultace v případě, že si nebude jist zadáním otázky.

Druhá skupina respondentů byla vytvořena čistě náhodně a to na základě jejich vlastní iniciativy a zájmu o vyplnění tohoto dotazníku. Zde je možné konstatovat, že tyto osoby k vyplnění mohl vést jejich osobní zájem o tuto problematiku. Skupina tvořící druhou část respondentů představuje celkem **136 osob**, které můj dotazník pod názvem „*Vlastenecká výchova*“ zcela anonymně vyplnily na webovém portálu www.vyplnto.cz, kam jsem tento svůj průzkum záměrně umístila, a kde je také k dispozici k nahlédnutí: <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/vlastenecka-vychova/>. Na těchto stránkách dotazník vyplnilo celkem 12,5% respondentů. Další odkazy na tento dotazník byly uvedeny na stránkách www.google.cz (9,1%),

²¹¹ CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4, str. 182.

www.facebook.com (5,8%), www.email.seznam.cz (2,9%). Největší část respondentů (59,6%) vyplnilo tento dotazník na blíže nespecifikovaných webových stránkách.

Celkem jsem tedy získala odpovědi na dotazníkové otázky od **248 respondentů**. V tištěné podobě odpovědělo 112 osob (45,16%), on-line pak 136 osob (54,84%). Průzkum probíhal v období měsíce ledna a února 2012.

2.2 Struktura dotazníku

V záhlaví dotazníku jsem uvedla informace týkající se cíle a tématu průzkumu, jeho využitelnosti, orientační délky jeho vyplnění, a také poděkování za čas a ochotu jen vyplnit či instrukci ke zvolení pouze jedné odpovědi. Samotný dotazník (viz příloha č. 1) je tvořen souborem 20- ti zjišťovacích otázek zaměřených na postoje k vlastenectví a k národní hrdosti, ale také například na názory na současnou vlasteneckou výchovu nebo na podíl rodiny či školy v této výchově. V závěru jsou umístěny 3 otázky demografického charakteru, zjišťující pohlaví věk a nejvyšší dosažené vzdělání.

Pro zjištění odpovědí jsem použila otázky uzavřeného typu, které nabízí možnost volby pouze jedné z uvedených odpovědí, jež se nejvíce přibližuje k názoru či postoji daného respondenta. „Výhodou uzavřených otázek je pak podstatně jednodušší vyhodnocení odpovědí“.²¹² Při sestavování dotazníku jsem také dbala na to, aby otázky byly srozumitelné, jednoznačné a měly co nejvyšší vypovídající hodnotu.

3. Vyhodnocení výsledků dotazníku

Výsledky průzkumu byly získány z vyplněných dotazníků od 248 respondentů. Před samotnou sumarizací dat jsem zpracovala tabulku v aplikaci MS Office Excel, do které jsem si průběžně zaznamenávala odpovědi na jednotlivé dílčí otázky. Výsledné počty odpovědí jsem pak převedla na procentuální hodnotu. Tím jsem si vytvořila přehledný podklad pro stanovení závěrů (viz příloha č. 3).

²¹² CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4, str. 166.

Výsledky dotazníku jsou prezentovány v této části současně s uvedením jednotlivých otázek dotazníku, a to formou grafu a krátkého dílčího závěru, jež má za úkol blíže interpretovat výsledná tvrdá data. V další části jsou konfrontovány hypotézy se skutečnými výsledky dotazníkového šetření. Zde potvrzují či vyvracím platnost předem stanovených hypotéz. V bodě diskuze je pak provedeno celkové shrnutí všech získaných informací a jsou zde prezentována závěrečná zjištění v návaznosti na stanovené cíle z úvodu praktické části této práce.

3.1 Identifikace respondentů

Z celkového počtu 248 dotazovaných bylo 182 žen (73,38%) a 66 mužů (26,62%) v následující věkové skladbě:

Tabulka č. 1: Věk respondentů dotazníkového průzkumu

Věk	Počet	Hodnota v %
12 – 19 let	52	20,97
20 – 25 let	138	55,65
36 – 55 let	48	19,35
56 – 90 let	10	4

Zdroj: Vlastní šetření

Dle parametru vzdělání obsahoval vzorek 52 respondentů (20,97%) se základním vzděláním, 12 respondentů (4,48%) s výučním listem, 104 respondentů (41,93%) uvedlo středoškolské vzdělání, 14 dotazovaných (5,56%) mělo vyšší odbornou školu a zbylých 66 osob (26,61%) dokončilo své vzdělání na vysokoškolské úrovni.

Tabulka č. 2: Vzdělání respondentů dotazníkového průzkumu

Úroveň vzdělání	Počet	Hodnota v %
ZŠ	52	20,97
vyučen	12	4,84
SŠ s maturitou	104	41,93
VOŠ	14	5,65
VŠ	66	26,61

Zdroj: Vlastní šetření

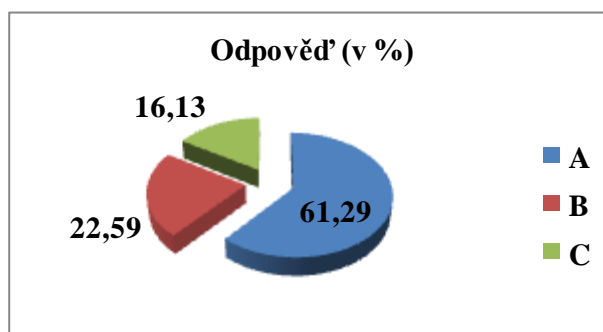
3.2 Interpretace výsledků dotazníkového průzkumu

1. Jste hrdý na to, že jste Čech /Češka?

- a) ano, jistě
- b) ne, necítím se tak
- c) nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom

A	152	61,29%
B	56	22,59%
C	40	16,13%

Graf č. 1: Odpověď na otázku č. 1

Zdroj: Vlastní šetření

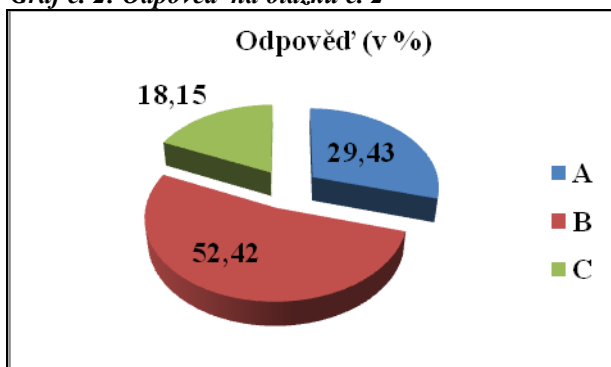
Dílčí výsledek: Převážná většina (61%) dotazovaných je hrdá na to, že jsou nositeli české národnosti. Necelá jedna čtvrtina (23%) nepocítuje hrdost na to, že je Čechem eventuelně Češkou a 40 respondentů se nikdy nezamýšlelo nad touto otázkou.

2. Jak intenzivně vnímáte svoji národní hrdost?

- a) velmi silně
- b) nijak významně
- c) téměř vůbec

A	73	29,43%
B	130	52,42%
C	45	18,15%

Graf č. 2: Odpověď na otázku č. 2

Zdroj: Vlastní šetření

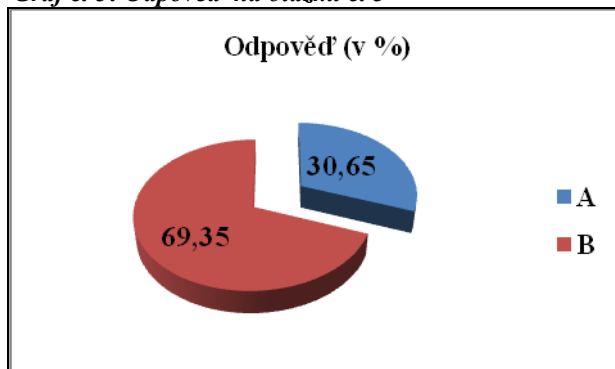
Dílčí výsledek: Více jak jedna polovina (52%) respondentů nepocítuje zvlášť významně svoji národní hrdost a dalších téměř 20% dotazovaných ji nepocítuje vůbec. 73 respondentů z celkového počtu 248 uvedlo, že svoji národní hrdost vnímají velmi intenzivně.

3. Silněji pocítujete příslušnost...?

- a) k České republice
- b) k místu, kde žijete (kde jste se narodil/a)

A	79	30,65%
B	172	69,35%

Graf č. 3: Odpověď na otázku č. 3

Zdroj: Vlastní šetření

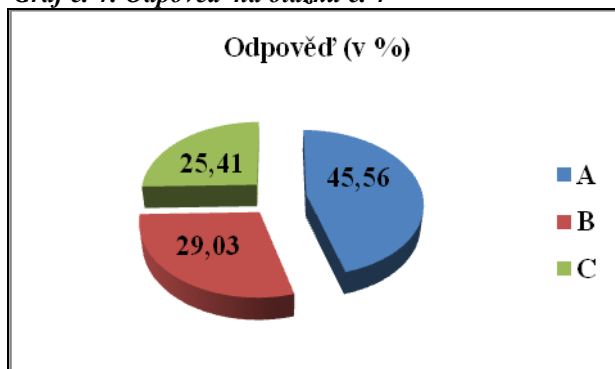
Dílčí výsledek: Téměř 70% osob vyjádřilo silnější pouto k místu pobytu eventuelně k místu, kde se narodili. Zbýlých 30% dotazovaných má větší vztah k České republice jako ke státnímu celku.

4. Byl/a byste ochoten/a změnit místo svého pobytu (s ohledem na patriotismus)?

- a) ano, nečiní mi to potíže
- b) ne, jsem pevně spjat/a s místem pobytu, s rodinou
- c) nevím

A	113	45,56%
B	72	29,03%
C	63	25,41%

Graf č. 4: Odpověď na otázku č. 4

Zdroj: Vlastní šetření

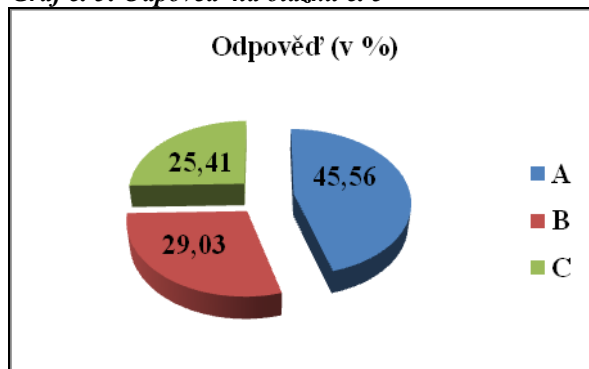
Dílčí výsledek: 45-ti% osob nečiní problémy změnit místo svého pobytu. Téměř 30% respondentů je však natolik pevně spjat/a s místem pobytu či s rodinnými příslušníky, a proto by nebyli ochotni přistoupit ke změně bydliště. Zbýlých 25% dotazovaných nemá na tuto otázku vyhraněný názor, a zvolilo tedy odpověď C - „nevím“.

5. Jaký máte vztah ke své vlasti a k českému národu?

- a) velmi pozitivní
- b) neutrální
- c) negativní

A	103	41,53%
B	124	50,00%
C	21	8,47%

Graf č. 5: Odpověď na otázku č. 5

Zdroj: Vlastní šetření

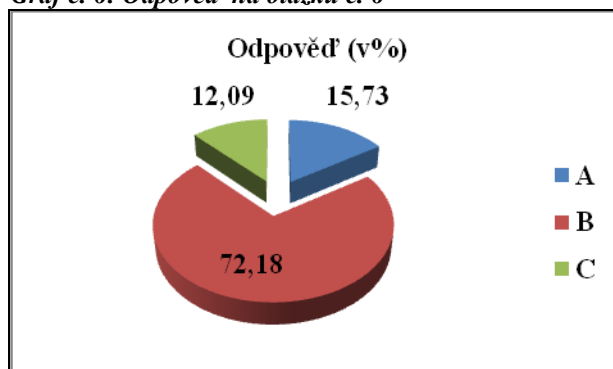
Dílčí výsledek: 42% osob má velmi pozitivní vztah ke své vlasti a k národu. Přesně jedna polovina (50%) pociťuje k vlasti neutrální vztah. A dokonce 21 respondentů vyjádřilo v tomto smyslu vztah negativní.

6. Považujete Čechy, ve srovnání s ostatními evropskými národy, za vlastence?

- a) silně vlastenecky založené
- b) bez výraznějšího zájmu
- c) vůbec se v tomto směru neprojeví

A	39	15,73%
B	179	72,18%
C	30	12,09%

Graf č. 6: Odpověď na otázku č. 6

Zdroj: Vlastní šetření

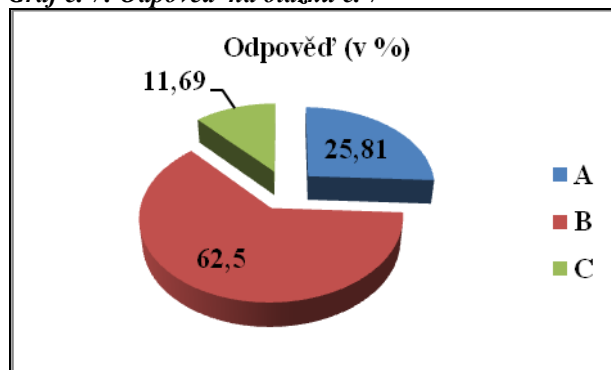
Dílčí výsledek: Převážná většina (72%) respondentů se přiklání k názoru, že Češi jsou národem, který je bez výraznějšího zájmu o vlastenectví. 12% si myslí, že Češi nejsou vlastenci vůbec a pouhých 39 osob uvedlo, že naopak jsou velmi vlastenecky založení.

7. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?

- a) vztah k zemi, kde jsem se narodil
- b) láska k vlasti, národu, jazyku
- c) úcta k předkům, k historii

A	64	25,81%
B	155	62,50%
C	29	11,69%

Graf č. 7: Odpověď na otázku č. 7

Zdroj: Vlastní šetření

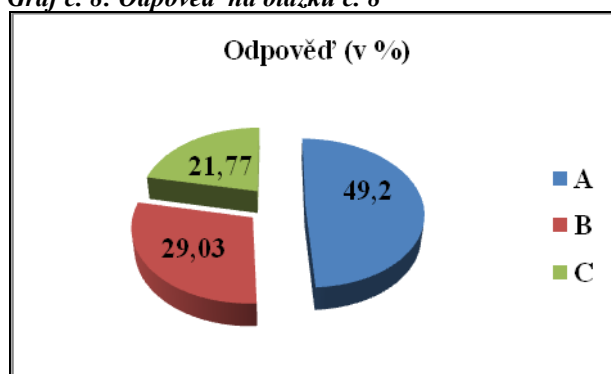
Dílčí výsledek: 155 respondentů si představuje, že vlastenectví je láska k vlasti, národu či jazyku. 64 lidí zvolilo vztah k rodné zemi a 29 osob definuje tento pojem jako úctu k minulosti, k předkům a historii.

8. Považujete se Vy osobně za vlastence?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

A	122	49,20%
B	72	29,03%
C	54	21,77%

Graf č. 8: Odpověď na otázku č. 8

Zdroj: Vlastní šetření

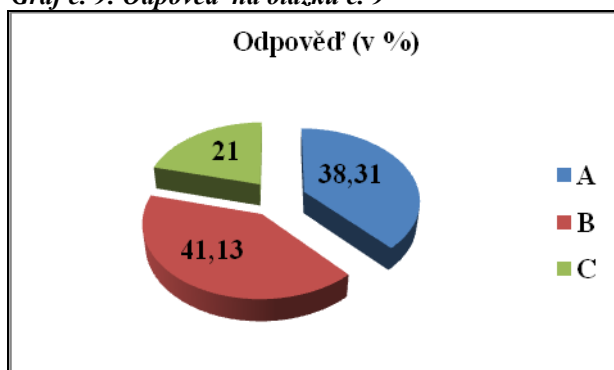
Dílčí výsledek: Téměř 50% dotazovaných se považuje za vlastence a naopak 3% osob se za vlastence nepovažuje. 20% lidí se nedokázalo přiklonit ani k jedné z nabízených odpovědí a zvolilo neutrální odpověď nevím.

9. Domníváte se, že je v současné době vlastenectví stále aktuální téma?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

A	95	38,31%
B	102	41,13%
C	51	21%

Graf č. 9: Odpověď na otázku č. 9

Zdroj: Vlastní šetření

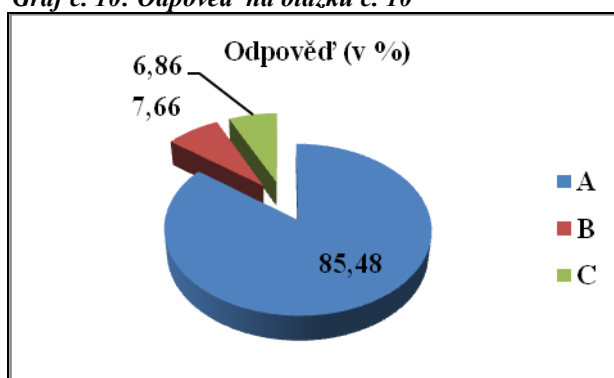
Dílčí výsledek: 102 dotazovaných nepovažuje vlastenectví v současné době za aktuální téma. 95 osob má opačný názor a 51 respondentů se nepřiklonilo ani k jedné z předchozích možností a uvedlo, že neví, zda je vlastenectví stále aktuální.

10. Myslíte si, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

A	212	85,48%
B	19	7,66%
C	17	6,86%

Graf č. 10: Odpověď na otázku č. 10

Zdroj: Vlastní šetření

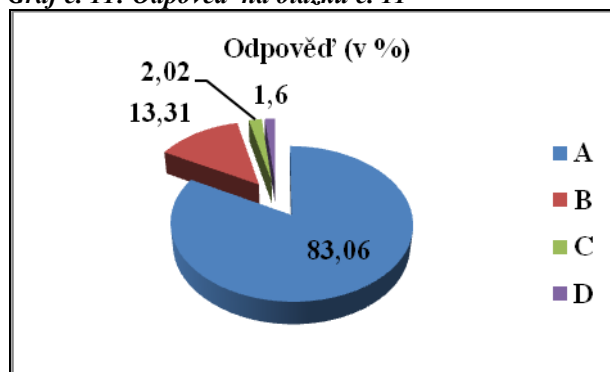
Dílčí výsledek: 85% respondentů se přiklonilo k názoru, že starší generace byly více vlastenecky vychovávány. 8% lidí má opačný názor a necelých 7% dotázaných neví, zda byly starší generace více vychovávány ve vlasteneckém duchu.

11. Kterou generaci obyvatel považujete za větší vlastence?

- a) občany v postproduktivním věku (starší jak 55 let)
- b) občany v produktivním věku (35 – 55 let)
- c) občany v mladším produktivním věku (20 – 34 let)
- d) mladé lidi (12 – 19 let)

A	206	83,06%
B	33	13,31%
C	5	2,02%
D	4	1,60%

Graf č. 11: Odpověď na otázku č. 11

Zdroj: Vlastní šetření

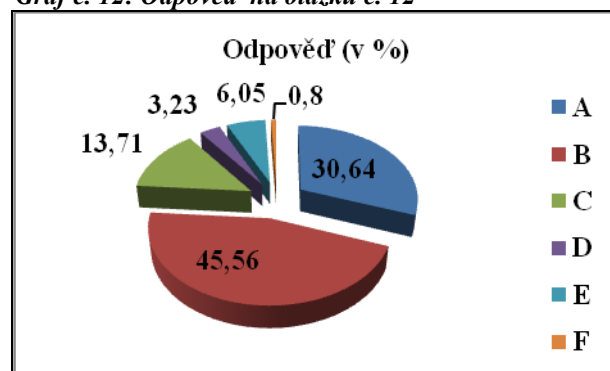
Dílčí výsledek: Absolutní většina odpovědí představující názor 206 -ti dotazovaných byla označena u odpovědi „A“ – lidé postproduktivního věku, starší 55 let. Dalších 33 respondentů si myslí, že jsou to lidé v produktivním věku od 35 – 55 let. Pouze 5 osob uvedlo, že jsou to lidé ve věku mladším produktivním (20 – 34 let) a zbylé 4 odpovědi patřily názoru příklánějším se k mladým lidem ve věku 12 – 19 let.

12. V kterém období, podle Vás, bylo vlastenectví prožíváno nejintenzivněji?

- a) v období národního obrození (18. – 19. století)
- b) v období „První republiky“ (T. G. M.)
- c) za německé okupace od roku 1939
- d) v roce 1968
- e) v roce 1989
- f) v současnosti

A	76	30,64%
B	113	45,56%
C	34	13,71%
D	8	3,23%
E	15	6,05%
F	2	0,80%

Graf č. 12: Odpověď na otázku č. 12

Zdroj: Vlastní šetření

Dílčí výsledek: 45% respondentů zastává názor, že vlastenectví bylo nejintenzivnější v období První republiky. Dalších 30% se přiklání k období národního obrození, 14%

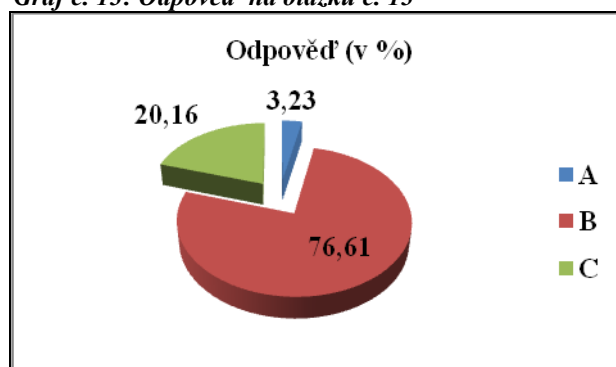
zvolilo možnost období německé okupace. 3% dotazovaných uvedlo rok 1968, 6% pak rok 1989 a pouhé 1% si myslí, že nejintenzivnější vlastenectví je to v současné době.

13. Myslíte si, že je dnešní mladá generace vedena k vlastenectví?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

A	8	3,23%
B	190	76,61%
C	50	20,16%

Graf č. 13: Odpověď na otázku č. 13

Zdroj: Vlastní šetření

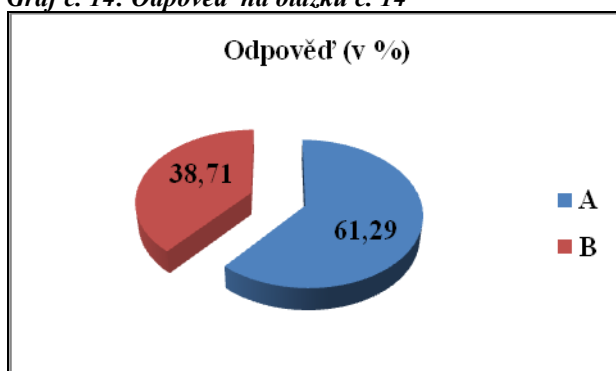
Dílčí výsledek: Převážná většina představující 77% všech dotazovaných zastává názor, že dnešní mladá generace není vedena k vlastenectví. Pouhá 3% osob se přiklání k opačnému názoru a zbylých 20% zvolilo neutrální odpověď „nevím“.

14. Myslíte si, že obecně větší podíl při předávání vlasteneckých hodnot přináší?

- a) rodinné prostředí (rodiče, prarodiče, příbuzní, ...)
- b) vnější prostředí (škola, mimoškolní organizace, významné osobnosti, ...)

A	152	61,29%
B	96	38,71%

Graf č. 14: Odpověď na otázku č. 14

Zdroj: Vlastní šetření

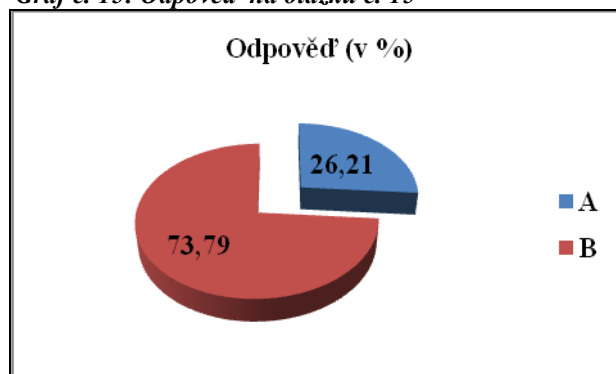
Dílčí výsledek: 61% odpovědí tvoří skupinu osob, která se přiklání k názoru, že vlastenecké hodnoty by mělo primárně předávat rodinné prostředí. Druhá skupina respondentů představující zbylých 39% si naopak myslí, že by to mělo být spíše vnější prostředí, ať už se jedná o školu, zájmové kroužky nebo významné osobnosti.

15. Vyrůstal/a jste v rodině (v prostředí), kde se prosazovaly vlastenecké hodnoty?

- a) ano
- b) ne

A	65	26,21%
B	183	73,79%

Graf č. 15: Odpověď na otázku č. 15

Zdroj: Vlastní šetření

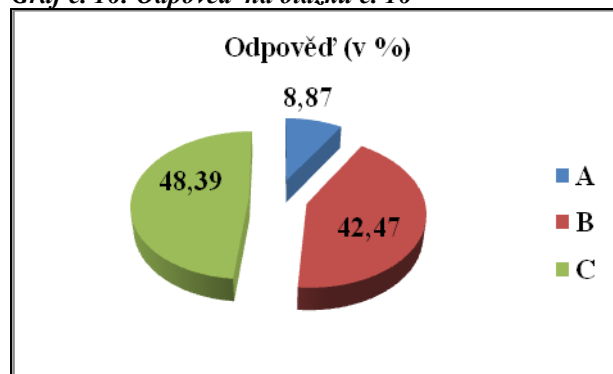
Dílčí výsledek: Na otázku, zda respondent vyrůstal v rodině prosazující vlastenecké hodnoty, odpovědělo 183 dotazovaných záporně. Kladné odpovědi pak byly vyhodnoceny u 65-ti dotazovaných.

16. Mluvili s Vámi vaši rodiče o vlastenectví?

- a) ano, často
- b) ne, nikdy
- c) velmi málo

A	22	8,87%
B	106	42,74%
C	120	48,39%

Graf č. 16: Odpověď na otázku č. 16

Zdroj: Vlastní šetření

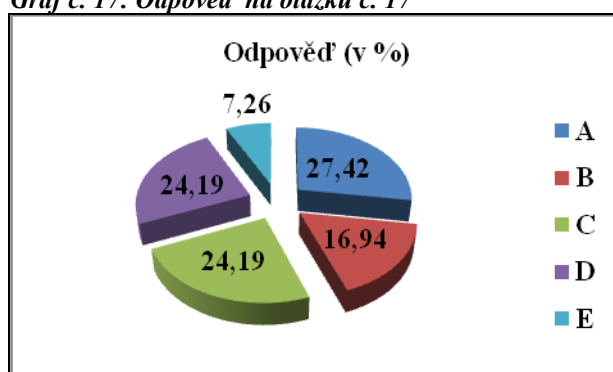
Dílčí výsledek: Drtivá většina respondentů uvedla, že s nimi rodiče o vlastenectví nemluvili buď „nikdy“ (43%) nebo mluvili „velmi málo“ (48%). Pouze 9% dotazovaných přiznalo, že se v jejich rodině o vlastenectví hovoří či hovořilo.

17. Kdo Vás osobně nejvíce ovlivnil v utváření vlastních hodnot v oblasti vlastenectví, národní hrdosti a patriotismu?

- a) rodina (rodiče, prarodiče, příbuzní)
- b) škola svou přímou výukou
- c) významná osobnost
- d) média (knihy, televize, dokumenty)
- e) jiná organizace (např. skaut),

A	68	27,42%
B	42	16,94%
C	60	24,19%
D	60	24,19%
E	18	7,26%

Graf č. 17: Odpověď na otázku č. 17

Zdroj: Vlastní šetření

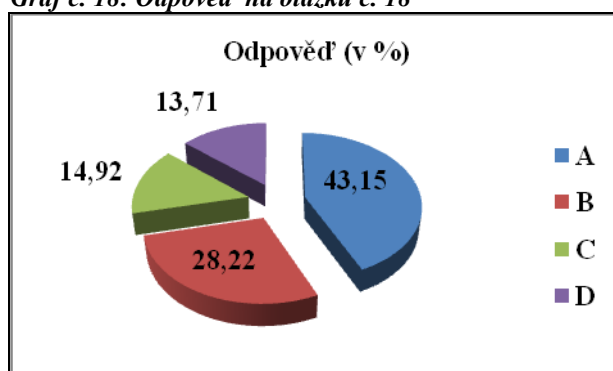
Dílčí výsledek: Rodina ovlivňuje v utváření hodnot v 27%, významná osobnost v 24% a rovněž ve 24 % média ať už ve formě televize, knihy či jiného dokumentu. V 17-ti% dotazníků pak byla označena odpověď „B“ – škola svou přímou výukou a v 7% zazněla odpověď nabízející jinou mimoškolní organizaci.

18. Vlastenecká výchova je podle Vašeho názoru na ZŠ a SŠ:

- a) velmi potřebná
- b) není tak důležitá
- c) zbytečná, stačí role rodiny
- d) nevím, na tuto problematiku nemám názor

A	107	43,15%
B	70	28,22%
C	37	14,92%
D	34	13,71%

Graf č. 18: Odpověď na otázku č. 18

Zdroj: Vlastní šetření

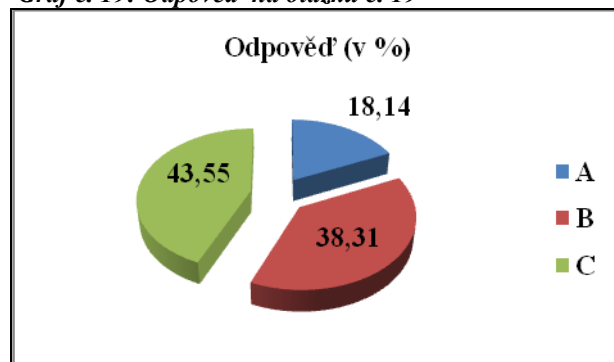
Dílčí výsledek: 43% dotazovaných se přiklání k názoru, že vlastenecká výchova je velmi potřebná. 28% pak uvádí, že není tak důležitá a 15%, že je dokonce zbytečná. Zbýlých 14% nezaujalo na tuto problematiku vlastní názor.

19. Myslíte si, že v současných školních osnovách je věnována dostatečná pozornost informacím zaměřeným na vlast a vlastenecké hodnoty?

- a) ano, to co se děti učí, je dostačující
- b) ne, informací je velmi málo
- c) nevím, nemám přehled o rozsahu této výuky

A	45	18,14%
B	95	38,31%
C	108	43,55%

Graf č. 19: Odpověď na otázku č. 19

Zdroj: Vlastní šetření

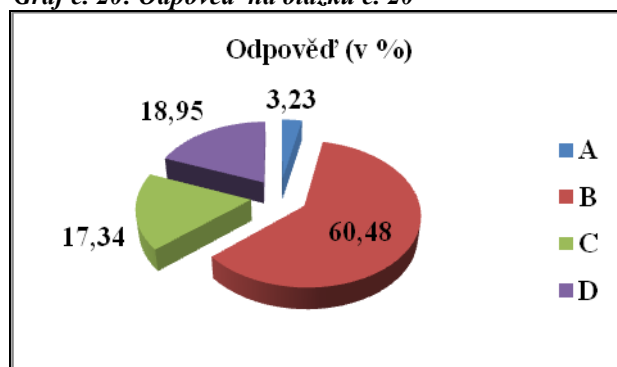
Dílčí výsledek: 44% respondentů uvedlo, že nemají přehled, co se ve škole v souvislosti s vlastenectvím vyučuje. 38% dotazovaných se přiklonilo k názoru, že předávaných informací školou je velmi málo a 18% si naopak myslí, že výuka je dostačující.

20. Vlasteneckou výchovu byste zavedl/a jako:

- a) samostatný předmět na ZŠ
- b) součást již existujícího předmětu (např. vlastivěda, dějepis)
- c) nepovinnou formou individuální iniciativy školy, učitelů (např. přednášky, kurzy)
- d) nezaváděl/a vůbec

A	8	3,23%
B	150	60,48%
C	43	17,34%
D	47	18,95%

Graf č. 20: Odpověď na otázku č. 20

Zdroj: Vlastní šetření

Dílčí výsledek: 150 dotazovaných by zavedlo eventuelní vlasteneckou výchovu jako součást již existujícího předmětu, 8 respondentů dokonce jako samostatný předmět, 43 osob by volilo cestu nepovinné formy a vlastního rozhodnutí školy a 47 lidí by vlasteneckou výchovu nezavádělo vůbec.

3.3 Určení platnosti hypotéz

H1: Lze předpokládat, že lidé v postproduktivním a produktivním věku, budou mít více vryty vlastenecké hodnoty, než lidé mladí, ve věku do 35 let.

K určení platnosti této hypotézy jsem využila konfrontaci s otázkami dotazníku č. 1, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 16 a 17 (viz. příloha č. 4). Z celkového počtu 248 respondentů se dotazníkového průzkumu zúčastnilo 58 osob starších 35 let, což představuje 23% všech dotazovaných.

Tabulka č. 3: Otázky použité k ověření platnosti hypotézy H1²¹³

Čísla otázek

	1		7		8		10		11	
A	44	75,87%	12	20,68%	36	62,07%	212	85,48%	206	83,06%
B	12	20,68%	28	48,28%	7	12,06%	19	7,66%	33	13,31%
C	2	3,45%	18	31,04%	15	25,87%	17	6,86%	5	2,02%
D	x		x		x		x		4	1,60%
E	x		x		x		x		x	
F	x		x		x		x		x	

	12		15		16		17	
A	76	30,64%	24	41,38%	10	17,24%	18	31,03%
B	113	45,56%	34	58,62%	13	22,41%	8	13,79%
C	34	13,71%	x		35	60,35%	5	8,63%
D	8	3,23%	x		x		23	39,66%
E	15	6,05%	x		x		4	6,89%
F	2	0,80%	x		x		x	

Zdroj: Vlastní šetření

Z výše uvedené věkové skupiny 76% respondentů uvedlo, že jsou hrdými Čechy, 48% vyjádřilo vlastenectví jako lásku k vlasti, národu či jazyku a 62% se přímo považuje za vlastence. 58% těchto dotazovaných uvedlo, že nevyrostalo v rodině, kde by byly prosazovány vlastenecké hodnoty. Dále s 60-ti% dotazovaných mluvili jejich rodiče o vlastenectví velmi málo a 39% uvedlo, že jejich hodnoty byly nejvíce utvářeny především médii a v 31-ti% pak následovalo utváření hodnot v rodině.

²¹³ Sumarizace odpovědí na otázky č. 1, 7, 8, 15, 16 a 17 byla vytvořena vyhodnocením 58 kusů dotazníků respondentů věkové skupiny 36 – 90 let. Odpovědi na otázky č. 10, 11 a 12 byly vyhodnoceny z celkového počtu 248 dotazníků.

Při využití odpovědí všech respondentů na otázky č. 10, 11 a 12 přicházíme k výsledku, kdy 85% osob souhlasí s názorem, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Za největší vlastence považuje, generaci postproduktivního věku - občanů starších 55 let, celých 83% oslovených. Dále pak 46% osob považuje období „První republiky“ za dobu, kdy bylo nejintenzivněji vlastenectví prožíváno.

Hypotéza H1 byla potvrzena – verifikováno.

H2: Lze předpokládat, že mladá generace není vedena k vlastenectví.

Hypotéza č. 2 byla posuzována na základě odpovědí respondentů na otázky č. 1, 7, 8, 9, 1, 12, 13, 15, 16, 17, 18, a 19 (viz. příloha č. 4).

Tabulka č. 4: Otázky použité k ověření platnosti hypotézy H2²¹⁴

Čísla otázek použitých pro ověření platnosti hypotézy H2

	1		7		8		9		11		12	
A	106	56,08%	51	26,98%	84	44,44%	69	36,51%	206	83,06%	76	30,64%
B	50	26,46%	127	67,20%	64	33,86%	80	42,33%	33	13,31%	113	45,56%
C	33	17,46%	11	5,82%	41	21,70%	40	21,16%	5	2,02%	34	13,71%
D	x		x		x		x		4	1,60%	8	3,23%
E	x		x		x		x		x		15	6,05%
F	x		x		x		x		x		2	0,80%

	13		15		16		17		18		19	
A	8	4,23%	41	21,70%	12	6,35%	46	24,34%	65	34,39%	41	21,70%
B	147	77,78%	148	78,30%	91	48,15%	33	17,46%	61	32,28%	73	38,62%
C	34	17,99%	x		86	45,50%	32	16,93%	31	16,40%	75	39,68%
D	x		x		x		61	32,28%	32	16,93%	x	
E	x		x		x		17	8,99%	x		x	
F	x		x		x		x		x		x	

Zdroj: Vlastní šetření

Z celkového počtu 248 vyplněných dotazníků byla vybrána skupina 189 respondentů ve věkové škále od 12 do 35 let. Tento počet tvořilo 51 respondentů ve věku 12 -19 let v současnosti navštěvující základní či střední školu a 138 dotazovaných ve věku 20 – 35 let. Tato skupina byla selektována záměrně, a to právě k potvrzení či vyvrácení hypotézy H2.

²¹⁴ Sumarizace odpovědí na otázky č. 1, 7, 8, 9, 13, 15, 16, 17, 18 a 19 byla vytvořena vyhodnocením 189 kusů dotazníků respondentů věkové skupiny 12 - 35 let. Odpovědi na otázky č. 11 a 12 byly vyhodnoceny z celkového počtu 248 dotazníků

Z výsledků vyplývá, že 56% respondentů si uvědomuje svoji hrdost na to, že jsou Češi. 67% dokázalo definovat vlastenectví jako lásku k vlasti, národu a jazyku. 34% mladých lidí se přímo nepovažuje za vlastence a 21% neví, zda jsou vlastenci. Z čehož lze vyvodit závěr, že vztah k vlastenectví není příliš zakotvený v hodnotách mladé generace. 48% dotázaných si myslí, že vlastenectví není v dnešní době již aktuální téma a dalších 21% nezaujalo k této otázce osobní postoj. Pouze 36 -ti% mladých lidí se vlastenectví jeví jako aktuální. Pro mladou generaci není patrně otázka vlastenectví atraktivním tématem. Z odpovědí všech 248 dotazovaných vyplynulo, že mladá generace není téměř vůbec považována za vlastenecky orientovanou, jednalo se pouze o necelá 4%. Dále respondenti uvedli, že od roku 1989 není vlastenectví intenzivně prožíváno (pouze 6%) a dokonce jen necelé 1% osob si myslí, že je vlastenectví nejintenzivnější v současné době. Opět se zde nabízí spojitost mezi aktuálně společensky prožívaným vlastenectvím a výchovou současné mladé generace. Pouze 4 % osob z věkové skupiny 12 – 35 let si myslí, že je jejich generace vedena k vlastenectví. Tento názor podtrhuje i výsledek celkového šetření, kdy stejnou odpověď uvedly jen 3% respondentů. Naopak 78% dotázaných osob mladé generace uvedlo, že jejich generace není vedena k vlastenectví a také 77% všech respondentů mělo stejný názor. Dále 78 % mladé generace nevyrostalo v prostředí či rodině, kde by byly prosazovány vlastenecké hodnoty. Ve 48 -ti% rodin se o vlastenectví vůbec nehovořilo a v 45% se hovořilo velmi málo. Pokud už docházelo k utváření vlasteneckých hodnot, tak tomu bylo pouze v 24% ze strany rodiny a v 17% ze strany školy. Dalším významným ovlivňujícím faktorem byla v 32% média. Pozitivním výsledkem je, že mladí lidé považují alespoň v 34% vlasteneckou výchovu za velmi potřebnou, což odpovídá i názoru celého výzkumného vzorku, který se k této možnosti přiklonil v 43 %. V této souvislosti je nutné také poukázat na fakt, že 39% mladých lidí si myslí, že není věnována dostatečná pozornost v současných školních osnovách informacím zaměřeným na vlastenectví, 40% mladých lidí nemá vůbec přehled o rozsahu takto zaměřené výuky a jen 21% ji považuje za dostačující.

Hypotéza H2 byla potvrzena – verifikováno.

H3: *Lze předpokládat, hlavním postojem vlastence je hrdost na svou vlast a pozitivní vztah ke svému národu a ke své zemi.*

U této hypotézy jsem při určování její platnosti vycházela z otázek č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 a 8 (viz. příloha č. 4). 61% dotázaných uvedlo, že jsou hrdí na to, že jsou Češi. Avšak pouze jedna třetina vnímá tuto svoji hrdost velmi silně a dalších 52% svoji hrdosti nepřikládá zvláštní význam. Téměř 70% respondentů pociťuje silnější vztah k místu svého pobytu v porovnání ve vztahu k České republice jako své vlasti. 46 -ti% lidí by nečinilo změnit místo svého pobytu s ohledem na patriotismus a pouze 30% dotázaných má natolik silný vztah k místu svého bydliště, že by nebyli pochotně jej změnit. Rovná jedna polovina všech dotázaných pociťuje neutrální vztah ke své vlasti i k českému národu a dalších 42% má vztah velmi pozitivní. 72% lidí si myslí, že Češi jsou v porovnání s jinými národy bez výraznějšího zájmu o vlastenectví. Téměř 63% vnímá pojem vlastenectví přímo jako lásku k vlasti, národu, jazyku. Za vlastence se považuje téměř 50% všech dotazovaných.

Hypotéza H3 nebyla potvrzena – falzifikováno.

H4: *Lze předpokládat, že rodina předává více vlasteneckých hodnot než škola.*

K potvrzení či vyvrácení hypotézy č. 4 jsem využila otázky č. 14, 15, 16 a 17 (viz. příloha č. 4). 61% respondentů zastává názor, že rodinné prostředí má větší podíl na předávání vlasteneckých hodnot v porovnání s prostředím vnějším jako je například škola či jiná neškolní organizace. Ale pouze 26% z těchto osob uvedlo, že sami vyrůstali v rodině, kde by se prosazovaly vlastenecké hodnoty. A dokonce jen s 9-ti% dotazovaných rodiče přímo mluvili o vlastenectví. Na otázku, kdo nejvíce ovlivnil daného člověka v utváření vlastních vlasteneckých hodnot, odpovědělo 27% dotázaných, že to byla rodina.

Hypotéza H4 nebyla potvrzena – falzifikováno.

H5: Lze předpokládat, že škola se dnes podílí na vlastenecké výchově velmi málo.

K určení platnosti či neplatnosti poslední z uvedených hypotéz bylo použito otázek č. 14, 17, 18, 19 a 20 (viz. příloha č. 4). Jen necelých 39% osob je názoru, že větší podíl v předávání vlasteneckých hodnot má škola, v porovnání s rodinným prostředím a také pouze 17% respondentů uvedlo, že v utváření jejich vlastních hodnot z oblasti vlastenectví, je nejvíce ovlivnila škola svoji přímou výukou. 43% dotazovaných si však myslí, že vlastenecké hodnoty na základních a středních školách je velmi potřebná, nicméně téměř 44% osob nemá vůbec přehled o rozsahu této výuky a dalších 38% uvedlo, že informací, které jsou předávány žákům, je velmi málo. Následně pak 60% respondentů by si přálo výuku vlastenecké výchovy integrovat do již stávajícího předmětu, jako je například vlastivěda či dějepis.

Hypotéza H5 byla potvrzena – verifikováno.

3.4 Shrnutí výsledků dotazníku

Při celkovém zhodnocení výsledků provedeného dotazníkového průzkumu mohou učinit závěr, že i když generace postproduktivního a produktivního věku ve své většině uvedla, že nevyrostala přímo ve vlastenecky orientované rodině a rodiče s nimi na téma vlastenectví mluvili velice málo nebo vůbec, pociťuje jedna třetina těchto osob, že jim právě rodina poskytla základ v utváření jejich osobních hodnot a postojů.

Převážná většina této generace se považuje přímo za vlastence, je hrdá na to, že je národem Čechů a vlastenectví definuje převážně jako lásku ke své vlasti a k národu. Tento postoj podtrhuje i názor celého výzkumného vzorku, kdy většina respondentů uvedla, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu, považuje je za největší vlastence a následně období „První republiky“ označuje za dobu největšího vlasteneckého cítění. Právě prvorepublikové období lze pak považovat za dobu, kdy se respondentům tohoto průzkumu narodili například jejich vychovatelé, jakožto nositelé hodnot, ať už se jednalo o jejich rodiče, prarodiče či jinak blízké osoby. Tedy vymezená nejvíce vlastenecky orientovaná doba by mohla mít ať už přímý, tak spíše nepřímý vliv na utváření osobních hodnot i u mladé generace, prostřednictvím výchovného působení starších osob.

I když jsou mladí lidé hrdí na to, že jsou Češi, bohužel se sami nepovažují za vlastence. Více jak 2/3 této generace nevnímá vlastenectví jako důležité či aktuální téma. Děti a mladí lidé nežijí ve společnosti a ani v době, ve které by se aktivně vlastenectví prožívalo a proto nejsou k těmto hodnotám ani vychovávaní. To je i jeden z důvodů, proč nemůže být mladá generace považována za vlastenecky orientovanou. Skupina mladých respondentů v průzkumu přímo uvedla, že jejich generace k vlastenectví není vedena, nevyrůstala v rodinách, kde by se prosazovaly vlastenecké hodnoty a ani se o nich téměř nehovořilo, nebo hovořilo velmi málo. Pokud už byly vlastenecké hodnoty předávány, bylo to ve velmi malém poměru školou a následně rodinou a nejčastěji pak docházelo k ovlivňování prostřednictvím médií. Pouze 1/3 mladých považuje vlasteneckou výchovu za velmi potřebnou a obdobný počet si myslí, že vlastenecké výchově není věnována dostatečná pozornost v současných školních osnovách.

V pohledu na vztah Čechů ke svému národu a k vlasti, dospěly výsledky průzkumu vcelku k překvapivě „vlažnému“ postoji. Opět se zde opakuje model, že většina respondentů je hrdá na to, že jsou Češi, nicméně jako „velmi silnou“ označila svoji hrdost pouze jedna třetina. To znamená, že 70% oslovených osob nevnímá svoji národní hrdost nijak zvlášť významně nebo dokonce ji nepocituje vůbec. Dále z průzkumu vyplynulo, že převládá spíše „regionální vlastenectví“ nad vztahem k České republice jako své vlasti a také téměř polovině dotázaných nečiní problém změnit místo svého pobytu s ohledem na patriotismus. Překvapujícím závěrem je také zjištění, že celá polovina dotázaných má neutrální vztah ke své vlasti a k národu a dokonce 21 lidí označilo tento vztah za negativní. Češi se obecně nepovažují ani za výrazně vlastenecky orientované v porovnání s ostatními národy, nicméně pod pojmem vlastenectví si v převážné většině představují především lásku k vlasti a národu. Posledním ze zkoumaných kritérií byl osobní postoj k vlastenectví. Zde se jedna polovina oslovených přímo označila za vlastence a druhá polovina pak uvedla negativní či neutrální odpověď.

Co se týká výchovného působení rodiny, většina lidí si sice myslí, že rodina má v současné době větší podíl na předávání vlasteneckých hodnot, ale prakticky v takovéto rodině vyrůstalo pouze 30% oslovených osob a také obdobný počet lidí uvedlo, že je právě rodina ovlivnila v utváření jejich vlasteneckých hodnot.

Méně než polovina dotazovaných naopak zastává názor, že v současné době předává škola více vlasteneckých hodnot než rodina a opravdu jen zlomek všech dotazovaných uvedlo, že právě škola byla tím, kdo je výrazně ovlivnil v utváření jejich osobních hodnot v rámci vlastenectví. Velmi malá skupina osob (3%) uvedla, že současná školní výuka obsahuje dostatečné množství informací o vlastenectví. Pouze 43 % respondentů vyjádřilo názor, že vlastenecká výchova je velmi potřebná, což dle mého názoru zapříčiňuje fakt, že většina osob nemá zakotveno vlastenectví ve svém povědomí, a proto mu nepřikládá velkou důležitost. Naopak pozitivním zjištěním je, že 60% osob by vlasteneckou výchovu zavedlo jako součást již existujícího předmětu, nejlépe v kontextu s dějinami či vlastivědou.

4. Rozhovor

4.1 Vymezení skupiny respondentů

Pro uskutečnění řízeného rozhovoru jsem si vytypovala skupinu 13 -ti osob, z okresu Brno – venkov, Brno – město a Zlín. Při výběru těchto osob jsem dbala na charakteristickou věkovou, vzdělanostní, ale i názorovou různorodost. V této části mé diplomové práce však interpretuji rozhovory pouze s 10 -ti respondenty, jelikož 3 oslovené osoby neměli zájem o spolupráci v tomto směru a to zejména z důvodu své názorové nevytříbenosti k tématu této práce.

Z pohledu věku, je soubor respondentů tvořen třemi osobami do 30 let věku, dvěma osobami do 40 let, jednou osobou do 50 let, dvěma do 60 let, jednou do 70 let a jednou osobou do 90 let. Jednalo se o 6 mužů a 4 ženy.

4.2 Struktura rozhovoru

Obsah rozhovoru jsem si připravila pomocí 24 strukturovaných otevřených otázek (viz příloha č. 2), které vytvářely pro respondenta možnost zcela volné odpovědi. Úvod každého rozhovoru jsem zahájila krátkým sdělením tématu práce, účelovosti získaných odpovědí, ujištěním v důvěrné zpracování poskytnutých informací a přibližné časové náročnosti celého rozhovoru. Také jsem každého respondenta předem požádala o souhlas se zaznamenáváním celého průběhu našeho rozhovoru na nahrávací zařízení (diktafon). První otázka měla za úkol zjistit jméno, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Následné otázky již byly volně pokládány v návaznosti na odpovědi daného respondenta, podle předem připraveného scénáře. V případě, že respondent nenacházel vhodná slova k vyjádření svého názoru na položenou otázku, reagovala jsem plynule dalšími volně formulovanými upřesňujícími otázkami.

Všechny rozhovory trvaly v průměru 15 - 20 minut a byly uskutečněny v domácím prostředí každého dotazovaného. Pokud možno v příjemné a ničím nerušené atmosféře. Pouze v jednom případě byl rozhovor opakovaně přerušován ze strany malého dítěte dotazované respondentky. Nicméně mohu konstatovat, že tento faktor nijak zásadně negativně neovlivnil průběh celého rozhovoru.

5. Vyhodnocení výsledků rozhovoru

5.1 Identifikace respondentů

Tabulka č. 5: Identifikace respondentů rozhovoru

Označení	Jméno	Věk	Nejvyšší vzdělání
R1	Aleš	55	střední odborné
R2	David	36	střední odborné
R3	Lucie	33	vysokoškolské
R4	Vít	27	středoškolské
R5	Dagmar	29	vysokoškolské
R6	Marie	60	vyučena
R7	Ondřej	26	střední odborné
R8	Jiří	70	základní
R9	Petra	42	vysokoškolské
R10	Vladimír	89	středoškolské

Zdroj: Vlastní šetření

5.2 Interpretace výsledků rozhovoru

Změny jednotlivých rozhovorů je uvedeno v příloze č. 5 této diplomové práce. V této části práce uvádím pouze odpovědi respondentů přiřazených již k jednotlivým hypotézám, ke kterým se dané otázky vztahovaly.

HYPOTÉZA H1 – interpretace výsledků

Definice vlastenectví

Na otázku, co si oslovení respondenti představují pod pojmem vlastenectví, všichni shodně vymezili vlastenectví jako národní hrdost a lásku k národu či ke své vlasti. Toto tvrzení dokládají slova například **R1**: „*Národní hrdost na stát, národ, kde jsem se narodil a kde žiju*“, dále pak **R6** uvedl: „*No, vlastenectví, pro mě představuje lásku k vlasti, národu a významným osobnostem, kteří se podílejí na podvědomí o Česku ve světě*“ nebo **R9**: „*Asi lásku k národu a hrdost na svůj národ*“ a neposlední řadě uvedu výrok **R10**: „*Víte, já jsem se narodil ještě za první republiky. No, a tehda to byla moc krásná doba. Všichni sme byli hrdí na to, že jsme Češi. No a byli jsme vlastenci jak remeň*“.

Vliv věku a životních zkušeností na postoje k národní hrdosti

Při vyjádření možné spojitosti mezi věkem, zkušenostmi a tvorbou vlastních postojů se opět všichni dotazovaní shodli na tom, že jak věk, tak i životní zkušenosti, které během života nabyli, jistým způsobem ovlivňují utváření národní hrdosti i sounáležitosti s českou zemí. Respondent **R2** poukazuje na vliv věku: „*Určitě ano, čím starší člověk, tak tím si myslím, že je větší nacionalista*“. Naopak respondent **R1** poukazuje spíše na životní zkušenosti: „*Ano, hlavně životní zkušenosti to ovlivňují*“. Vedle toho respondent **R8** vnímá jako důležité spojení obou faktorů: „*Životní zkušenosti a věk určitě ovlivňují pocit sounáležitosti s vlastní zemí, ale hlavně s místem, kde dotyčný člověk vyrůstal a je svázán vzpomínkami a událostmi, které se ho bezprostředně dotýkaly*“.

Láska k vlasti jako osobní hodnota

Odpovědi na otázku, zda dotazovaní zahrnují lásku a hrdost na svou vlast mezi své osobní hodnoty odpověděli diferencovaně. Mezi odpověďmi zaznělo **R1**: „*Částečně...*“. **R2**: „*Ano*“, **R8**: „*Rozhodně ne*“. **R6**: „*Jsem hrdá, na to že jsem Češka, mám ráda svůj jazyk, českou kulturu a v cizí zemi by se mně žilo těžko*“. **R10**: „*Já určitě ano. Já jsem opravdu hrdej Čech a Čechoslovák. A byl jsem celý život, byl jsem tak prostě vychovanej*“. Nicméně kladná odpověď zazněla v 50-ti% odpovědí.

Jsem vlastenec

Na otázku, zda se dotazovaný považuje přímo za vlastence, odpověděli 3 osoby kladně, dva respondenti záporně a zbývající jeden uvedl částečně. Pro názornost uvádím slova **R6**: „*Určitě ano*“. **R8**: „*Ne, ani náhodou*“. **R10**: „*Ano, samozřejmě, já se považuju za velkého vlastence*“.

Výchova v duchu vlastenectví

Na další otázku, která zjišťovala, zda byly oslovené osoby vychovávány v duchu vlastenectví, tak opět kladně odpovědělo 50%, záporně pak dvě osoby a jeden respondent uvedl, že si nepamatuje výchovu v tomto směru: **R6**: „*Ano*“. **R8**: „*Nebyl a nemohl být. Protože narodil jsem se za Hitlera, pak přišli komunisté, žil jsem pořád na stejném místě, ale najednou jsme byli součástí sovětského svazu. Tak na co mám být hrdý. Největší chyba byla rozdělení Rakouska – Uherska*“. **R10**: „*Ano, byl jsem*“.

vychováván k tomu, aby se ze mě stal vlastenec. Měl jsem hodně vlastenecky založené rodiče.

Vlastenecká výchova v rodině

Z rozhovoru dále vyplynulo, že obecně se v rodinách, v nichž vyrůstaly starší generace, často hovořilo o vlastenectví, například v podobě rozmluv o historii nebo významných osobnostech. **R6:** „Prarodiče jsem nepoznala, rodiče, už jsem měla pouze maminku a ta měla velké vlastenecké cítění“. **R9:** „Dědeček a babička, kteří vzpomínali na dobu druhé světové války, jak toto období prožívali, jak si hráli“. **R10:** „... maminka s tatínkem byli velcí vlastenci. Maminka hodně četla a byla úžasná vypravěčka, nikdy nezapomněla na český velikány a na důležité události z našich dějin. A pak tatínek, ten si představte, byl důstojníkem v armádě, za první republiky. Já má ještě schované jeho jmenovací glejt, kterej doslal přímo od Masaryka. Ten byl opravdu velkej vlastenec. Byl by za republiku a za národ ochoten i obětovat život“.

Vliv na utváření vlastních hodnot

Jako zásadní činitele ovlivňujícího utváření vlasteneckých hodnot, ve shodě všichni oslovení vzpomenuli především rodinu a částečně i školu. **R1** uvedl například: „Rodiče a částečně škola“. **R9** škole nepřikládá význam: „Z rodinného kruhu, a prarodiče ze zkušenosti z druhé světové války. Ze školy né, bylo období komunismu a to se projevilo i ve školní výuce“. **R6** vedle rodiny zmiňuje také učitele: „I maminka, myslím si, že jsem měla i výborné učitelé, kteří byli též vlastenci a kteří nás i tomu i vychovávali“. **R8** pak stručně uvádí: „V oblasti hodnost, učení a rodiče samozřejmě“.

Generace větších vlastenců

Při vymezení, kterou generaci dotázané osoby považují za nejvíce vlastenecky orientovanou, řekl **R2:** „Nejstarší, momentálně nejstarší žijící lidé v této republice, kteří zažili nejlépe první republiku a s tím spojené věci jako skauting nebo Sokol“. Podobně se vyslovil také **R6:** „Myslím si, že dnes již ta nejstarší, kteří prožili německou okupaci, a velice se projevila i ta mládež v 68 roku, kdy opravdu ti mladí vystoupili a když byla sovětská okupace a když vystoupili proti okupaci a byli takoví akční a projevila se veliká láska k národu“. **R9** shodně uvádí: „Starší generace, ta která zažila větší čas svého života před rokem 1989. Lidé 55 let a více“.

Starší generace – větší vlastenci

Důvody, proč respondenti považují starší generace za více vlastenecky orientované lze shrnout do bodu – pomalejší komunikace, budování republiky a osobnost Masaryka, konec nadvlády jiných národů a samotný styl výchovy. **R1:** „*Nebyla taková komunikace, nebyly počítače, nebyl internet, nebyla televize, bylo pouze rádio, takže se předávalo hodně ústně, maximálně knihy nebo časopisy*“. **R2:** „*Tak ta starší generace, samozřejmě byla vedena k tomu, protože jsme měli mladou republikou, relativně a de facto, byly vždy, když je něco nové, tak lidé mají větší chuť jít do toho. Proto i to vlastenectví bylo větší a každý se chtěl podílet na tom utvářet tu republiku*“. **R6:** „*No právě proto, po té dlouhé nadvládě Habsburků a nadvládě Němců, se český národ spojil a povstal a projevoval hrdost na své češství*“.

Vzpomínka na školní docházku

Při poslední otázce mohli respondenti zavzpomínat na dobu své školní docházky ve spojitosti s vlasteneckými prvky. Respondenti uvedli **R2:** „*Tak vytvářeli jsme vlastně na průmyslové škole, jsme měli za úkol, dělat výpisky z televizních novin do občanské nauky, a samozřejmě to bylo de facto o vlasti*“. **R1:** „*Ano, literatura, dějepis. V literatuře i v dějepise, kde bylo národní obrození, kde bylo od Havlíčka počínaje přes Jirásku a podobně*“. **R6:** „*No určitě, měli jsme paní učitelku Hyprovou, která měla velice kladný vztah k vlastenectví a pan učitel Souček z dějepisu, které ho si velmi pamatuji a ten nám povídal věci z historie, vyzdvýhoval významné osoby*“. **R10:** „*Vzpomínám si na našeho pana učitele Dolejšího, který měl takovou malou knížku s krásnými českými říkankami a písničkami. My jsme si je opisovali a pak se je učili. Taký mám stále před očima obraz Masaryka na koni, který jsme měli ve škole. Taký si vzpomínám na to, že jsme se byli podívat na prezidenta Masaryka, když projížděl Brnem na své cestě do Židlochovic*“.

HYPOTÉZA H2 – interpretace výsledků

Aktuálnost vlastenectví v dnešní době

Všichni oslovení respondenti z mladší generace se shodli na tom, že vlastenectví je i v dnešní době stále aktuální. Například respondent R3 dal tento problém do protikladu ke globalizaci - **R3:** „*Velmi, celý svět se globalizuje, tak je potřeba znát*“.

své kořeny, vědět kam člověk patří atd.“. Respondent R5 zase zaměřil svoji pozornost na různé generace - **R5:** „Tak pravděpodobně, jak asi pro kterou kategorii lidí ve společnosti, aktuální budou pro takovou tu starší generaci, ale myslím si, že děti, v současné době ve věku 12, 13 let neví, co to vlastenectví je“. A respondent R7 uvádí v kontextu současné rychlé doby - **R7:** „No myslím, si, že určitě aktuální jsou. Ale nějakým způsobem, mi přijde, že doba je hektická, a lidé zapomínají na vlastenectví, hodnoty atd.“.

Vliv věku a životních zkušeností na postoje k národní hrdosti

Mladí lidé jsou si vědomi toho, že i postoje prochází svým vývojem v závislosti na různých faktorech – například **R4** uvedl: „Nejspíš ano. I když si nejsem jistý, jak moc tohle budou prožívat současné generace mladých lidí, až zestárnou. V té době už možná nebude český národ existovat a bude třeba už jen Evropa, jako celek“. Další zajímavý názor uvedl respondent **R7:** *Myslím si, že ano. Čím je člověk starší tím si uvědomuje různé hodnoty, má de facto dospělejší názor, zkušenosti, které má, ho určitě obohacuje v tom, že dokáže různé věci vnímat s takovým starším nadhledem“.*

Láska k vlasti jako osobní hodnota

Na otázku, zda by oslovení respondenti zařadili mezi své osobní hodnoty lásku a hrdost na svou vlast, odpovídali různě a několikrát poukázali na fakt, že se považují spíše za Moráváky, než za Čechy. Například **R3:** „Asi ne. Na to, že jsem Češka, nejsem nijak zvlášť hrdá. Ale hrdá su třeba na kulturu nebo na úspěchy českého sportu“. **R5:** „Jo, né k české vlasti, ale k moravské vlasti. A samozřejmě jsem na svou vlast hrdá a jsem hrdá na to, že jsem z Moravy.“ **R7:** „Tak to každopádně, samozřejmě cítím se, že jsem Čech. Dále tradice, které jsou nedílnou součástí, určitého vlasteneckého pojetí. A člověk si národní hrdost uvědomí, i při zmínce o vynálezech, na kterých se podíleli čeští vědci“.

Jste vlastenec?

Za vlastence se považují i všichni respondenti mladší generace, i když svůj souhlas vyjádřili dosti vlažně. **R3:** „Jak kdy. Dřív spíš než teď“. **R4:** „Spíše ano“. **R5:** „Ano“. **R7:** „Ano, považuji se za vlastence“.

Výchova v duchu vlastenectví

Obecně převládá názor, že mladá generace není aktivně vychovávána v rámci vlasteneckých hodnot. I mladí respondenti potvrdili toto tvrzení svými odpověďmi: **R3:** „Nijak zvlášť“.**R4:** „Hm, nijak zvlášť“. *Když to tak vezmu, tak opravdu skoro ne*“. **R5:** „Hm, tak vysloveně ne. Ve škole, mě to již nepotkalo. Spíše od rodičů člověk přejímá hodnoty, jak se má chovat ve společnosti, různých norem“.

Vlastenecká výchova v rodině

Pokud pak následně jde o přímou výchovu k vlastenectví ze strany rodiny, opět bylo dosaženo závěru, že rodiče v dnešní době nehovoří často o tématech spojených s vlastenectvím. Respondent **R3** stručně uvedl: „Ne“. Respondent **R4** již obsáhleji: „Nijak zvlášť. Jak jsem řekl, moc se to u nás doma neřešilo. Ale když byla příležitost, tak samozřejmě naši na to zavedli řeč. Ale aby záměrně si se mnou sedli a začali vykládat třeba o Masarykovi, tak to né“. A následně respondent **R7** odpověděl: „To si myslím, že né. U nás doma taková výchova nebyla“.

Vliv na utváření vlastních hodnot

V rámci ovlivnění utváření vlastních hodnot, má ale mladá generace vcelku jasno. Kromě jednoho osloveného, který uvedl, že neví, kdo je ovlivnil, všichni jmenovali konkrétně - **R4:** „Historie. Mám rád knížky. Hodně čtu právě i historický věci“.**R5:** „Rodiče, učitel dějepisu“.**R7:** „V rámci lokálního patriotismu ovlivnil Tomáš Baťa. A podmět k tomu se zamyslet, nad svým vlastenectvím, mi dal určitě i Václav Havel, jeho slova měly vždy co říci“.

Generace větších vlastenců

Mladí lidé jsou si vědomi faktu, že starší generace lidí mají větší národní cítění. Lze to podložit následujícími výpověďmi - **R3:** „Asi nejstarší generace, ale zase pod jejich vedením pak přišel ten komunismus. Asi žádná generace. Záleží spíš na jednotlivci“.**R4:** „Myslím, že jsou to pamětníci války“.**R5:** „Zlatý střední věk 50,60 let a výše“.**R7:** „Já bych řekl, že tam to bude na tom středu, starší jak 50 let a výše. Tedy lidé produktivního věku“.

Mladá generace bez vztahu k vlastenectví

Současně také mladá generace souhlasí s názorem, že právě jejich generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jak generace například před válkou. Shodli se všichni respondenti, když uvedli - **R3:** „*Prostě a jednoduše je k tomu nikdo nevede. S mladýma o tom prostě nikdo nemluví, ani doma, ani ve škole*“. **R4:** „*Protože nezažila válku*“. *To samozřejmě není jen toto. Ale dnešní době se k tomu děcka nějak nevedou a obecně se o tom vůbec nemluví. Jen když je státní svátek, tak jsou v televizi nějaké pořady. Ale jinak nic moc*“. **R5:** „*Protože současná generace nevnímá silně nic. Je vychována počítačem, televizí, médií, nemá ani vzory. Natož aby tušila, co je to vlastenectví*“. **R7:** *Jednoznačně tou dobou, to uspěchanou, internetovou, dobou rychlého občerstvení*“.

Důležitost vlastenecké výchovy pro mladé

Navíc se také oslovení respondenti jednoznačně shodli na tom, že vlastenecká výchova je pro mladé lidi důležitá - **R3:** „*Je potřebná. Aby si mladí uvědomili, že je potřeba uznávat hodnoty dané naší národní povahou, ale zároveň si brát i dobré od jiných národů. Tím pak vzroste kvalita a úroveň lidí, kteří zde žijí*“. **R4:** „*Spíš by se to mělo připomínat lidem, kteří naši zemi řídí. Ano, myslím, že je to důležité nejen pro mladou generaci, ale pro všechny*“. **R5:** „*Myslím, si, že vlastenecká výchova je důležitá, aby o ní mladá generace věděla, aby si vytvořila nějaký vztah, názor. Pravděpodobně nebude tento vztah, tak intenzivní, jako u generace před válkou*“.

Vedení mladé generace k vlastenectví

Dále si také tato skupina osob uvědomuje, že mladí lidé nejsou k vlastenectví vůbec vedeni. Konkrétně uvedli - **R3:** „*Ne, protože je vychovávají rodiče, kteří byli vychováni za socialismu, kdy hodnoty lidí byly často poněkud špatné*“. **R4:** „*Ne, ale myslím, že by měly být vedeny. To každopádně*“. **R7:** „*Ne, nejsou*“.

Vzpomínka na svoji školní docházku

Pokud si měli oslovení respondenti vzpomenout na nějaký prvek vlastenecké výchovy ze svojí školní docházky, nevybavili si vesměs téměř nic - **R3:** „*Ne*“. **R4:** „*Ne, konkrétně si už nic nevybavím, ale asi to bylo nejspíš v rámci dějepisu*“. **R5:** *Mě to již ve škole neovlivnilo, takže ne, nevzpomenu si*“.

HYPOTÉZA H3 – interpretace výsledků

Definice vlastenectví

Mezi nejčastější definice vlastenectví, které zazněly jako odpovědi oslovených osob, byla hrdost nebo láska k vlasti či k národu, vztah ke své zemi nebo k obecně předávaným hodnotám. Osm z deseti respondentů uvedlo přímo „hrdost“ a zbylí dva zmínili „lásku“. Pro ilustraci uvádím například odpovědi - **R1:** „*Národní hrdost na stát, národ, kde jsem se narodil a kde žiju*“. **R3:** „*Že je člověk hrdý na to, že je z Čech a Moravy. Má rád český jazyk, prostředí, kde vyrůstá. Váží si spoluobčanů*“. **R6:** „*No, vlastenectví, pro mě představuje lásku k vlasti, národu a významným osobnostem, kteří se podílejí na podvědomí České republiky ve světě*“. **R7:** „*Představuji si, to že člověk je jakým si způsobem svázán se zemí ve které žije. Pozitivně vnímá hodnoty, které mu byly vštěpovány od jeho útlého dětství, např. vztah k vlasti co se týče dalších věcí, můžu jmenovat např. určitou národní hrdost*“.

Vlastní vztah k české vlasti

Mezi své osobní hodnoty by zařadilo 8 respondentů z 10, lásku k české vlasti nebo hrdost na svou vlast. Ve třech případech tyto osoby zúžily ještě svoji formulaci na intenzivnější vztah k Moravě, nežli k Česku obecně. **R5:** „*Jo, né k české vlasti, ale k moravské vlasti. A samozřejmě jsem na svou vlast hrdá a jsem hrdá na to, že jsem s Moravy*“. **R6:** „*Jsem hrdá, na to že jsem Češka, mám ráda svůj jazyk, českou kulturu a v cizí zemi by se mně žilo těžko*“. **R7:** „*Tak to každopádně, samozřejmě cítím se, že jsem Čech. Dále tradice, které jsou nedílnou součástí, určitého vlasteneckého pojetí. A člověk si národní hrdost uvědomí, i při zmínce o vynálezech, na kterých se podíleli čeští vědci*“. **R10:** „*Já určitě ano. Já jsem opravdu hrdej Čech a Čechoslovák. A byl jsem celej život, byl jsem tak prostě vychovanej*“.

Intenzita vztahu k české vlasti

Všichni respondenti se shodli na tom, že jejich vztah k místu bydliště, eventuelně rodiště, převyšuje nad vztahem k české vlasti. **R2:** „*Spíše k místu kde žiji, a kde jsem se narodil*“. **R6:** „*Rodným místo mám určitě ráda, to mám ráda nejvíce, tam mám zapuštěné kořený, ráda se tam vracím, mám ráda i rodnou Moravu a Moraváky*“. **R7:** „*Řekl, bych, kdybych to rozdělil na procenta, 70% místo kde jsem se narodil,*

k čemuž přidávám ten důraz, 30% vlast kde žiji. Velkým patriotem jsem hlavně vůči svému místo narození, zlínský kraj“.

Projevy národního cítění

Při položení otázky, ve kterých chvílích se v současnosti projevuje národní cítění, všechny osoby bez rozdílu uvedly spojitost se sportem. Dva respondenti k této odpovědi ještě připojili zmínku o úmrtí slavné osobnosti²¹⁵. **R2:** *Nejvíce národní cítění se projevuje, když vyhrají hokejisté nějaký turnaj, nebo nějaký Čech vyhraje wimbledon a podobně“.* **R5:** *„Mám spíše pocit, že u nás se to traduje spíše se sportovními zápasy. Např. hokej a oblíbený pokřik: „ Kdo neskáče, není Čech“.* **R7:** *„Tak jak už jsem zmiňoval, tak je to hodně při těch sportovních utkání, zejména u hokeje. Pro mě osobně je to dvousečná hodnota, při skončení zápasu, již mnoho lidí už zase nepřemýšlí o tom, že Češi jsou. Nebo při významných pietách, úmrtí Václava Havla“.*

Vlastenectví Čechů

Osm respondentů nepovažuje Čechy vůbec za vlastenecky orientovaný národ, v porovnání s ostatními národy. Jeden člověk uvedl, že vlastenci jsou ve spojitosti s jejich kulturním přehledem. A poslední respondent si myslí, že je Čechům vlastenectví předurčené už dob národního obrození. **R2:** *„Myslím si, že né, oproti polákům jsme úplně břídilové“.* **R8:** *Ani náhodou“.* **R10:** *To opravdu nejsou. Ani pomalu neví, jak má správně vypadat naše vlajka. A vlastenců v pravým slova smyslu se mezi mladýma moc nenajde.* **R7:** *„Myslím si, že český národ již toto má nějakým způsobem předurčené, od doby národního obrození a myslím si, že ty kořeny sahají hluboko, od spisovatelů a politiky českého národa. Jsme národ, který má vlastenectví více v srdci“.*

Motivace vlastence

Otázka motivace k zajištění postoje být nebo stát se vlastencem je ze strany mnou oslovených osob vnímána diferencovaně. Respondent **R1** vidí důvod ve zviditelnění: *Pravděpodobně to, že se chce nějakým způsobem zviditelnit, aby se dostal do politiky a mohl si co nejvíce nakrást“.* **R2** uvádí aktuální trendy, které daného člověka ovlivňují: *„U mladší generace je móda, jako skinheads, u starší generace je to výchovou“.* Dále pak v mnoha odpovědích zazněl právě vztah k něčemu českému, například **R5:** *Je to*

²¹⁵ Rozhovory byly uskutečněny v únoru 2012, krátce po úmrtí bývalého prezidenta Václava Havla.

v podstatě opravdu takový pocit, hrdost, cit, že žije v České republice, že má kolem sebe historii, která pramení z místa, kde žije a celkové společnosti. Myslím si, že je to i charakterová vlastnost. Člověk to musí cítit“. **R10:** „Myslím si, že je jeho vztah k český vlasti, k českému národu a českému dědictví, které si předáváme už staletí. Prostě si myslím, že vlastenec musí milovat všechno české. Prostě musí být hrdej na to, kdo je, a kde žije.

HYPOTÉZA H4 – interpretace výsledků

Výchova v duchu vlastenectví

Na otázku, zda byli respondenti vychováni ve vlasteneckém duchu, odpověděli pouze 3 osoby kladně. Ostatní uvedli, že jejich výchova v tomto smyslu neprobíhala buď vůbec, nebo nijak zvlášť záměrně. **R10:** „Ano, byl jsem vychováván k tomu, aby se ze mě stal vlastenec. Měl jsem hodně vlastenecky založené rodiče. **R4:** „Hm, nijak zvlášť“. Když to tak vezmu, tak opravdu skoro ne“. **R8:** „Nebyl a nemohl být. Protože narodil jsem se za Hitlera, pak přišli komunisté, žil jsem pořád na stejném místě, ale najednou jsem byli součástí Sovětského svazu“.

Vlastenecká výchova v rodině

Pokud se mělo jednat o jakoukoliv formu vlastenecké výchovy uskutečňovanou prostřednictvím výchovy přímo v rodině, tak většina osob uvedla, že s nimi rodiče alespoň někdy na toto téma zavedli řeč. **R1:** „Ano, mluvili, hlavně o historii a osobnostech“.

R4: „Nijak zvlášť. Jak jsem řekl, moc se to u nás doma neřešilo. Ale když byla příležitost, tak samozřejmě naši na to zavedli řeč. Ale aby záměrně si se mnou sedli a začali vykládat třeba o Masarykovi, tak to né“. **R5:** Tak to určitě. Konkrétně co se týče významných osobnosti, ovlivnili mě jak rodiče, prarodiče, i ve škole, v hodinách dějepisu, jsme měli výborného učitele, který nás informoval o českých významných osobnostech“.

Vliv na utváření vlastních hodnot

Na otázku, kdo oslovené respondenty ovlivnil v utváření jejich vlastních hodnot v této oblasti, odpovědělo 6 osob, že to byla právě rodina. **R6:** „Prarodiče jsem nepoznala, rodiče, už jsem měla pouze maminku a ta měla velké vlastenecké cítění“.

R9: „Z rodinného kruhu, a prarodiče ze zkušenosti z druhé světové války. Ze školy né, bylo období komunismu a to se projevilo i ve školní výuce“. **R1:** „Rodiče a částečně škola“.

Vedení mladé generace k vlastenectví

Obecně převládá názor, že dnešní mladé generace nejsou vedeny k vlastenectví, což podtrhují i odpovědi našich respondentů. **R2:** „Jak v kterých rodinách, některých ano, některých ne“. **R3:** „Ne, protože je vychovávají rodiče, kteří byli vychováni za socialismu, kdy hodnoty lidí byly často poněkud špatné. **R7:** „Ne, nejsou“. **R9:** „Myslím si, že moc nejsou“.

Podíl prostředí na utváření vlasteneckých hodnot

Další z položených otázek, na kterou účastníci rozhovoru odpovídali, byla které prostředí má v současnosti větší podíl na utváření vlasteneckých hodnot, zdali je to více rodina nebo spíše naopak vnější prostředí. Rodinu jako hlavního podílníka na utváření těchto postojů uvedli pouze 3 respondenti. Dalších 5 osob si myslí, že by tento podíl měl být rovnoměrně rozložený mezi rodinu a školu. **R8:** *Základní návyky se tvoří v rodině, vnější prostředí ho ovlivňuje výrazněji. A dále záleží i na individualitě každého jedince“.* **R9:** *„Rodina hraje u dítěte roli dlouhodoběji oproti škole, měl by tento podíl být z větší části od rodiny“.* **R10:** *„Asi by to mělo jít ruku v ruce, né? Každý má svůj podíl. Rodina by měla začít a škola to pak dobrušovat“.*

Primární vychovatel vlastenectví – rodina nebo škola

Při určení primárního vychovatele, který by měl v ideálním případě převážně ovlivňovat utváření vlasteneckých postojů, nebyla ani v tomto případě uvedena rodina jako hlavní určovatel. Pouze dvě osoby se přiklonily k možnosti rodiny. Zbylí respondenti uvedli podílové rozložení mezi školou a rodinou, nebo by dokonce tuto výchovu zcela zrušili. **R5:** *„Tak měla by se věnovat hlavně, rodina, ale protože v praxi by to asi nefungovalo, měla by škola k tomuto tématu zaujmout postoj a podílem se v rámci výuky“.* **R10:** *„Asi rodina, protože na školu nemusí být spoleh“.* **R1:** *Rodina 30%, škola 70%“.*

HYPOTÉZA H5 – interpretace výsledků

Vliv na utváření vlastních hodnot

Jak již bylo uvedeno u předcházející hypotézy, školu jako hlavní ovlivňující činitel označil pouze jeden respondent a další tři osoby uvedli školu jako částečně ovlivňující prvek v utváření svých hodnot. **R2:** „Škola, no tak de facto občanská nauka a s tím spojené věci, předměty“. **R5:** „Rodiče, učitel dějepisu“. **R10:** „...musím taky říct, že nás k vlastenectví hodně vedli i učitelé v obecné škole“.

Důležitost vlastenecké výchovy pro mladé lidi

Na otázku míry důležitosti vlastenecké výchovy pro dnešní mladou generaci, se většina oslovených osob vyjádřila, že tato výchova je i dnes stále důležitá. **R2:** „Tak potřebná určitě je, pokud si neudržíme své vlastní hodnoty jako vlasti, tak nás schlamstne globalizace a nebudeme mít tady nic vlastního“. **R5:** „Myslím, si, že vlastenecká výchova je důležitá, aby o ní mladá generace věděla, aby si vytvořila nějaký vztah, názorů. **R9:** „Myslím, si, že je velmi důležitá, kór v současné době, kdy je vše nejisté. Každopádně musí se začít od mala, není dobré začít v 15, v 16 –ti letech“. Pouze jeden respondent zastával negativní názor a dal by přednost spíše výchově multikulturní. **R8:** „Ne, absolutně, né. Já si myslím, že je to chyba. Měla by se učit všeobecně láska k lidem, bez ohledu na národnost, barvu pleti.“

Podíl prostředí na utváření vlasteneckých hodnot

Při rozboru odpovědí na otázku, které prostředí má v dnešní době větší podíl na utváření vlasteneckých hodnot, a to nyní z pohledu vnějšího prostředí, které jsem v pokládané otázce blíže specifikovala jako prostředí školy, mimoškolních organizací, osobností a médií, jasně vyplynulo, že vnější prostředí jako samostatný činitel výchovy, bylo uvedeno pouze 2 krát. V dalších 6 -ti případech pak respondenti uvedli vnější prostředí ve spojitosti s větším vlivem rodiny. **R4:** „Vnější prostředí. Tam dneska ty děcka tráví asi i víc času. Rodiče na jejich výchovu někdy nemají čas“. **R6:** „No myslím si, že více škola. Společnost, kultura. Měla by se více podílet škola, mělo by se vyučovat o významných osobnostech, měla by se láska k české republice pěstovat“. **R3:** „Obojí, v dětství rodina později vnější prostředí“. **R7:** Myslím, si že by to mělo být rozložené rovnoměrně, škola, rodinná i média

Primární vychovatel vlastenectví – rodina nebo škola

V případě, že se byla dotazovanému dána možnost určit budoucího primárního vychovatele v rámci vlasteneckých hodnot, tak přímo škola byla zmíněna opět pouze 2 krát a v pěti případech následovalo opět propojení školy a rodiny. **R6:** „*No myslím si, že více škola*“. **R7:** „*Rovnoměrný podíl – rodina / škola*“. **R4:** „*Já si myslím, že obě stejně*“.

Současná školní výuka

Respondenti obecně nepovažují současnou školní výuku v rámci vlastenectví za dostačující a to v 5 -ti případech, další 4 osoby nemají přehled o stavu současných školních osnov. **R4:** „*Ne. Jak jsem už řekl, dneska se o národu nebo o vlastenectví vůbec nemluví a fakt by se to mělo víc řešit*“. **R9:** „*Myslím si, že né. Co se týče vlastenectví, mluví se pouze o historii. Neříká se tam proč je naše země taková jako je, proč bát se o nic, chránit jí*“. **R3:** „*Nemůžu říct, neznám dnešní osnovy*“. **R10:** „*Jé, tak to se nezlobte, ale já su už moc starej na to, abych věděl, co se učí ve škole*“.

Zavedení vlastenecké výchovy do školních osnov

Pokud by se jednalo o zavedení určité formy vlastenecké výchovy do současných školních osnov, tak by téměř všichni dotazovaní s tímto záměrem souhlasili. **R2:** „*Souhlasím s tím*“. **R6:** „*No určitě by to bylo dobré*“. **R9:** „*Neodsoudila bych to, určitě bych vlasteneckou výchovu do RVP zavedla. Sice je to složitější musí být výuka uzpůsobena, nejen dětem a učitelům, ale i rodičům, aby s tím souhlasili*“. **R7:** „*Určitě to podporuji, je to nezbytná věc, která povzbudí mladé lidi, která jim pomůže, aby si uvědomovali, proč je tu náš národ, co tady dělám, jakou tu máme roli*“.

5.3 Určení platnosti hypotéz

H1: *Lze předpokládat, že lidé v postproduktivním a produktivním věku budou mít více vryty vlastenecké hodnoty, než lidé mladí, ve věku do 35 let*

Pro určení platnosti hypotézy H1 byly vybráni respondenti rozhovoru ve věkové relaci od 36 – 90 let. Jednalo celkem o 6 osob (R1, R2, R6, R8, R9, R10), u nichž jsem konfrontovala odpovědi na otázky č. 1, 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 14 a 23 (viz. příloha č. 6). Všichni respondenti starší generace obdobně vymezili pojem vlastenectví jako národní hrdost a lásku k vlasti. Rovněž se všichni přiklonili k názoru, že věk a životní zkušenosti do značné míry ovlivňují postoje k národní hrdosti. Sice lásku a hrdost na svou vlast zahrnuje mezi své osobní hodnoty pouze polovina dotazovaných, nicméně většina osob se považuje přímo za vlastence. V oblasti výchovy byla celá jedna polovina starší generace přímo vychovávána ve vlasteneckém duchu, ve všech rodinách se o těchto hodnotám hovořilo, a tito lidé byli nejčastěji ovlivňováni ve svých postojích rodinou a školou. Za nejvíce vlastenecky orientovanou generaci shodně považují tito respondenti právě generaci nejstarší a jako důvod nejčastěji uvádějí vliv výchovy a období První republiky. Jako prvky vlastenecké výchovy uvedli krásné vzpomínky ze svého dětství.

Hypotéza H1 byla potvrzena – verifikováno.

H2: *Lze předpokládat, že mladá generace není vedena k vlastenectví.*

Při určování platnosti hypotézy H2 jsem vycházela z odpovědí respondentů mladší generace ve věku od 26 – 33 let. Jednalo se o 4 osoby (R3, R4, R5, R7). V tomto případě došlo k použití otázek č. 2, 3, 4, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17 a 23 (viz. příloha č. 6). Všichni dotazovaní zástupci mladé generace ve shodě uvedli, že vlastenectví je i v dnešní době pro ně stále aktuální. Jsou si ale vědomi toho, že vlastenecké hodnoty či postoje si člověk vytváří během celého života a jsou ovlivňovány věkem a zkušenostmi. Mladá generace nepocituje nijak zásadně lásku či vztah k české vlasti. Tento vztah vztahuje spíše lokálně na region Moravy. Za vlastence se mladá generace považuje s patrnou ostýchavostí, zcela jistě je nelze označit za vroucné vlastence. V rámci výchovy, mladí respondenti potvrdili obecně zastávaný názor, že nebyli nijak

zvláště vychovávání ve vlasteneckém duchu. Také uvedli, že s nimi jejich rodiče záměrně o těchto hodnotách nehovořili a pokud již došlo k ovlivnění jejich osobních postojů, tak ze strany různých činitelů jako rodina, škola, osobnosti nebo média. Opět ve shodě označili, jako nejvíce vlastenecky orientované osoby staršího věku. A v návaznosti na toto sdělení souhlasí s názorem, že jejich generace nevnímá vlastenectví nijak zvláště silně a nebyla k tomu ani vedena. Závěrem je nutné také uvést, že mladí lidé si nevzpomněli na žádný prvek vlastenecké výchovy ze svojí školní docházky. Nicméně pozitivním zjištěním je, že si mladí lidé uvědomují důležitost této výchovy pro budování vlastních postojů vůči národu a své vlasti.

Hypotéza H2 byla potvrzena – verifikováno.

H3: *Lze předpokládat, že hlavním postojem vlastence je hrdost na svou vlast a pozitivní vztah ke svému národu a ke své zemi.*

Posouzení platnosti této hypotézy H3 jsem vyvodila z odpovědí všech deseti účastníků rozhovorů na otázky č. 1, 4, 5, 6, 7 a 8 (viz. příloha č. 6). Hrdost na svou vlast či láska ke své vlasti zazněla v různých modifikacích ode všech dotazovaných jako jejich vlastní vyjádření pojmu vlastenectví. Mezi své osobní hodnoty zahrnuje hrdost a lásku také osm z deseti respondentů. Nicméně tento vztah zúžili spíše k regionu Moravy, nežli k Česku. Stejně tak lidé nepociťují intenzivní vztah k České republice, jako ke své vlasti, ale spíše k místu, kde žijí. Národní cítění zcela všichni respondenti vnímají pouze v rovině nadšení při sportovních utkáních, nikoli ve spojitosti se vztahem k své vlasti či k národu. Převážná většina oslovených osob nepovažuje obecně Čechy, v porovnání s jinými národy, za patrioty, respektive Čechy vnímají jako v tomto směru neprojevuující se. Nicméně při vymezení motivace vlastence, zazněl v několika odpovědích právě „vztah“ nebo „hrdost“.

Hypotéza H4 nebyla potvrzena – falzifikováno.

H4: *Lze předpokládat, že rodina předává více vlasteneckých hodnot než škola.*

Hypotéza H4 byla konfrontována s odpověďmi celého výzkumného vzorku osloveného v rámci řízeného rozhovoru, a to na základně odpovědí na otázky č. 10, 11, 12, 17, 18 a 19 (viz. příloha č. 6). Více jak dvě třetiny oslovených osob uvedly, že nebyly přímo vychovávány k vlastenectví. Ale většina sdělila, že se jejich rodiče

příležitostně zmínili o hodnotách nebo například osobnostech spojených s vlastenectvím. Také více jak polovina respondentů míní, že právě rodina měla svůj podíl na utváření jejich osobních hodnot. Mezi dotazovanými převládá ale názor, že dnešní výchova v rodině nevede děti k lásce k vlasti a ani rodina nepřináší zásadní podíl na utváření jejich vlasteneckých hodnot. Pokud se měli respondenti rozhodnout, kdo by se měl v současnosti primárně podílet na vlastenecké výchově, odpověď „rodina“, zazněla pouze ve dvou případech.

Hypotéza H4 nebyla potvrzena – falzifikováno.

H5: *Lze předpokládat, že škola se dnes podílí na vlastenecké výchově velmi málo.*

Ověření hypotézy H5 bylo provedeno na základě odpovědí všech dotazovaných na otázky č. 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21 a 22 (viz. příloha č. 6). Školu, jako prvek zásadně ovlivňující utváření svých osobních hodnot a postojů v oblasti národní hrdosti, uvedl pouze jeden respondent. Také jen dvě osoby sdělily, že obecně má škola v současné době větší podíl na utváření hodnot a měla by se i primárně podílet na vlastenecké výchově. Oslovené osoby v rámci provedených rozhovorů nepovažují současnou školní výuku za dostačující nebo případně nemají o jejím charakteru přehled. Přesto si všichni dotazovaní myslí, že vlastenecká výchova v rámci školní výuky je důležitá a souhlasili by s jejím plným začleněním do školních osnov. Nutno také podotknout, že ani jeden z odchovanců dnešních školních institucí si nevybavil žádný prvek z období svojí školní docházky, který by měl spojitost s vlastenectvím.

Hypotéza H5 byla potvrzena – verifikováno.

5. 4 Shrnutí výsledků rozhovoru

Při celkovém shrnutí výsledků uskutečněných strukturovaných rozhovorů si dovoluji učinit závěr, že skupina respondentů byla různorodá nejen svým věkem a zkušenostmi, ale také svými postoji, které se odrazily v jejich jednotlivých odpovědích. Někteří respondenti se na pokládané otázky rozhovořili obsáhle, jiní odpovídali velmi stručně.

Z celkového pohledu mohu konstatovat, že žádná z oslovených osob neměla zásadní problém s definováním pojmu vlastenectví. Opravdu často zaznívala slova, jako hrdost, láska, vztah k české vlasti. Mladé i starší generace jsou si vědomy toho, že postoje a hodnoty související s vlastenectvím jsou do značné míry ovlivňovány právě věkem či životními zkušenostmi, proto bez rozdílu považují právě starší generace za více vlastenecky orientované.

Dále z odpovědí respondentů vyplynulo, že převážně starší generace byly více vychovávány a vedeny k vlastenectví a to jak ze strany rodiny, tak i ze strany školy. Nejlépe to snad vystihl nejstarší respondent pan Vladimír, který přímo řekl: *„A tak nějak sme v tom vlastenectví přímo vyrůstali, nikdo nám nic nenutil, bylo to prostě samozřejmý“*.

Naproti tomu mladá generace, byť si je vědoma aktuálnosti a důležitosti vlastenecké výchovy, sama přiznává, že v tomto duchu nebyla moc vychovávána a to ani v rodinném prostředí, ani ve škole. Na to navazuje i zjištění, že se mladí lidé za vlastence sice považují, ale tento postoj vyjadřují dosti vlažně.

Názorná je také komparace vzpomínek na svoji vlastní školní docházku, ve které starší lidé jmenovali konkrétní učitele a krásné příběhy a mladí lidé si nemohli vybavit žádný konkrétní prvek spojený s vlastenectvím. Zajímavé bylo též pokládání otázky, *„Kdy se nejvíce v Čechách projevuje národní cítění“?* Zcela všem osobám se ihned drala do úst odpověď *„sportovní utkání“*.

Můj předpoklad, že rodina zastává nejvýznamnějšího činitele v předávání vlasteneckých hodnot, se bohužel nepotvrdil. Naopak se ukázalo, že dnešní rodina nevede nijak zásadně děti k lásce k vlasti a utváření hodnot dítěte je poměrově rozloženo mezi rodinu a školu, s tím, že se více očekává právě od školy. Nicméně ani škola není v současné době tím významně ovlivňujícím prvkem. Obecně převládá názor, že školní výuka je v tomto směru nedostatečná a zavedení vlastenecké výchovy přímo do školních osnov by bylo přijato pozitivně.

ZÁVĚR

Jedním z důvodů volby „vlastenectví“ jako tématu své diplomové práce, byl můj silný osobní pocit sounáležitosti s českou vlastí a také jakýsi platonický až zidealizovaný vztah k období „První republiky“. Předpokládala jsem, že mnoho lidí bude sdílet přinejmenším podobné pocity, a proto pro mne byly výsledky průzkumu veřejného mínění, uskutečněného v rámci této práce, vcelku překvapující.

V teoretické části práce jsem se pokusila, na základě studia odborné literatury, přiblížit základní aspekty doby národního obrození, jako kulturně-politického proudu vznikajícího na základě myšlenek osvícenství. Dále jsem se zaměřila na vymezení výchovy a výchovných činitelů v souvislosti s utvářením postojů a hodnot dnešního člověka. V závěru této části jsem se pokusila přiblížit vlastenectví a jeho vnímání společností v průběhu 20. století.

Empirická část si kladla za cíl, prostřednictvím dotazníkového průzkumu a rozhovorů, přinést odpovědi na otázky týkající se jednak intenzity českého vlastenectví, ale také vlivu výchovy na utváření vlasteneckých hodnot a postojů.

Dovoluji si konstatovat, že stanoveného cíle bylo dosaženo. Jsem si však vědoma toho, že výsledky průzkumu nelze zcela zobecnit, jelikož se jedná o názory a postoje výzkumného vzorku čítajícího 258 osob.

Výsledky obou průzkumů přinesly řadu zajímavých poznatků, které se mnohdy lišily od mých původních předpokladů. Při stanovování hypotéz na počátku samotného šetření jsem například vycházela z vlastního přesvědčení, že rodina, jako obecně uznávaný významný výchovný činitel, bude předávat více hodnot spojených s vlastenectvím, než škola. Tento můj předpoklad se však nepotvrdil a hypotéza H4 tak byla falzifikována. Obdobně jsem dospěla ke zjištění, že hlavním postojem současných vlastenců není primárně intenzivní vztah k české vlasti či národu, ale jejich postoje jsou jednoznačně vztahovány k lokálnímu prostředí jejich bydliště. I v tomto případě byla hypotéza H3 falzifikována. Nicméně výsledky šetření potvrdily mé předpoklady, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu a naopak generace mladší nebyly a nejsou k vlastenectví systematicky vedeny, stejně

tak jako teze, že dnešní škola se na vlastenecké výchově podílí velmi málo. Tyto tři hypotézy označené jako H1, H2 a H5 byly tedy verifikovány.

Závěrem mohu shrnout, že starší generace jsou obecně považovány za více vlastenecky orientované a jejich kladný vztah k vlasti a národu byl utvářen rodinou i školou. Mladí lidé nemají téměř vůbec zakotvené vlastenectví ve svém žebříčku hodnot a také nejsou v tomto ohledu záměrně formováni, a to ani ze strany rodiny, ani ze strany školy. Lidé jsou si však vědomi tohoto nedostatku a vlastenecké výchově a s ní spojeným hodnotám přiřkládají jistou důležitost. V tomto směru byl také vyjádřen obecný souhlas k posílení školní osnov.

Již děti musí být vedeny k poznatku, kdo jsou, odkud pochází a kam vlastně patří a to nejen ve smyslu rodinného zázemí, ale také ve směru k celé společnosti, ke své vlasti a ke svému národu. Musí poznávat své kořeny v podobě historie a významných osobností našich dějin, kteří se významně zasloužili o to, že existujeme jako svobodný národ i o to, co jsme a co dnes znamenáme. Pokud se naskytá příležitost předávat tyto společenské znaky prostřednictvím školní výuky, využijme toho a bez váhání začněme intenzivně pracovat na změně postojů laické i odborné veřejnosti k výuce občanských a vlasteneckých ctností. Využijme také svoji přirozenou roli rodiče a formujme svoje potomky v pozitivním světle. Vlasteneckou výchovu máme v rukou právě my, a spolu se školou jsme bezesporu nejvýznamnějšími výchovnými činiteli našich dětí.

Lidé musí v průběhu svého života čelit mnoha různým krizovým situacím, ať už v soukromém, profesním nebo společenském životě. S těmito jevy se daleko lépe vypořádají, pokud mají stanovené pevné osobní hodnoty. Naléhavým požadavkem se stává výchova hodnot a postojů žáků ke světu, k vlasti, k lidem a i k sobě samým. A právě sociální pedagogika se zaměřuje především na různorodé jevy, které probíhají uvnitř současné společnosti. Svou pozornost obrací k jednotlivcům i skupinám, k prostředí, ale i k oblasti výchovy. „Sociální pedagogika ze svého pohledu definuje výchovu jako regulování, záměrné a cílené vstupování do celoživotního procesu socializace jedince, v konkrétním společenském systému. Výchova je nepochybně proces podílející se na utváření osobnosti a tím potažmo na utváření celé společnosti.“

²¹⁶ Mnohočetné výzkumy, které byly provedeny přinášejí poznatky o tom, že hodnotová orientace dnešních dětí a mládeže radikálním způsobem určuje jejich následné chování a jednání.

Mým doporučením se tedy stává apelace na odbornou pedagogickou veřejnost, aby výuce k občanským a vlasteneckým hodnotám vymezila více prostoru v rámci předmětu vlastivědy a později občanské výchovy. Aby kladla důraz na aktivní zapojení dětí a mladých studentů při této výuce a tak napomáhala formování jejich osobních občanských hodnot. Je nezbytné, aby současné generace mladých lidí získaly pozitivní vztah ke své zemi, vlasti a národu. Měli zájem o veřejné věci a byli tak ochotni k aktivní občanské angažovanosti. K tomuto doporučuji především projektovou výuku, která umožní aktivní zapojení žáka do řešené problematiky, dá mu prostor pro individuální prezentaci jeho názoru, výsledků jeho práce a nevťiravým, velmi poutavým způsobem rozšiřuje jeho znalosti.

Při zhodnocení vlastního vnímání existence vlastenectví v současné české společnosti, jsem trochu skeptická. Tento postoj není v žádném případě brán jako samozřejmost, tak jak tomu bylo ještě před několika desítkami let. Bohužel pojmy jako národní hrdost, česká vlast, tradice, historie nejsou v současné době vyslovovány s nutným pocitem hrdosti a sounáležitosti procítěného češství. Vlastenectví se pod různými společenskými vlivy pomalu vymazalo ze srdcí i slovníků českých občanů. Mladé ani starší generace nedokážou definovat význam tohoto slova. Byť se za vlastence mohou považovat, omezují své občanské aktivity maximálně na fandění při sportovních kláních.

Vlastenectví by pro nás mělo být zcela přirozeným citem. Měli bychom být hrdí na naše předchůdce, kteří se tak významnou měrou zasloužili o to, čím je český národ dnes. Toto dědictví dále rozvíjet a předávat zase generacím po nás. Vystupovat jako hrdí občané a tyto postoje všteňovat svým dětem. To je, podle mého názoru, záruka životaschopnosti budoucí české identity.

²¹⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk – prostředí – výchova. Brno: Padio, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2, str. 41

Resumé

Vlastenectví jako jedna z mnoha občanských hodnot nezastává v současné české společnosti nijak významné postavení. Spíše naopak. Pomalu upadá v zapomnění. Rodinná ani školní výchova nevěnuje v této oblasti dostatečnou pozornost formování postojevé orientace mladé generace. A právě tento nedostatek se stává naléhavou potřebou pro změnu. Tato práce seznamuje své čtenáře s vlastenectvím v historickém průřezu od dob jeho samotného zrodu až po postoje k vlastenectví současné společnosti 20. století. Ve své empirické části přináší autentické výpovědi oslovených respondentů právě na otázky zaměřující se na zjištění jejich osobních postojů k vlastenectví.

Anotace

Ústředním tématem této diplomové práce je postavení vlastenectví a vlastenecké výchovy v současné společnosti. Práce je koncipována v kontextu historických souvislostí pramenících v době obrozenecké a také se zaměřuje na pojetí výchovy a výchovných činitelů při utváření postojů a hodnot dnešního člověka.

Obsahem teoretické části práce je přiblížení hlavních historických milníků spojených s vlasteneckými aktivitami. Věnuje se pojmům jako osvícenství, filantropie či altruismus. Popisuje vlastenecké projevy českého národního obrození od počátku 19. století a s ním spojené výrazné osobnosti kulturního života i méně známá jména vesnických učitelů. Dále se zabývá aspekty současné výchovy i ostatních výchovných činitelů, kteří působí na mravní i hodnotové formování osobnosti.

Praktická část je tvořena rozborem odpovědí oslovených respondentů na předem stanovené otázky v rámci dotazníkového průzkumu a řízených rozhovorů. Hlavním úkolem tohoto empirického šetření bylo zjištění názorů a postojů na vlastenectví obecně a vlasteneckou výchovu v různých věkových skupinách široké veřejnosti.

Anotation

The central theme of this work is the position of patriotism and patriotic education in contemporary society. Whole work is conceived in the connection with the historical context arising at the time of revival, and also focuses on the concept of education and educational factors in shaping the attitudes and values of modern man.

The theoretical part is focused on describing of major historical milestones associated with patriotic activities. It deals with concepts such as the enlightenment, philanthropy or altruism. Describes the patriotic manifestation of the Czech national revival since the early 19th century and the associated main figures of cultural life as well as less-known names of village teachers. It also deals with aspects of current education and other educational factors that act on moral values and personality formation.

The practical part consists of analysis of answers of respondents to a pre-set questions in the questionnaire survey and structured interviews. The main task of this empirical investigation was to determine opinions and attitudes on patriotism and patriotic education in general in different age groups within the general public.

Klíčová slova

patriotismus, vlastenectví, nacionalismus, výchova, postoje, hodnoty, národ, národní hrdost, národní obrození, filantropie, altruismus, osvícenství, osobnosti národního obrození, buditelští učitelé, mravní výchova, vlastenecká výchova, rodina, škola, prostředí, občanství

Keywords

patriotism, nationalism, education, attitudes, values, nation, national pride, national revival, philanthropy, altruism, the Enlightenment, the National Revival figures, revivalist teachers, moral education, patriotic education, family, school, environment, citizenship, nationality

Seznam použité literatury

- BERKA, K.** *Bernard Bolzano*. Praha: Horizont, 1981, 133 s. označení 40-024-81
- BERKOVEC, J.** *Slavný ouřad učitelský*. Příbram: Městský úřad, 2001, 175 s. ISBN 80-238-7750- x
- BRANDEJS, Č.** *Didaktické podněty k výuce českých dějin období 1526 – 1848*. Ústí nad Orlicí: Oftis nákladem Univerzity Hradec Králové, 2007, 156 s. ISBN 978-80-86845-00-5
- BREZINKA, W.** *Filozofické základy výchovy*. Praha: České katolické nakladatelství ZVON, 1996, 213 s. ISBN 80-7113-169-5
- ČAČKA, O.** *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000, 377 s. ISBN 80-7239-060-0
- ČAPEK, R.** *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0
- DLOUHÁN BULÍNEK, F.** *Osvícenství a romantismus v písemnictví pro mládež*. Praha: J. Pokorný, 1943, 16 s. ISBN neuvedeno
- DOLANSKÝ, J.** *Stopami buditelů*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963, 470 s. označení 01-019-63
- EFMERTOVÁ, M., SAVICKÝ, N.** *České země 1848 – 1918*. Praha: Libri, 2009, 453 s. ISBN 978-80-7277-171-4
- EYRE, L., EYRE, R.** *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2007, 156 s. ISBN 978-80-7367-275-1
- FLOSS, P.** *Poselství J. A. Komenského současné Evropě*. Brno: Nakladatelství Soliton, 2005, 165 s. ISBN 80-239-6048-2
- GEMEINSCHAFT AUTOREN.** *Erziehung junger Patrioten*. Berlin: Akademie der Pädagogischen Wissenschaften, 1980, 144 s. Bestell numer 707 235 1
- HALADA, J.** *Osvícenství – věk rozumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 342 s. označení 14-376-84
- HARTL, P.** *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004, 311 s. ISBN 80-7178-803-1
- HAUBELT, J.** *České osvícenství*. Praha: Nakladatelství Rodiče, 2004, 605 s. ISBN 80-86695-53-0
- HAUBELT, J.** *České osvícenství*. Praha: Svoboda, 1986, 459 s. označení 25-014-86

- HEWSTONE, M., STROEBE, W.** *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006, 769 s. ISBN 80-7367-092-5
- HOLÝ, L.** *Malý český člověk a skvělý český národ*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, 233 s. ISBN 978-80-7419-018-6
- HORA-HOREJŠ, P.** *Toulky českou minulostí*. Praha: BARONET & VIA FACTI, 1997, 230 s. ISBN 80-7214-039-6
- HROCH, M.** *Na prahu národní existence*. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6
- CHRÁSKA, M.** *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4
- JOHANIDES, J.** *František Vladislav Hek, F. L. Věk, stručný životopis*. Dobruška: Vlastivědné muzeum, 2009, 33 s. ISBN neuvedeno
- JŮVA, V.** *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: PAIDO, 2007, 91 s. ISBN 978-80-7315-151-5
- JŮZL, M.** *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 183 s. ISBN 978-80-87182-02-4.
- KAČÁNI, V., KONČAL, V.** *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Vydavateľstvo STU Bratislava, 1996, 49 s. ISBN 80-227-0893-3
- KLICPEROVÁ-BAKER, M. a kol.** *Demokratická kultura v České republice*. Praha: Academia, 2007, 285 s. ISBN 978-80-200-1433-7
- KOČÍ, J.** *Naše národní obrození*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960, 251 s. označení 56/I-8
- KOČÍ, J.** *České národní obrození*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1978, 458 s. označení 25-012-78
- KOHÁK, E.** *Svoboda, svědomí, soužití*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2004, 215 s. ISBN 80-86429-35-0
- KOHOUTEK, R.** *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000, 263 s. ISBN 80-7204-156-8
- KOLLÁRIK, T.** *Sociálna psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1993, 194 s. ISBN 80-08-01828-3
- KOLEKTIV AUTORŮ.** *Česká vize – Hledání identity 21. století*. Brno: Dialog centrum, 2011, 303 s. ISBN 978-80-254-9362-5
- KONFRŠT, J.** *Vlastenectví – povídání s Janem*. Praha: Euroservice 1999, 2010, 95 s. ISBN 978-80-903870-0-3

- KRAUS, B.** *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al.** *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Padio, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- KRUMLOWSKÝ, F.** *Jména z českých dějin, která byste měli znát III*. Praha: Beta, 2009, 354 s. ISBN 978-80-7306-397-9
- KUČEROVÁ, S.** *Člověk, hodnoty, výchova*. Prešov: ManaCon, 1996, 231 s. ISBN 80-85668-34-3
- KUTNAR, F.** *Obrozenecké vlastenectví a nacionalismus*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003, 377 s. ISBN 80-7184-833-6
- LEXOVÁ, J.** *Filantropie v České republice a její význam pro neziskové organizace poskytující sociální služby /bakalářská práce/*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 80 s.
- LNĚNIČKOVÁ, J.** *České země v době osvícenství*. Praha: Albatros, 1995, 63 s. ISBN 80-00-00233-7
- MAJER, P.** *Jsme hrdí na svou zemi?* Praha: Čs. obec legionářská a Sdružení válečných veteránů ČR, 2004, 160 s. ISBN 80-903280-3-2
- MANDÁT, J.** *Učitel Josef Koněrza – buditel českého lidu*. Žďár nad Sázavou: Městský národní výbor, 1967, 39 s. označení Q-07*70544
- MASARYK, T. G.** *Česká otázka, Naše nynější krize, Jan Hus*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2000, 492 s. ISBN 80-902659-3-6 a ISBN 80-86142-07-8
- MASARYK, T. G.** *České myšlení – snahy a tužby národního obrození*. Praha: Melantrich, 1969, 271 s. označení 32-006-69
- MAŘÍKOVÁ, H., KOSTELECKÝ, T. et al.** *Jaká je naše společnost?* Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, 446 s. ISBN 978-80-7419-025-4
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M. a kol.** *Velký sociologický slovník*. Praha: UK – Vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5
- NAKONEČNÝ, M.** *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1997, 270 s. ISBN 80-200-0592-7
- NAKONEČNÝ, M.** *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998, 336 s. ISBN 80-200-0525-0
- NAKONEČNÝ M.** *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9

NOVOTNÝ, J. *České myšlení – Obrození národa*. Praha: Melantrich, 1979, 423 s. označení 32-028-79

PALOUŠ, R., SVOBODOVÁ, Z. *Homo Educandus – filozofické základy teorie výchovy*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011, 166 s. ISBN 978-80-246-1901-9

PETRÁŇ, J. et al. *Počátky českého národního obrození*. Praha: Academia, 1990, 321 s. ISBN 80-200-0061-5

PÍŤHA, P. *Výchova naděje společnosti*. Praha: Poustevník, 2006, 199 s. ISBN 80-86610-18-7

POLIŠENSKÝ, J., ILLINGOVÁ, E. *Jan Jeník z Bratřic*. Praha: Melantrich, 1989, 293 s. označení 32-028-89

POTŮČEK, M., MUSIL, J., MAŠKOVÁ, M. *Strategické volby pro českou společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2008, 375 s. ISBN 978-80-86429-86-1

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002, 481 s. ISBN 80-7178-631-4

ŘEPA, M. *Moravané nebo Češi?* Brno: Nakladatelství DOPLNĚK, 2001, 221 s. ISBN 80-7239-084-8

SAK, R. *Josef Jungmann*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2007, 313 s. ISBN 978-80-7021-890-7

SPILKOVÁ, V. a kol. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005, 311 s. ISBN 80-7178-942-9

STARK, S., DEMJANČUK, N., DEMJANČUKOVÁ, D. *Kapitoly z filosofie výchovy*. Dobrá Voda: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003, 183 s. ISBN 80-86473-56-2

URBAN, O. *Česká společnost 1848 – 1918*. Praha: Svoboda, 1982, 690 s. označení 25-123-82

VACEK, P. *Rozvoj morálního vědomí žáků*. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, 356 s. ISBN 80-246-0841-3

VALEČEK, V. *František Miroslav Juchelka*. Strojopisná brožura autora k výročí 70 let o úmrtí jmenovaného, rok 1969, bez označení

VESELSKÝ, M. *Pedagogická psychológia*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, 168 s. ISBN 978-80-223-2456-4

WIRZ, D. *Výchova začíná vztahem*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007, 108 s. ISBN 978-80-7204-503-7

WROCZYŃSKY, R. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968, 309 s. označení 67 – 235-68

Internetové zdroje:

www.atanova-zasuvka.blog.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Formulář dotazníku

Příloha č. 2: Soubor otázek řízeného rozhovoru

Příloha č. 3: Vyhodnocení výsledků dotazníku

Příloha č. 4: Přehled hypotéz a jednotlivých dílčích otázek dotazníku

Příloha č. 5: Doslovný přepis rozhovorů

Příloha č. 6: Přehled hypotéz a jednotlivých dílčích otázek rozhovoru

DOTAZNÍK

Předem bych Vám ráda poděkovala za Vaš čas strávený nad tímto dotazníkem a také za ochotu jej vyplnit. Cílem tohoto výzkumu je zjištění Vašich postojů a názorů k vlastenectví a k vlastenecké výchově. Získaná data budou sloužit ke zpracování mé diplomové práce. Mohu Vás ujistit, že tento dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění Vám zabere přibližně 10 minut Vašeho času. Prosím o svolení pouze jedné z nabízených odpovědí.

Vladimíra Kotásková

1. Jste hrdý na to, že jste Čech/Češka?

- a) ano, jistě
- b) ne, necítím se tak
- c) nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom

2. Jak intenzivně vnímáte svoji národní hrdost?

- a) velmi silně
- b) nijak významně
- c) téměř vůbec

3. Silněji pocítujete příslušnost...?

- a) k České republice
- b) k místu, kde žijete (kde jste se narodil/a)

4. Byl/a byste ochoten/a změnit místo svého pobytu (s ohledem na patriotismus)?

- a) ano, nečiní mi to potíže
- b) ne, jsem pevně spjat/a s místem pobytu, s rodinou
- c) nevím

5. Jaký máte vztah ke své vlasti a k českému národu?

- a) velmi pozitivní
- b) neutrální
- c) negativní

6. Považujete Čechy, ve srovnání s ostatními evropskými národy, za vlastence?

- a) silně vlastenecky založené
- b) bez výraznějšího zájmu
- c) vůbec se v tomto směru neprojevující

7. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?

- a) vztah k zemi, kde jsem se narodil
- b) láska k vlasti, národu, jazyku
- c) úcta k předkům, k historii

8. Považujete se Vy osobně za vlastence?

- a) ano
- b) ne

c) nevím

9. Domníváte se, že je v současné době vlastenectví stále aktuální téma?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Myslíte si, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. Kterou generaci obyvatel považujete za větší vlastence?

- a) občany v postproduktivním věku (starší jak 55 let)
- b) občany v produktivním věku (35 – 55 let)
- c) občany v mladším produktivním věku (20 – 34 let)
- d) mladé lidi (12 – 19 let)

12. V kterém období, podle Vás, bylo vlastenectví prožíváno nejintenzivněji?

- a) v období národního obrození (18. – 19. století)
- b) v období „První republiky“ (T. G. M.)
- c) za německé okupace od roku 1939
- d) v roce 1968
- e) v roce 1989
- f) v současnosti

13. Myslíte si, že je dnešní mladá generace vedena k vlastenectví?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Myslíte si, že obecně větší podíl při předávání vlasteneckých hodnot přináší?

- a) rodinné prostředí (rodiče, prarodiče, příbuzní, ...)
- b) vnější prostředí (škola, mimoškolní organizace, významné osobnosti, ...)

15. Vyrůstal/a jste v rodině (v prostředí), kde se prosazovaly vlastenecké hodnoty?

- a) ano
- b) ne

16. Mluvili s Vámi vaši rodiče o vlastenectví?

- a) ano, často
- b) ne, nikdy
- c) velmi málo

17. Kdo Vás osobně nejvíce ovlivnil v utváření vlastních hodnot v oblasti vlastenectví, národní hrdosti a patriotismu?

- a) rodina (rodiče, prarodiče, příbuzní)
- b) škola svou přímou výukou
- c) významná osobnost

- c) média (knihy, televize, dokumenty)
- d) jiná organizace (např. skaut),

18. Vlastenecká výchova je podle Vašeho názoru na ZŠ a SŠ:

- a) velmi potřebná
- b) není tak důležitá
- c) zbytečná, stačí role rodiny
- d) nevím, na tuto problematiku nemám názor

19. Myslíte si, že v současných školních osnovách je věnována dostatečná pozornost informacím zaměřeným na vlast a vlastenecké hodnoty?

- a) ano, to co se děti učí, je dostačující
- b) ne, informací je velmi málo
- c) nevím, nemám přehled o rozsahu této výuky

20. Vlasteneckou výchovu byste zavedl/a jako:

- a) samostatný předmět na ZŠ
- b) součást již existujícího předmětu (např. vlastivěda, dějepis)
- c) nepovinnou formou individuální iniciativy školy, učitelů (např. přednášky, kurzy)
- d) nezaváděl/a vůbec

Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání
a) žena	a) 12 – 19 let	a) ZŠ
b) muž	b) 20 – 35 let	b) vyučen
	c) 36 – 55 let	c) SŠ s maturitou
	d) 56 – 90 let	d) VOŠ
		e) VŠ

Poř. číslo:

Pořadové číslo:

ROZHOVOR

Předem bych Vám ráda poděkovala za Váš čas a ochotu zodpovědět mi několik otázek na téma vlastenectví a vlastenecká výchova. Mohu Vás ujistit, že všechny informace považuji za důvěrné a budou použity výhradně ke zpracování mé diplomové práce. Celý rozhovor nám zabere přibližně 30 minut a jeho průběh bude s Vaším souhlasem zaznamenáván na diktafon.

Na začátku bych Vás ráda požádala o sdělení Vašeho:

- **křestního jména:**
- **věku:**
- **nejvyššího dosaženého vzdělání:**

Jak jsem již uvedla v úvodu, zabývám se výzkumem **postojů a názorů na vlastenectví a na vlasteneckou výchovu v současné době**. Mohu se Vás tedy zeptat:

1. Co si představujete pod **pojmem vlastenectví**?
2. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě **aktuální i v dnešní době**?
3. Přiklonil/a byste se k názoru, že **věk či životní zkušenosti ovlivňují** postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?
4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty **lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast**?
5. Pociťujete hlubší vztah k **České republice** jako Vaší vlasti nebo k **místu, kde žijete**, popř. kde jste se narodil?
6. **Ve kterých chvílích**, se v současné době v Čechách, nejvíce **projevuje národní cítění**?
7. Myslíte, že jsou **Češi dostatečně hrdí** na svoji vlast v porovnání s ostatními národy?
8. Když někdo o sobě prohlásí, že **je vlastenec**. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?
9. **Považujete sám sebe za vlastence**
10. **Byl/a jste vychováván** ve vlasteneckém duchu?
11. **Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče** o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?
12. **Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o** v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?
13. **Která generace** má podle Vás větší národní cítění?
14. Obecně se má za to, že **starší generace byly více vychovávány** ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?
15. A naopak. Proč **současná generace nevnímá pojem vlastenectví** tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?
16. Jak hodnotíte **důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci**?
17. Myslíte si, že jsou dnešní děti **dostatečně vedeny** k lásce k vlasti?
18. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při **utváření vlasteneckých hodnot** – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ *jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média*?
19. Kdo by se měl **primárně podílet** na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?
20. Považujete **současnou školní výuku** s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, **za dostačující**?
21. V současné době se hovoří o **zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov** jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?
22. **Jakou formou** by měla, podle Vás, **probíhat vlastenecká výchova** mladé generace v rámci školní výuky? *Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.*
23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob **Vaší školní docházky**?

Příloha č. 3: Vyhodnocení výsledků dotazníku

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12												
A	152	61,29%	73	29,43%	76	30,65%	113	45,56%	103	41,53%	39	15,73%	64	25,81%	122	49,20%	95	38,31%	212	85,48%	206	83,06%	76	30,64%
B	56	22,59%	130	52,42%	172	69,35%	72	29,03%	124	50,00%	179	72,18%	155	62,50%	72	29,03%	102	41,13%	19	7,66%	33	13,31%	113	45,56%
C	40	16,13%	45	18,15%	x		63	25,41%	21	8,47%	30	12,09%	29	11,69%	54	21,77%	51	21%	17	6,86%	5	2,02%	34	13,71%
D	x		x		x		x		x		x		x		x		x		x		4	1,60%	8	3,23%
E	x		x		x		x		x		x		x		x		x		x		x		15	6,05%
F	x		x		x		x		x		x		x		x		x		x		x		2	0,80%

	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23											
A	8	3,23%	152	61,29%	65	26,21%	22	8,87%	68	27,42%	107	43,15%	45	18,14%	8	3,23%	182	73,38%	52	20,97%	52	20,97%
B	190	76,61%	96	38,71%	183	73,79%	106	42,74%	42	16,94%	70	28,22%	95	38,31%	150	60,48%	66	26,62%	138	55,65%	12	4,84%
C	50	20,16%	x		x		120	48,39%	60	24,19%	37	14,92%	108	43,55%	43	17,34%	x		48	19,35%	104	41,93%
D	x		x		x		x		60	24,19%	34	13,71%	x		47	18,95%	x		10	4%	14	5,65%
E	x		x		x		x		18	7,26%	x		x		x		x		x		66	26,61%
F	x		x		x		x		x		x		x		x		x		x		x	

Zdroj: Vlastní šetření

celkem dotazníků

248
136 54,84%
112 45,16%

internet

papír

celkem distribuováno v listinné podobě

návratnost vyplněných

vyplněno správně

vyplněno chybně/nepřesně

nevyplněno/nevráceno

125
117 93,60%
112 89,60%
5 4%
8 6,40%

Příloha č. 4: Přehled hypotéz a jednotlivých dílčích otázek dotazníku

HYPOTÉZY	Dílčí výzkumné otázky z DOTAZNÍKU
H1 = Lze předpokládat, že lidé v postproduktivním a produktivním věku budou mít více vryty vlastenecké hodnoty, než lidé mladí, ve věku do 35 let	1. Jste hrdý na to, že jste Čech/Češka?
	7. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?
	8. Považujete se Vy osobně za vlastence?
	10. Myslíte si, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu?
	11. Kterou generaci obyvatel považujete za větší vlastence?
	12. V kterém období, podle Vás, bylo vlastenectví prožíváno nejintenzivněji?
	15. Vyrůstal/a jste v rodině (v prostředí), kde se prosazovaly vlastenecké hodnoty?
	16. Mluvili s Vámi vaši rodiče o vlastenectví?
	17. Kdo Vás osobně nejvíce ovlivnil v utváření vlastních hodnot v oblasti vlastenectví, národní hrdosti a patriotismu?
H2 = Lze předpokládat, že mladá generace není vedena k vlastenectví	1. Jste hrdý na to, že jste Čech/Češka?
	7. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?
	8. Považujete se Vy osobně za vlastence?
	9. Domníváte se, že je v současné době vlastenectví stále aktuální téma?
	11. Kterou generaci obyvatel považujete za větší vlastence?
	12. V kterém období, podle Vás, bylo vlastenectví prožíváno nejintenzivněji?
	13. Myslíte si, že je dnešní mladá generace vedena k vlastenectví?
	15. Vyrůstal/a jste v rodině (v prostředí), kde se prosazovaly vlastenecké hodnoty?
	16. Mluvili s Vámi vaši rodiče o vlastenectví?
	17. Kdo Vás osobně nejvíce ovlivnil v utváření vlastních hodnot v oblasti vlastenectví, národní hrdosti a patriotismu?
	18. Vlastenecká výchova je podle Vašeho názoru na ZŠ a SŠ:
19. Myslíte si, že v současných školních osnovách je věnována dostatečná pozornost informacím zaměřeným na vlast a vlastenecké hodnoty?	
H3 = Lze předpokládat, že hlavním postojem vlastence je hrdost na svou vlast a pozitivní vztah ke svému národu a ke své zemi.	1. Jste hrdý na to, že jste Čech/Češka?
	2. Jak intenzivně vnímáte svoji národní hrdost?
	3. Silněji pociťujete příslušnost...?
	4. Byl/a byste ochoten/a změnit místo svého pobytu (s ohledem na patriotismus)?
	5. Jaký máte vztah ke své vlasti a k českému národu?
	6. Považujete Čechy, ve srovnání s ostatními evropskými národy, za vlastence?
	7. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?
	8. Považujete se Vy osobně za vlastence?
H4 = Lze předpokládat, že rodina předává více vlasteneckých hodnot než škola.	14. Myslíte si, že obecně větší podíl při předávání vlasteneckých hodnot přináší?
	15. Vyrůstal/a jste v rodině (v prostředí), kde se prosazovaly vlastenecké hodnoty?
	16. Mluvili s Vámi vaši rodiče o vlastenectví?
	17. Kdo Vás osobně nejvíce ovlivnil v utváření vlastních hodnot v oblasti vlastenectví, národní hrdosti a patriotismu?
H5 = Lze předpokládat, že škola se dnes podílí na vlastenecké výchově velmi málo.	14. Myslíte si, že obecně větší podíl při předávání vlasteneckých hodnot přináší?
	17. Kdo Vás osobně nejvíce ovlivnil v utváření vlastních hodnot v oblasti vlastenectví, národní hrdosti a patriotismu?
	18. Vlastenecká výchova je podle Vašeho názoru na ZŠ a SŠ:
	19. Myslíte si, že v současných školních osnovách je věnována dostatečná pozornost informacím zaměřeným na vlast a vlastenecké hodnoty?
	20. Vlasteneckou výchovu byste zavedl/a jako:

Zdroj: *Vlastní*

Příloha č. 5: Doslovný přepis rozhovorů

Odovědi respondenta R1 – ALEŠ, 55 let

1. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?
„Národní hrdost na stát, národ, kde jsem se narodil a kde žiju“.
2. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?
„Pravděpodobně ne, protože se integrujeme jako Evropa jako celek“.
3. Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?
„Ano, hlavně životní zkušenosti to ovlivňují“.
4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?
„Částečně...“.
5. Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?
„Ano, protože jsme starší generace, které komunisti nedovolili vyjet, nenaučili nás jazyky, takže ani jinou možnosti neměl“.
6. Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?
„Hokej, fotbal, národní tým“.
7. Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?
„Nejsou, daleko větší patrioti jsou Poláci, Maďaři, Němci“.
8. Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?
„Pravděpodobně to, že se chce nějakým způsobem zviditelnit, aby se dostal do politiky a mohl si co nejvíce nakrást“.
9. Považujete sám sebe za vlastence?
„Ne“.
10. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?
„Ano“.
11. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?
„Ano, mluvili, hlavně o historii a osobnostech“.
12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdostí?
„Rodiče a částečně škola“.
13. Která generace má podle Vás větší národní citění?
„Starší“.
14. Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?
„Nebyla taková komunikace, nebyly počítače, nebyl internet, nebyla televize, bylo pouze rádio, takže se předávalo hodně ústně, maximálně knihy nebo časopisy“.
15. A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?
„Protože politická garnitura naučila mladý lidi, aby se nevážili českého národa, protože pokaždé když o něco šlo, politici nás zradili a podvedli“.
16. Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?
„Už je málo potřebná, měli by se jen uvědomovat, že jsou Češi, nebo Moravané nebo Slezané, ale protože se Evropa integruje tak by si spíše měli začít uvědomovat, že jsou Evropané“.
17. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?
„Nevím“.
18. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?
„Vnější prostředí, protože tak jak se chovají ostatní, tak děti to pozorují, nebo mladá generace to pozoruje a podle toho si vyhodnocuje, co mu doma rodiče řekli. Takže pokud i rodiče budou vlastenci a něco mladé generaci řeknou, ale ta uvidí, že se politické špičky, kulturní špičky, sportovní špičky chovají jinak, tak si budou myslet, že jim rodiče lžou“.
19. Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?
„Rodina 30%, škola 70%“.
20. Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?
„Nevím, jsem už moc dlouho ze školy“.
21. V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?
„Určitě by se děti měli učit, jak se vlastenci chovali v 18. 19. století a určitě by se hlavně měli učit o všech těch zrádcích, kteří zradili český národ, včetně největších darebáků komunistů“.
22. Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.
„Měla by probíhat integrací do dějepisu, aby se na historických faktech okamžitě ukazovalo, kde se stala chyba“.
23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?
„Ano, literatura, dějepis. V literatuře i v dějepise, kde bylo národní obrození, kde bylo od Havlíčka počínaje přes Jiráska a podobně, ale bylo to poplatné doby. Takže např., když nám vykládali, že Husité byli vlastenci, tak nám všichni lhalí, protože Husité byli normálně zloději, darebáci, kteří vraždili a loupilí. Ano, ale pouze literatura, poezie a lidé, kteří se snažili něco pro ten národ udělat, ale poplatní té době“.

1. **Co si představujete pod pojmem vlastenectví?**
„Hrdost na svou vlastní vlast tím, že jsem Čechem“.
2. **Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?**
„No měli by být aktuální, bohužel se neustále potýkáme s tím, že nejsou díky globalizaci“.
3. **Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?**
„Určitě ano, čím starší člověk, tak tím si myslím, že je větší nacionalista“.
4. **Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?**
„Ano“.
5. **Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?**
„Spíše k místu kde žiji, a kde jsem se narodil“.
6. **Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?**
„Nejvíce národní citění se projevuje, když vyhrají hokejisté nějaký turnaj, nebo nějaký Čech vyhraje wimbledon a podobně“.
7. **Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?**
„Myslím si, že ne, oproti polákům jsme úplně břídilové“.
8. **Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?**
„U mladší generace je móda, jako skinheads, u starší generace je to výchovou“.
9. **Považujete sám sebe za vlastence?**
„Částečně“.
10. **Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?**
„Moc ne“.
11. **Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?**
„Spíše ne“.
12. **Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?**
„Škola, no tak de facto občanská nauka a s tím spojené věci, předměty“.
13. **Která generace má podle Vás větší národní citění?**
„Nejstarší, momentálně nejstarší žijící lidé v této republice, kteří zažili nejlépe první republiku a s tím spojené věci jako skauting nebo Sokol“.
14. **Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?**
„Tak ta starší generace, samozřejmě byla vedena k tomu, protože jsme měli mladou republikou, relativně a de facto, byly vždy, když je něco nové, tak lidé mají větší chuť jít do toho. Proto i to vlastenectví bylo větší a každý se chtěl podílet na tom utvářet tu republiku. V dnešní době bohužel díky korupci a to co vidíme v televizi, jak se chovají politikové tak to je více méně kontraproduktivní k tomu, aby lidé byli vlastenci“.
15. **A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?**
„To je přesně ono, skauting, který byl klasický převzatý z jiných republik, nebo existoval tady předtím, Sokol, který byl hodně vlastenecky založený, dneska se to bohužel bere prostě jinak“.
16. **Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?**
„Tak potřebná určitě je, pokud si neudržíme své vlastní hodnoty jako vlastní, tak nás schramstne globalizace a nebudeme mít tady nic vlastního“.
17. **Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?**
„Jak v kterých rodinách, některých ano, některých ne“.
18. **Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?**
„Tak jak v které rodině že, někde se utváří, jsou rodiny, kde to vlastenectví prostě je a někde zase nejsou. Myslím si, že těch rodin, kdo jsou vlastenci, je podstatně méně, tak to vnější prostředí, tedy škola“.
19. **Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?**
„To je hrozně těžká otázka, já si myslím, že by to mělo jít ruku k ruce“.
20. **Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?**
„Myslím si, že ne“.
21. **V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?**
„Souhlasím s tím“.
22. **Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.**
„Tak v rámci občanské nauky samozřejmě vypořádat maximum, těch vlasteneckých názorů a de facto v té občanské nauce probírat pomalu i dějepis zpětně od roku 1920, aby si děti v té občanské nauce uvědomili, nejenom že žijí dnes, ale jak to vypadalo předtím, než se narodili. No mohl by to být i samostatný předmět“.
23. **Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?**
„Tak vytvářeli jsme vlastně na průmyslové škole, jsme měli za úkol, dělat výpisky z televizních novin do občanské nauky, a samozřejmě to bylo de facto o vlasti“.

1. **Co si představujete pod pojmem vlastenectví?**
„Že je člověk hrdý na to, že je z Čech a Moravy. Má rád český jazyk, prostředí, kde vyrůstá. Váží si spoluobčanů“.
2. **Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?**
„Velmi, celý svět se globalizuje, tak je potřeba znát své kořeny, vědět kam člověk patří atd.“.
3. **Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?**
„Ano. Názory a postoje se s věkem mění, zkušenosti to taky ovlivňují, hlavně když pak člověk vidí, co předvádí politici, tak to pak o hrdosti nemůže být řeč“.
4. **Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?**
„Asi ne. Na to, že jsem Češka, nejsem nijak zvlášť hrdá. Ale hrdá su třeba na kulturu nebo na úspěchy českého sportu“.
5. **Pocítujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?**
„K místu, kde jsem se narodila. Kde mám rodinu. Na to co dokázali Češi jako jednotlivci dnes i v historii“.
6. **Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?**
„Když vyhrají hokejisti a fotbalisti, což tedy není můj případ, zemi reprezentují spíše hloupi sportovci“.
7. **Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?**
„Moc ne“.
8. **Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?**
„Že má rád českou zemi a jazyk a není vedle ze všeho co je např. americké. A taky třeba při nakupování dá přednost kvalitním českým věcem než jinému zboží ze zahraničí, jen proto, že ho zná z reklamy“.
9. **Považujete sám sebe za vlastence?**
„Jak kdy. Dřív spíš než teď. Když si člověk uvědomí, jak za války i Češi opovrhovali Židy, nechali se ovlivnit hláskáním ve školách a novinách, že Židi jsou špinavý atd. To jsem viděla tudle v dokumentu Matěje Mináče – Síla dobra - o Nicolasovi Wintonovi. Po válce Češi místo aby si vážili svobody, podporovali komunismus. A pak žili několik desítek let v domě temna. A když to padlo, tak nechají u vlády politiky, kteří nemají ani základy slušného chování, natož aby byli inteligentní a s nadhledem pro vedení země. To pak člověk je vlastenec, protože se tu narodil a žije tu, ale moc hrdý na to není“.
10. **Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?**
„Nijak zvlášť“.
11. **Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?**
„Ne“.
12. **Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?**
„Nevím“.
13. **Která generace má podle Vás větší národní citění?**
„Asi nejstarší generace, ale zase pod jejich vedením pak přišel ten komunismus. Asi žádná generace. Záleží spíš na jednotlivci“.
14. **Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?**
„Protože jejich rodiče či prarodiče ještě pamatovali Rakousko – Uhersko a pak oddělení samostatné republiky“.
15. **A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?**
„Prostě a jednoduše je k tomu nikdo nevede. S mladýma o tom prostě nikdo nemluví, ani doma, ani ve škole“.
16. **Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?**
„Je potřebná. Aby si mladí uvědomili, že je potřeba uznávat hodnoty dané naší národní povahou, ale zároveň si brát i dobré od jiných národů. Tím pak vzroste kvalita a úroveň lidí, kteří zde žijí. A taky aby děti věděli, co způsobí, když si koupí hamburger v McDonaldu - jaký to má negativní dopad na něj i na celou planetu, oproti tomu, když si koupí bagetu od místního biofarmáře. Aby se nestyděli žít odlišně, než velí dnešní konzumní společnost. Tyto děti pak budou v tomto duchu vychovávat další generaci atd. atd.“.
17. **Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?**
„Ne, protože je vychovávají rodiče, kteří byli vychováni za socialismu, kdy hodnoty lidí byly často poněkud špatné. Dnes často tito lidé nemají svůj pevný názor ani postoje, takže se nechají ovlivnit médii, konzumem atd.“.
18. **Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?**
„Obojí, v dětství rodina později vnější prostředí“.
19. **Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?**
„Obojí stejně“.
20. **Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?**
„Nemůžu říct, neznám dnešní osnovy“.
21. **V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?**
„Pokud to budou mít děti jako povinné učivo, tak k tomu získají spíš odpor. Záleží na osobnosti vyučujících, jak umí předávat tyto věci dětem. Aby jim šly příkladem a téma vlastenectví zapracovali i do jiných výkladů“.
22. **Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.**
„Pokud bych mohla osobně rozhodnout, tak bych byla asi pro kombinaci vložení do občanky, promiňte, chtěla jsem říct občanské výchovy, nebo dějepisu a také třeba pro různé besedy, přednášky na tohle téma, třeba s pamětníky války nebo tak něco“.
23. **Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?**
„Ne“.

1. **Co si představujete pod pojmem vlastenectví?**
„Hrdost na to, z jaké země pocházím“.
2. **Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?**
„Měly by být, ale s tím co poslední dobu vidím kolem sebe, tak myslím, že nejsou“.
3. **Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?**
„Nejspíš ano. I když si nejsem jistý, jak moc tohle budou prožívat současné generace mladých lidí, až zestárnou. V té době už možná nebude český národ existovat a bude třeba už jen Evropa, jako celek“.
4. **Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?**
„Spíš se považuju za „Morávka“. Dřív jsem byl na to hrdý, ale když se podívám na naši politiku apod., tak o tom už pochybuju“.
5. **Pocítujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?**
„Mám svoji vlast rád, ale nijak hlubší význam tomu nepřikládám“. Pokud bych si měl vybrat, tak mám asi větší vztah mému současnému bydlišti“.
6. **Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?**
„Jednoznačně. Mezinárodní sportovní utkání, např. mistrovství v hokeji“.
7. **Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?**
„Nijak zvlášť víc než ostatní národy. Vlastenci, podle mě, byli ještě třeba před válkou. Teď si myslím, že nic moc“.
8. **Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?**
„Asi nějaký vnitřní pocit vztahu k Česku a ke všemu, co je český“.
9. **Považujete sám sebe za vlastence?**
„Spíše ano“.
10. **Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?**
„Hm, nijak zvlášť“. Když to tak vezmu, tak opravdu skoro ne“.
11. **Mluvíli s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?**
„Nijak zvlášť. Jak jsem řekl, moc se to u nás doma neřešilo. Ale když byla příležitost, tak samozřejmě naši na to zavedli řeč. Ale aby záměrně si se mnou sedli a začali vykládat třeba o Masarykovi, tak to né“.
12. **Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?**
„Historie. Mám rád knížky. Hodně čtu právě i historický věci“.
13. **Která generace má podle Vás větší národní citění?**
„Myslím, že jsou to pamětníci války“.
14. **Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?**
„Zažili jednu nebo obě světové války“. Fakt si dost zkusili. A navíc se logicky narodili před válkou, kdy se všechno víc prožívalo, byli v tom duchu od malička vychovávaný, tak nějak to bylo, jak se říká ve“ vzduchu“, žili tím skoro všichni“.
15. **A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?**
„Protože nezažila válku“. To samozřejmě není jen toto. Ale dnešní době se k tomu děcka nějak nevedou a obecně se o tom vůbec nemluví. Jen když je státní svátek, tak jsou v televizi nějaké pořady. Ale jinak nic moc“.
16. **Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?**
„Spíš by se to mělo připomínat lidem, kteří naši zemi řídí. Ano, myslím, že je to důležité nejen pro mladou generaci, ale pro všechny“.
17. **Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?**
„Ne, ale myslím, že by měly být vedeny. To každopádně“.
18. **Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?**
„Vnější prostředí. Tam dneska ty děcka tráví asi i víc času. Rodiče na jejich výchovu někdy nemají čas“.
19. **Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?**
„Já si myslím, že obě stejně“.
20. **Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?**
„Ne. Jak jsem už řekl, dneska se o národu nebo o vlastenectví vůbec nemluví a fakt by se to mělo víc řešit“.
21. **V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?**
„Jé, tak to nevím, nemám o tom bližší informace a nemám v tomto směru vůbec přehled“.
22. **Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.**
„Těžko říct, asi ta integrace do stávajících předmětů“.
23. **Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?**
„Ne, konkrétně si už nic nevybavím, ale asi to bylo nejspíš v rámci dějepisu“.

1. **Co si představujete pod pojmem vlastenectví?**
„Tak vlastenectví bych v podstatě definovala, jako určitý postoj občana k vlasti, k lidem, k historii, ke společnosti, ve kterým žije, a k hodnotám, hlavně ke společenským hodnotám“.
2. **Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?**
„Tak pravděpodobně, jak asi pro kterou kategorii lidí ve společnosti, aktuální budou pro takovou tu starší generaci, ale myslím si, že děti, v současné době ve věku 12, 13 let neví co to vlastenectví je“.
3. **Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?**
„Určitě, jak věk, tak životní zkušenosti určitě ovlivňují postoje k národní hrdosti. A opět je to tím, že současní pubertáci, adolescenti si nic neprožijí, jsou ovlivněni počítači a internetem jsou ovlivněny spíše takovou tou špatnou společností, nemají svoje názory, vůbec o vlastenectví nepřemýšlí“.
4. **Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?**
„Jo, ně k české vlasti, ale k moravské vlasti. A samozřejmě jsem na svou vlast hrdá a jsem hrdá na to, že jsem s Moravy.“
5. **Pocítujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?**
„A tak ono to bude spíše 50/50. Samozřejmě člověk je rád, že žije v České republice, že jsem takové to srdce Evropy. Ale k městu Brnu, kde jsem se narodila, kde žiji, studovala jsem, pracuji, mám hlubší vztah“.
6. **Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?**
„Mám spíše pocit, že u nás se to traduje spíše ze sportovními zápasy. Např. hokej a oblíbený pokřik: „Kdo neskáče, není Čech“.“
7. **Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?**
„Já si myslím, že ano, že Češi hrdí na svou vlast jsou. Např. když vezmeme obyvatele spojených států amerických, tak ti ani neví, se kterým státem sousedí, nato že aby byli hrdí na svou vlast. Takže ano, myslím, si, že Češi jsou patrioti“.
8. **Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?“**
„Je to v podstatě opravdu takový pocit, hrdost, cit, že žije v České republice, že má k omylu sebe historii, která pramení z místa, kde žije a celkové společnosti. Myslím si, že je to i charakterová vlastnost. Člověk to musí cítit“.
9. **Považujete sám sebe za vlastence?**
„Ano“.
10. **Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?**
„Hm, tak vysloveně ne. Ve škole, mě to již nepotkalo. Spíše od rodičů člověk přejímá hodnoty, jak se má chovat ve společnosti, různých norem“.
11. **Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?**
„Tak to určitě. Konkrétně co se týče významných osobností, ovlivnili mě jak rodiče, prarodiče, i ve škole, v hodinách dějepisu, jsme měli výborného učitele, který nás informoval o českých významných osobnostech“.
12. **Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?**
„Rodiče, učitel dějepisu“.
13. **Která generace má podle Vás větší národní citění?**
„Zlatý střední věk 50,60 let a výše“.
14. **Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?**
„To bylo dobou, byla nová republika, lidé si museli k ní vybudovat určitý vztah, kladný vztah, že máme svůj domov, svobodný obchod“.
15. **A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?**
„Protože současná generace nevnímá silně nic. Je vychována počítačem, televizí, médii, nemá ani vzory. Natož aby tušila, co je to vlastenectví“.
16. **Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?**
„Myslím, si, že vlastenecká výchova je důležitá, aby o ní mladá generace věděla, aby si vytvořila nějaký vztah, názor. Pravděpodobně nebude tento vztah, tak intenzivní, jako u generace před válkou. Žijeme v současnosti v multikulturní době, máme možnost cestovat, poznávat různé národy asi to vlastenectví nebude tak intenzivní, měli by o něm vědět, měli by si vytvořit vlastní hodnotu“.
17. **Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?**
„Velmi záleží, jak jsou ovlivněni ze strany rodičů. Pokud rodiče žijí od narození na stejném místě tak ano, budou ovlivňovat děti v tomto duchu. Pokud jsou to rodiče, kteří chvíli žijí tam, chvíli tam, tak dítě nebude mít k vlasti takový vztah“.
18. **Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?**
„S podílem bych řekla, že to bude 50/50. Jak se věnuje rodina, je pravdou, že vnější prostředí je naopak, více obsáhlejší“.
19. **Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?**
„Tak měla by se věnovat hlavně, rodina, ale protože v praxi by to asi nefungovalo měla by škola k tomuto tématu zaujmout postoj a podílem se v rámci výuky“.
20. **Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?**
„Nemám takový přehled o rozdělení školních osnov, spíše bych se přiklápěla, že je nedostačující“.
21. **V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?**
„Ano, zařadila bych vlastenectví do RVP“.

22. Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? *Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.*

„Tak pravděpodobně si, škola rozhodne sama, jak se tomuto předmětu bude věnovat, ale možná by byla lepší integrace do určitě ho předmětu a vyčlenění určitého počtu hodin“.

23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?

„Mě to již ve škole neovlivnilo, takže ne, nevzpomenou si“.

Odpoředi respondent R6 – MARIE, 60 let

1. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?

„No, vlastenectví, pro mě představuje lásku k vlasti, národu a významným osobnostem, kteří se podílejí na podvědomí České republiky ve světě“.

2. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?

„Určitě, určitě. Každý má jiné vlastenecké citění, určitě jsou lidé, kteří mají lásku k vlasti, domovu“.

3. Příkladil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?

„Je to spíše člověk od člověka. Věk to určitě ovlivňuje, mladí to berou spíše na lehkou váhu, starší si hodně uvědomují, odkud pochází“.

4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?

„Jsem hrdá, na to že jsem Češka, mám ráda svůj jazyk, českou kulturu a v cizí zemi by se mně žilo těžko“.

5. Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?

„Rodným místo mám určitě ráda, to mám ráda nejvíce, tam mám zapuštěné kořeny, ráda se tam vracím, mám ráda i rodnou Moravu a Moraváky“.

6. Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?

„Nejvíce se to projevuje v těžkých chvílích, nebo v rozhodujících okamžicích, když umírají slavné osobnosti“.

7. Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy?

„No to si ani nemyslím“.

8. Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?

„Opět je to člověk od člověka“.

9. Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?

„Právě ta rodná zem, odkud pochází, cítí se v česku doma“.

10. Považujete sám sebe za vlastence?

„Určitě ano“.

11. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?

„Ano“.

12. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?

„Prarodiče jsem nepoznala, rodiče, už jsem měla pouze maminku a ta měla velké vlastenecké citění“.

13. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?

„I maminka, myslím si, že jsem měla i výborné učitelé, kteří byli též vlastenci a kteří nás i tomu i vychovávali“.

14. Která generace má podle Vás větší národní citění?

„Myslím si, že dnes již ta nejstarší, kteří prožili německou okupaci, a velice se projevila i ta mládež v 68 roku, kdy opravdu ti mladí vystoupili a když byla sovětská okupace a když vystoupili proti okupaci a byli takoví akční a projevila se velická láska k národu“.

15. Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?

„No právě proto, po té dlouhé nadvládě Habsburků a nadvládě Němců, se český národ spojil a povstal a projevoval hrdost na své češství“.

16. A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?

„Po sametové revoluci se otevřely hranice, dlouho jsme byli uzavřeni, železná opona, nesmělo se do světa, bylo to problematické, a najednou se to otevřelo. Mladí lidé měli možnost odcházet do zahraničí, tak se tam zabydleli. V dnešní uspěchané době, není ani čas si povídat, tak i z toho důvodu se s mladými lidmi o tomto již tolik nehovoří“.

17. Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?

„Určitě je potřebná, každé má znát své kořeny, vědět odkud pochází, vědět odkud přišle, může jít do světa, ale měl by se rád vracet domů“.

18. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?

„Zase je to rodina od rodiny. Podle toho jak rodiče mají vlastenecké citění, je to individuální“.

19. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média? „Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?

„No myslím si, že více škola. Společnost, kultura. Měla by se více podílet škola, mělo by se vyučovat o významných osobnostech, měla by se láska k české republice pěstovat“.

20. Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?

„O tom, nemám moc přehled“.

21. V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?

„No určitě by to bylo dobré“.

22. Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? *Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.*

„Samostatný předmět“.

23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?

„No určitě, měli jsme paní učitelku Hyprovou, která měla velice kladný vztah k vlastenectví a pan učitel Souček z dějepisu, které ho si velmi pamatuji a ten nám povídal věci z historie, vyzdvyhoval významné osoby“.

Odpovědi respondenta R7 – ONDŘEJ, 26 let

1. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?

„Představuji si, to že člověk je jakým si způsobem svázán se zemí ve které žije. Pozitivně vnímá hodnoty, které mu byly vštěpovány od jeho útlého dětství, např. vztah k vlasti co se týče dalších věcí, můžu jmenovat např. určitou národní hrdost“.

2. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?

„No myslím, si, že určitě aktuální jsou. Ale nějakým způsobem, mi přijde, že doba je hektická, a lidé zapominají na vlastenectví, hodnoty atd.“.

3. Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?

„Myslím si, že ano. Čím je člověk starší tím si uvědomuje různé hodnoty, má de facto dospělejší názor, zkušenosti, které má, ho určitě obohacuje v tom, že dokáže různé věci vnímat s takovým starším nadhledem“.

4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?

„Tak to každopádně, samozřejmě cítím se, že jsem Čech. Dále tradice, které jsou nedílnou součástí, určitého vlasteneckého pojetí. A člověk si národní hrdost uvědomí, i při zmínce o vynálezech, na kterých se podíleli čeští vědci“.

5. Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?

„Řekl, bych, kdybych to rozdělil na procenta, 70% místo kde jsem se narodil, k čemuž přidávám ten důraz, 30% vlast kde žiji. Velkým patriotem jsem hlavně vůči svému místu narození, zlínský kraj“.

6. Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní cítění?

„Tak jak už jsem zmiňoval, tak je to hodně při těch sportovních utkání, zejména u hokeje. Pro mě osobně je to dvousečná hodnota, při skončení zápasu, již mnoho lidí už zase nepřemýšlí o tom, že Češi jsou. Nebo při významných pietách, úmrtí Václava Havla“.

7. Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?

„Myslím si, že český národ již toto má nějakým způsobem předurčené, od doby národního obrození a myslím si, že ty kořeny sahají hluboko, od spisovatelů a politiky českého národa. Jsme národ, který má vlastenectví více v srdci“.

8. Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?

„Tak určitě jsou to nějaké projevy, můžete o sobě dávat verbálně najevo, prohlašuje, že je vlastenec – může to pro něj být hrdost k českému sportu. U každého je vlastenectví je chápáno velmi individuálně – při státní hymně, při sportovním utkání“.

9. Považujete sám sebe za vlastence?

„Ano, považuji se za vlastence“.

10. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?

„V později věku jsem k tomu dospěl sám, kdy člověk k tomu přichází postupně, není to dáno odmala. Člověk se vlastencem stává“.

11. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?

„To si myslím, že ne. U nás doma taková výchova nebyla“.

12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?

„V rámci lokálního patriotismu ovlivnil Tomáš Baťa. A podnět k tomu se zamyslet, nad svým vlastenectvím, mi dal určitě i Václav Havel, jeho slova měly vždy co říci“.

13. Která generace má podle Vás větší národní cítění?

„Já bych řekl, že tam to bude na tom středu, starší jak 50 let a výše. Tedy lidé produktivního věku“.

14. Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?

„Myslím si, že lidé vlastenectví více vnímali díky tomu, že žili v době, kdy se přihodilo více zlomových okamžiků naší historie, např. Tomáš Garrigue Masaryk“.

15. A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?

„Jednoznačně tou dobou, to uspěchanou, internetovou, dobou rychlého občerstvení“.

16. Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?

„Myslím si, že je potřebná a měla by být řešená i v rámci školy. Děti informovat o vlasteneckých hodnotách“.

17. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?

„Ne, nejsou“.

18. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?

„Myslím, si že by to mělo být rozložené rovnoměrně, škola, rodinná i média“.

19. Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?

„Rovnoměrný podíl – rodina / škola“.

20. Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?

„Není to dostačující“.

21. V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?

„Určitě to podporuji, je to nezbytná věc, která povzbudí mladé lidi, která jim pomůže, aby si uvědomovali, proč je tu náš národ, co tady děláme, jakou tu máme roli“.

22. Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? *Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.*

„Já nedokážu posoudit přesné rozložení výuky, byl bych nakloněný spíše samostatnému předmětu“.

23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?

„Co se týče mě školní docházky, vybavím si hymnu, či obraz prezidenta nad katedrou a vyvěšování vlajek v rámci českých svátků“.

Odovědi respondenta R8 – JIŘÍ, 70 let

1. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?

„Hrdost na příslušnost, ke skupině lidí, určité zeměpisné poloze“.

2. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době.

„Záleží na tom, jak budete specifikovat vlastenectví, pokud je to příslušnost k určité skupině lidí bez ohledu na národnost, jako zeměpisnej pojem tak ano. V podstatě, ale vlastenectví mělo význam v době, kdy docházelo k potlačování řečí, osobních svobod či svobod národu. V současné demokratické době pojem vlastenectví ztratil smysl“.

3. Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?

„Životní zkušenosti a věk určitě ovlivňují pocit sounáležitosti s vlastní zemí, ale hlavně s místem, kde dotyčný člověk vyrůstal a je svázán vzpomínkami a událostmi, které se ho bezprostředně dotýkaly“.

4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?

„Rozhodně ne“.

5. Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil.

„K místu, kde jsem se narodil, kam mě vážou vzpomínky, ale je mně úplně jedno jestli se to jmenuje Česká republika či Rakousko-Uhersko“.

6. Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní cítění?

„Pokud se tomu dát říct, národní cítění, pokud to není jen vybíjení si skrytých emocí, tak je to při nějakém sportovním vítězství“.

7. Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?

„Ani náhodou“.

8. Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?

„Když někdo dneska řekne, že je vlastenec, tak je buď neofašista. Protože dělnická strana sociální spravedlnosti a jiné podobné akce se považují za vysoce vlastence, to ale nemá s vlastenectvím nic spojeného. Je důležité si uvědomit, co znamená pojem vlastenec. Čeho se v dnešní době týká vlastenectví, projev řečí, vlastní názory – nikdo za to není perzekuován. Něco jiného to bylo v době 19. století, když Karel Hynek Mácha a ostatní pánové, bojovali za český jazyk, za českou kulturu – tak bylo vlastenectví na místě. Ale v současnosti, se spíše učíme anglicky, než česky. Čeština je v současnosti anglická, několik slov „poněmčena“, kdyby někdo s mými rodičami mluvil termína současným slovníkem (software, hardware, I – pod), moji rodiče by mu nerozuměli. – Co to má společného s češtinou. Můžu být hrdý za kontaktní čočky, protože to vymyslel Čech. Tot' vše“.

9. Považujete sám sebe za vlastence?

„Ne, ani náhodou“.

10. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?

„Něbyl a nemohl být. Protože narodil jsem se za Hitlera, pak přišli komunisté, žil jsem pořád na stejném místě, ale najednou jsem byli součástí sovětského svazu. Tak na co mám být hrdý. Největší chyba byla rozdělení Rakouska – Uherska“.

11. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?

„Jo to jo, ale varovali mě před vlastencama. No protože, fakt je, my jsme měli poctivější dějepis, než se učí dnes. Pokud člověk četl a v té době nic jiného nebylo buď socialistický realizmus nebo 19. stol. člověk toho věděl více než dnes, vlastenci jako takový jsou pochybní. Byl vlastenecký čin zastřelit Heydricha? Na jednu stranu ano, na druhou stranu to odskákali 1000 lidí, kteří mohli žít, a jenom proto, že někdo vymyslel, že Heydrich škodí, tak ho zastřelili. Co by se dělo, samozřejmě čistě hypoteticky, kdyby se to nestalo? A dneska je to vydáváno za vlastenecký čin. To stejné Benešovy odsuny, jsou vydávány za vlastenecký čin a přitom je to pomsta - přiznání viny. To samé rozdělení Rakouska – Uherska, když víš důsledky, které to mělo, nebyla větší blbost, rozdělení Rakouska – Uherska, kdyby v roce 1939 existovalo jako protiváha Německa, Hitler by se mohl jít klouzat a nebyla by druhá světová válka a že bych mluvil německy, i moje babička mluvila německy. Vykládala mě německy pohádky, neuměla číst ani latinku, uměla jen švabach. Brno, to je předměstí Vídně. Takže nějaké vlastenectví...“.

12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?

„V oblasti hodnost, učení a rodiče samozřejmě. V negativní slova smyslu, komunisti. Lásky k vlasti, já mám hrozně rád, různá místa v republice, Luhačovice, Adršpach. A jsme opět u toho, já mám velmi rád i Tatry, pro mě je vlast i Vysoké Tatry, protože já jsem se narodil v Československu, kde je má vlast, Žilina, Poprat. To je strašně fiktivní, co je to má vlast? Má vlast je Evropa, prosím to přiznávám. Ale když si vezmeš, že na Baltu je obraz – Češi na Baltu. Kterou vlast, máš na mysli? To je strašně vágní“.

13. Která generace má podle Vás větší národní cítění?

„No, v současné době, žádná. Dneska je to každému jedno, s výjimkou pár jedinců, neonacistů. Mad'arská garda. Protože, je teď evropská unie, všude jezdiš. Když jedu do Vídně, je to bližší než do Prahy, tak kdy Tě napadne co je tvá vlast“.

14. Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?

„No to je pravda, ale to bylo podmíněno tím, že učitele byli většinou lidé, co učili za první republiky či za války, historie nová doba se nemohla vykládat volně, ale musela se držet komunistických vyhlásek. Pokud Tě chtěli z dějepisu něco naučit, jednalo se převážně o starší dějiny tím pádem, protože byl protekcionismus, co se týče husičtví. No, mě to připadne pitomý, když bojovali v podstatě Češi, proti Čechům (čeledinové proto Lobkovicům). Ano mluvilo se tehdy více o tzv. hrdínech, ale nikdo z toho nic neodvozoval, maximálně v literatuře, když se mluvilo o Tylovi, Karlu Havlíčku Borovském, Jiráskovi, o těch se mluvilo o národních hrdínech. Jenže byl problém, že v době komunistické, se o Masarykovi nesmělo mluvit, takže my jsme pořád měli pocit, že ta republika, vznikla sama od sebe. Pánové Beneš, Masaryk to bylo tabu. To skoro vypadala, tak, že se Gottwald narodil a založil republiku“.

15. **A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou.**
„Evropská unie, integrace“.
16. **Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?**
„Ne, absolutně, né. Já si myslím, že je to chyba. Měla by se učit všeobecně láska k lidem, bez ohledu na národnost, barvu pleti. Láska k přírodě, ale né omezování na nějakou lokalitu“.
17. **Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?**
„Pán Bůh zaplať, nejsou“.
18. **Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?**
„Základní návyky se tvoří v rodině, vnější prostředí ho ovlivňuje výrazněji. A dále záleží i na individualitě každého jedince“.
19. **Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?**
„Vlastenecká výchova by se měla zrušit“.
20. **Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?**
„Ano, rozhodně dostačující“.
21. **V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?**
„Ani náhodou, je to věc každého člověka, velice individuální“.
22. **Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy?**
„Měl by to být dobrovolný předmět, pokud budu uvažovat, že by se to měla prezentovat školní mládeži, tak se musím zeptat kým.. Jestli je to člověk orientovaný profašisticky, prokomunisticky a pak se můžeme bavit, zda tam děti budu posílat či né“.
23. **Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?**
„No na co si já vzpomenu, nemá s vlastenectvím nic společného, jednalo se spíše o to, že nás učili lásku k sovětskému svazu“.

Odpovědi respondenta R9 – PETRA, 45 let

1. **Co si představujete pod pojmem vlastenectví?**
„Asi lásku k národu a hrdost na svůj národ“.
2. **Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?**
„Tak asi ano, ale né tak jako dřív“.
3. **Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?**
„To určitě ano“.
4. **Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast? Jste hrdý/á na to, že jste Čech /Česka? Jste hrdý na český jazyk, historii, kulturu, vědu, techniku, sport?**
„No já jsem spíše hrdá, na to, že jsem Moravačka. Na historii asi 100% né, i když jsou tak určité výjimky, jazyk si myslím, že je velmi krásný. Dále na sportovce a vědce, mají velký ohlas ve světě, na né jsem hrdá“.
5. **Pocítujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?**
„Hlubší, respektive nehlubší je samozřejmě, tak kde žiji, tak kde jsem se narodila“.
6. **Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní cítění?**
„Bohužel je to jenom u sportu, když je nějaký sportovní úspěch. Bohužel je to jenom v tomto případě, je to nejvíce vidět“.
7. **Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?**
„No za velké asi né, myslím si, že Američané jsou mnohem větší vlastenci, u Čechů je to vidět pouze u sportovních utkání“.
8. **Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?**
„Opět se budu opakovat, bohužel je to opět jenom sport. Málokdo řekne, jsem šťastný, že žiji v české republice, protože miluji jazyk, protože máme vynikající doktory, opravdu lidé řvou pouze v případě, když se hraje hokej nebo fotbal“.
9. **Považujete sám sebe za vlastence?**
„Ano, za vlastence se považuji“.
10. **Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?**
„No to si právě moc nepamatuji, ale protože jsem před rokem 1989 prožila své mládí, tak si myslím, že jako dítě jsme to cítili, protože naši rodiče nebyli zastánci komunismu. Pokud člověk nebyl komunista, tak vlastenec byl, tak chtěl svobodu své republiky a chtěl tu svoji českou republiku“.
11. **Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?**
„Dědeček a babička, kteří vzpomínali na dobu druhé světové války, jak toto období prožívali, jak si hráli“.

12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?
„Z rodinného kruhu, a prarodiče ze zkušenosti z druhé světové války. Ze školy né, bylo období komunismu a to se projevilo i ve školní výuce“.
13. Která generace má podle Vás větší národní citění?
„Starší generace, ta která zažila větší čas svého života před rokem 1989. Lidé 55 let a více“.
14. Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?
„Určitě to bylo výchovou, určitě nemůžu říct, že to tak bylo u všech. Samozřejmě byly rodiny komunistické, které to vnímali jinak, za války to řešili jinak, někdo byl pro, někdo proti, každopádně, to hodně bylo podmíněno tou dobou samotnou“.
15. A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?
„Myslím si, že je to rozežranost, velká volnost, lidé nezažili nic jiného, znají jen tzv. demokracii, neměli důvod bát se, bát se o svoji vlast, o svoji matičku zemi, o svoji rodinu. Takže oni to berou vše automaticky. Opravdu vlastenectví cítí jen u sportu. Lidí žili jinak a v současnosti žijí úplně jinak“.
16. Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?
„Myslím, si, že je velmi důležitá, kór v současné době, kdy je vše nejisté. Každopádně musí se začít od mala, není dobré začít v 15, v 16 –ti letech“.
17. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?
18. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média? Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?
„To je těžké říct, může to někdy být rodina, protože škola bývá nedostačující, i když někdy je prostředí ve škole uděláno tak že dbají na správné jak fyzické tak psychické zdraví dítěte. Rodina hraje u dítěte roli dlouhodoběji oproti škole, měl by tento podíl být z větší části od rodiny“.
19. Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?
„Myslím si, že né. Co se týče vlastenectví, mluví se pouze o historii. Neříká se tam proč je naše země taková jako je, proč bát se o nic, chránit ji. Otázkou také je, jak je tato historie podána, jestli je ta historie podávána jako pohádka, je to špatně“.(povolání – učitelka).
20. V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?
„Neodsoudila bych, to určitě bych vlasteneckou výchovu do RVP zavedla. Sice je to složitější musí být výuka uzpůsobena, nejen dětem a učitelům, ale i rodičům, aby s tím souhlasili“.
21. Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.
„Individuální rozhodnutí je na místě. Prolínání předmětů je ideálnější“.
22. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?
„Já si pamatuji, jen ty vlaječky, prvomájové pochody, to právě vlastenectví zde rozhodně není“.

Odpoovědi respondenta R10 – VLADIMÍR, 89 let

24. Co si představujete pod pojmem vlastenectví?
„No, vlastenectví je pro mě velice citlivé téma. Myslím teda v jako v pozitivním slova smyslu. Víte, já jsem se narodil ještě za první republiky. No, a tehda to byla moc krásná doba. Všichni sme byli hrdí na to, že jsme Češi. No a byli jsme vlastenci jak řemeň“.
25. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době?
„Já si myslím, že by mělo být vlastenectví aktuální v každé době, ale když to srovnám s dobou mého mládí, tak je to celkem hrůza. Nikoho to nezajímá. Nikdo se tak moc neprojevuje. Teda, tak si myslím, že by aktuální mělo být, ale prostě není“.
26. Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?
„Jó, to teda jo. Vidím to aji sám na sobě. Pokud to teda vezmu podle toho, co jsme zažili – německou okupaci pak válku, pak ty změny a omezování v padesátých letech a hnedka potom osmašedesátej. Tak nás i tyto zkušenosti utvrzovaly v upevnění národního citění“.
27. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast?
„Já určitě ano. Já jsem opravdu hrdej Čech a Českoslovák. A byl jsem celej život, byl jsem tak prostě vychovanej“.
28. Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete, popř. kde jste se narodil?
„Hm, to nevím. Za život jsem bydlel na několika místech. Asi mám ráda obojí stejně. Možná teď víc Brno, protože už su tady aspoň 30 let“.
29. Ve kterých chvílích, se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění?
„Mám pocit, že se dneska žádný národní citění neprojevuje. To není jak za nás, když v osmatřicátým roce začala okupace, tak jsme se všelijak možně snažili bojovat proti Němcům a naopak pomáhat Čechům. Kolikrát nám šlo opravdu o život. Mě bylo tenkrát 16 let a rodiče ve sklepě schovávali dva Židy, kterým jsem nosil potají v noci jídlo. Když si na to dneska vzpomenu.....No a dneska lidi ani neví, kdy válka skončila. Nedokážou nic udělat pro republiku, nic obětovat pro dobro národa. Jediny kdy se spojí, tak když je třeba olympiáda a Česko je úspěšný“.
30. Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy?
„To opravdu nejsou. Ani pomalu neví, jak má správně vypadat naše vlajka. A vlastenců v pravým slova smyslu se mezi mladýma moc nenajde. A nebo jsou to ti, co se za ně vydávají, ti novodobí nacionalisti. Ani nevím, jak si nechají říkat“.

31. **Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec. Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?**
„Myslím si, že je jeho vztah k české vlasti, k českému národu a českému dědictví, které si předáváme už staletí. Prostě si myslím, že vlastenec musí milovat všechno české. Prostě musí být hrdej na to, kdo je, a kde žije.“
32. **Považujete sám sebe za vlastence?**
„Ano, samozřejmě, já se považuju za velkého vlastence.“
33. **Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?**
„Ano, byl jsem vychováván k tomu, aby se z mě stal vlastenec. Měl jsem hodně vlastenecky založené rodiče.“
11. **Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?**
„Ano, to taky. Prarodiče jsem měl velice rád. Oni byli ještě z té úplně staré školy, zažili ještě vládu Franz Josefa. Pamatuju se, jak si mě vždycky dědeček posadil, jako malýho klučíka, na nohu a vyprávěl mi, jak to bylo kdysi za jeho dětství. A pak si ještě pamatuju, jak vzpomínal na tu slávu, když se stavělo národní divadlo a celé Čechy se po krejčárku na to skládaly. Hm, ale to už opravdu dávno. A pak maminka s tatínkem byli velcí vlasteneci. Maminka hodně četla a byla úžasná vypravěčka, nikdy nezapomněla na český velikány a na důležité události z našich dějin. A pak tatínek, ten si představte, byl důstojníkem v armádě, za první republiky. Já má ještě schované jeho jmenovací glet, kterej doslal přímo od Masaryka. Ten byl opravdu velkej vlastenec. Byl by za republiku a za národ ochoten i obětovat život.“
12. **Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?**
„Tak jak už jsem řekl, kromě rodičů a prarodičů, musím taky říct, že nás kvlastenectví hodně vedli i učitelé v obecné škole. A tak nějak sme v tom vlastenectví přímo vyrůstali, nikdo nám nic nenutil, bylo to prostě samozřejmý.“
13. **Která generace má podle Vás větší národní cítění?**
„Asi ta naše a možná i ještě nějaká generace mladších lidí než jsem já. Ale ti mladí dneska, to moc nejsou.“
14. **Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?**
„Prostě jsme k tomu byli vedeni a vyrůstali jsme v tom. Dost se o vlastenectví mluvilo. Lidé se zajímali o věci, které se týkaly státu i českých lidí. V mém okolí snad nebyl člověk, který by nebyl vlastenec. K vlastenectví nás vedli rodiče, mluvilo se o tom ve škole. Tatíček Masaryk to byla velká osobnost mého mládí. Lidé byli šťastný, že jsou Češi a že žijí v Československu, který tehdy hodně znamenalo ve světě.“
15. **A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?**
„Dneska je to jiný, těžký. Prostě je jiná doba. Nikdo na nic nemá čas, ani na své potomky. Priority jsou taky jinde. Jak ve škole, tak i v rodině. Mladý dneska nezajímá, co se děje ve státě, ti se zajímají jen o počítače. A ve škole toho asi taky moc nepochytí.“
16. **Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci? Je podle Vás potřebná?**
„Potřebná určitě je. Mladí by měli znát aspoň dobře naši historii a měli by mít taky možnost vytvořit si vztah k národu.“
17. **Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?**
„V porovnání s náma si myslím, že jsou vedený moc málo.“
18. **Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?**
„Asi by to mělo jít ruku v ruce, né? Každý má svůj podíl. Rodina by měla začít a škola to pak dobrušovat.“
19. **Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?**
„Asi rodina, protože na školu nemusí být spoleh.“
20. **Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?**
„Jé, tak to se nezlobte, ale já su už moc starej na to, abych věděl, co se učí ve škole.“
21. **V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součást rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?**
„Jestli to tam není, tak bych to určitě zavedl. Myslím, že je to dobrý nápad. Určitě ano.“
22. **Jakou formou by měla, podle Vás, probíhat vlastenecká výchova mladé generace v rámci školní výuky? Hovoří se např. o samostatném předmětu, o integraci do stávajícího předmětu např. vlastivědy či dějepisu, nebo o individuálním rozhodnutí školy.**
„Za nás to byl hlavně dějepis. Vlastivědu jsme myslím vůbec neměli. Takže bych to asi zase spojil s historií.“
23. **Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky?**
„Vzpomínám si na našeho pana učitele Dolejšího, který měl takovou malou knížku s krásnýma českýma říkankama a písničkama. My jsme si opisovali a pak se je učili. Taky mám stále před očima obraz Masaryka na koni, který jsme měli ve škole. Taky si vzpomínám na to, že jsme se byli podívat na Masaryka, když projížděl Brnem na své cestě do Židlochovic.“

Příloha č. 6: Přehled hypotéz a jednotlivých dílčích otázek rozhovoru

HYPOTÉZY	Dílčí výzkumné otázky z ROZHOVORU
<p>H1 =</p> <p>Lze předpokládat, že lidé v postproduktivním a produktivním věku budou mít více vryty vlastenecké hodnoty, než lidé mladí, ve věku do 35 let</p>	1. Co si představujete pod pojmem vlastenectví ?
	3. Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?
	4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast ?
	9. Považujete sám sebe za vlastence ?
	10. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?
	11. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?
	12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?
	13. Která generace má podle Vás větší národní citění?
	14. Obecně se má za to, že starší generace byly více vychovávány ve vlasteneckém duchu. Čím si myslíte, že to bylo podmíněno?
	23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky ?
<p>H2 =</p> <p>Lze předpokládat, že mladá generace není vedena k vlastenectví</p>	2. Myslíte si, že vlastenectví a s tím spojené hodnoty jsou ještě aktuální i v dnešní době ?
	3. Přiklonil/a byste se k názoru, že věk či životní zkušenosti ovlivňují postoje k národní hrdosti a sounáležitosti s vlastní zemí?
	4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast ?
	9. Považujete sám sebe za vlastence ?
	10. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?
	11. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?
	12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdosti?
	13. Která generace má podle Vás větší národní citění?
	15. A naopak. Proč současná generace nevnímá pojem vlastenectví tak silně, jako kdysi např. generace před válkou?
	16. Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci ?
17. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?	
23. Vzpomenete si na nějaké prvky vlastenecké výchovy z dob Vaší školní docházky ?	
<p>H3 =</p> <p>Lze předpokládat, že hlavním postojem vlastence je hrdost na svou vlast a pozitivní vztah ke svému národu a ke své zemi.</p>	1. Co si představujete pod pojmem vlastenectví ?
	4. Zahrnul byste mezi své osobní hodnoty lásku k české vlasti či hrdost na svou vlast ?
	5. Pociťujete hlubší vztah k České republice jako Vaší vlasti nebo k místu, kde žijete , popř. kde jste se narodil?
	6. Ve kterých chvílích , se v současné době v Čechách, nejvíce projevuje národní citění ? <i>Co je tím hnacím motorem? Proč se tak lidé chovají?</i>
	7. Myslíte, že jsou Češi dostatečně hrdí na svoji vlast v porovnání s ostatními národy? <i>Považujete Čechy za velké vlastence a patrioty?</i>
	8. Když někdo o sobě prohlásí, že je vlastenec . Co jej motivuje pro zaujetí tohoto postoje?
	10. Byl/a jste vychováván ve vlasteneckém duchu?
	11. Mluvili s Vámi rodiče/prarodiče o vlastenectví, o české historii, o významných osobnostech, které se zasloužili o existenci našeho národa?
	12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich

H4 = Lze předpokládat, že rodina předává více vlasteneckých hodnot než škola.	hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdoosti?
	17. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?
	18. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ <i>jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?</i>
	19. Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?
H5 = Lze předpokládat, že škola se dnes podílí na vlastenecké výchově velmi málo.	16. Jak hodnotíte důležitost vlastenecké výchovy pro současnou mladou generaci?
	17. Myslíte si, že jsou dnešní děti dostatečně vedeny k lásce k vlasti?
	18. Které prostředí má podle Vašeho názoru větší podíl při utváření vlasteneckých hodnot – RODINA nebo VNĚJŠÍ PROSTŘEDÍ <i>jako je škola, mimoškolní organizace např. skaut, významné osobnosti či média?</i>
	19. Kdo by se měl primárně podílet na vlastenecké výchově? Rodina nebo škola?
	20. Považujete současnou školní výuku s ohledem na budování vztahu k vlasti, k národu či obecně k vlastenectví, za dostačující?
	21. V současné době se hovoří o zavádění vlastenecké výchovy do školních osnov jako součásti rámcově vzdělávacího programu (RVP). Jaký na to máte názor?
	12. Kdo nebo co Vás nejvíce ovlivnil/o v utváření Vašich hodnot v oblasti vlastenectví, lásky k vlasti a národní hrdoosti?

Zdroj: Vlastní